

Ecologisch onderzoek Noordduinen te Noordwijk

**Een natuurtoets ter plaatse van het bunkercomplex
van het Atlantikwall Museum Noordwijk**

Opdrachtgever:

Stichting Atlantikwall Museum Noordwijk
De heer drs. V.S.J.M. Salman
Hofvennepark 15
2202 PZ NOORDWIJK

Datum:

16 maart 2011
(Plus aanvulling d.d.
18/10/2011)

Status:

Definitief

Auteur(s):

M.P.M. Verkade & M. Mannaart

Colofon

Projectnummer	:	SRA_NO_2010/0104	
Status	:	Definitief	
Versie	:	2.1	
Datum	:	16 Maart 2011	
Opdrachtgever	:	Stichting Atlantikwall Museum Noordwijk De heer drs. V.S.J.M. Salman Hofvennepark 15 2202 PZ NOORDWIJK	
Adviesbureau	:	Stichting CoastInfo International Postbus 11014 2301 EA LEIDEN Telefoon: +31 6531 45071 E-mail: info@coastinfo.org Internet: www.coastinfo.org Bankrekening: 47.10.093 BTW nummer: NL 0075.67.662.B.01 KvK Leiden nummer: 41166904	
Tekenwerk	:	M.P.M. Verkade	
Auteur(s)	:	M.P.M. Verkade B.Sc. <i>Projectleider</i> Drs. ing. M. Mannaart	
Controle en vrijgave	:	Drs. ing. M. Mannaart <i>Directeur</i>	Paraaf :
Wijze van citeren	:	Verkade, M.P.M. & M. Mannaart 2011. <i>Ecologisch onderzoek Noordduinen te Noordwijk. Een natuurtoets ter plaatse van het bunkercomplex van het Atlantikwall Museum Noordwijk.</i> CoastInfo International, Leiden.	

© Dit rapport is vervaardigd door Stichting CoastInfo International en is haar eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaand schriftelijke toestemming van Stichting CoastInfo International, noch mag het zonder schriftelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Stichting CoastInfo International is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade die voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Stichting CoastInfo International. De opdrachtgever vrijwaart Stichting CoastInfo International voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

De werkzaamheden die door CoastInfo International worden uitgevoerd, zijn gebaseerd op het door 'Netwerk Groene Bureaus - Brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging' vastgestelde gedragscode (juni 2008 en februari 2010).

Inhoudsopgave

Inhoud

Colofon	ii
Samenvatting	v
1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Doelstelling	1
1.3 Kwaliteitsborging	1
1.4 Verantwoording	1
1.5 Leeswijzer	2
2. Wettelijke en bestuurlijke kaders natuurbescherming	3
2.1 Wetgeving en kaders algemeen	3
2.2 Gebiedsbescherming	3
2.2.1 Natuurbeschermingswet 1998	3
2.2.2 Ecologische Hoofdstructuur	4
2.2.3 Structuurvisie	6
2.3 Soortbescherming (Flora- en faunawet)	6
2.3.1 Tabel 1-soorten	7
2.3.2 Tabel 2-soorten	7
2.3.3 Vogels	7
2.3.4 Tabel 3-soorten	7
2.3.4 Zorgplicht	7
2.4 Rode Lijsten	7
3. Voorgenomen ontwikkeling	8
3.1 Inleiding	8
3.2 Huidige situatie	8
3.3 Toekomstige situatie	8
3.4 Werkzaamheden ten behoeve van toekomstige situatie	8
3.4.1 Werkzaamheden noordelijke gang en bunkers (inwendig)	11
3.4.2 Werkzaamheden aan gangenstelsel en bunkers (uitwendig)	11
4. Onderzoek natuurwaarden	12
4.1 Methodiek	12
4.1.1 Gebieden beschermd volgens Natuurbeschermingswet 1998	12
4.1.2 Ecologische Hoofdstructuur	12
4.1.3. Flora en fauna	12
4.2 Resultaten	15
4.2.1 Natuurgebieden met een beschermde status volgens Natuurbeschermingswet 1998	15
4.2.2 Ecologische Hoofdstructuur	20
4.2.3 Flora en fauna	21
5. Effectenbeoordeling voorgenomen ontwikkeling	27
5.1 Inleiding effectbeoordeling	27
5.2 Mogelijke effecten op gebieden	27
5.2.1 Natuurbeschermingswet 1998	27
5.2.2 Ecologische Hoofdstructuur	27
5.3 Mogelijke effecten op flora en fauna	27
5.3.1 Flora	27

5.3.2 Amfibieën	28
5.3.3 Reptielen	28
5.3.4 Vissen	28
5.3.5 Grondgebonden zoogdieren	28
5.3.6 Vleermuizen	28
5.3.7 Overige fauna	29
5.3.8 Vogels	29
5.4 Meest geschikte perioden voor werkzaamheden	30
6. Conclusies en aanbevelingen	31
6.1 Conclusies	31
6.1.1 Natuurbeschermingswet 1998	31
6.1.2 Ecologische Hoofdstructuur	31
6.1.3 Flora en fauna	31
6.2 Aanbevelingen	32
6.2.1 Natuurbeschermingswet 1998	32
6.2.2 Ecologische Hoofdstructuur	32
6.2.3 Flora en fauna	32

Bijlagen

Bijlage 1	Overzichtskaarten
Bijlage 1.1	Regionale situatie plangebied
Bijlage 1.2	Lokale ligging plangebied
Bijlage 2	Wet- en regelgeving
Bijlage 2.1	Gebiedsbescherming internationaal
Bijlage 2.2	Gebiedsbescherming nationaal
Bijlage 2.3	Soortenbescherming
Bijlage 3	Overzicht waargenomen flora en fauna
Bijlage 4	Aanvulling natuurtoets Atlantikwall-museum m.b.t. instandhoudings-doelstellingen Natura 2000 en wezenlijke waarden Beschermd Natuurmonument(18/10/2011)
Bijlage 5	Rapport: Salman, V.S.J.M. (2009). <i>Atlantikwall Museum Noordwijk, Plannen voor de Toekomst</i> . Noordwijk.

Samenvatting

- Projectnummer : SRA_NO_2010/0104
- Plangebied : Atlantikwall Museum Noordwijk, Noorduinen te Noordwijk
- Soort onderzoek : Natuurtoets
- Aanleiding : Voorgenomen werkzaamheden zoals beschreven in de brochure "Plannen voor de Toekomst" van de Stichting Atlantikwall Museum Noordwijk d.d. 5 mei 2009, bestaande uit het vrijgraven van een werkingang, het tijdelijk verwijderen van zand ten behoeve van herstelwerkzaamheden aan delen van het gangenstelsel en enkele aanliggende bunkers en het verwijderen van zand uit het noordelijke gedeelte van het bunkercomplex.
- Doelstelling : Doelstelling van de beperkte natuurtoets is meerledig, namelijk:
- Het inzichtelijk maken van de effecten van de (graaf-)werkzaamheden op de eventueel aanwezige beschermde natuurgebieden (Beschermd Natuurmonument en/of Natura 2000-gebieden);
 - Het inzichtelijk maken van de effecten van het gebruik en beheer van het bunkercomplex op de eventueel aanwezige beschermde natuurgebieden (Beschermd Natuurmonument en/of Natura 2000-gebieden);
 - Het inzichtelijk maken van de effecten van de (graaf)werkzaamheden op de Ecologische Hoofdstructuur (EHS);
 - Het inzichtelijk maken van de effecten van het gebruik en beheer van het bunkercomplex op de Ecologische Hoofdstructuur (EHS);
 - Vaststellen of beschermde flora en fauna in het plangebied voorkomen. Tevens is het doel vaststellen of geschikt habitat aanwezig is voor beschermde soorten. Hieruit kan worden vastgesteld of beschermde soorten in het plangebied verwacht worden en of deze schade zullen ondervinden van de werkzaamheden.
- Conclusies : De volgende conclusies worden getrokken:
- Het plangebied ligt in het Natura 2000-gebied 'Kennemerland-Zuid'. De voorgenomen plannen hebben geen significant negatief effect op het gebied. Voorafgaand aan de activiteiten dient echter wel een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 te worden aangevraagd;
 - Het plangebied ligt in de Ecologische Hoofdstructuur. De voorgenomen plannen tasten de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied niet aan. Derhalve zijn er voor wat betreft de EHS geen belemmeringen, maar overleg met het bevoegd gezag over de wenselijkheid van de plannen is noodzakelijk;
 - Tijdens onderhavig onderzoek zijn ter plaatse van het plangebied konijn, vos en ree waargenomen. Daarnaast worden soorten zoals bruine kikker en gewone pad ter plaatse van het plangebied verwacht, met name in het bunkercomplex;
 - Omdat het voorgenomen plan valt onder de noemer 'ruimtelijke ontwikkeling' geldt voor tabel 1-soorten een algehele vrijstelling voor het aanvragen van een ontheffing op de verboden uit de Flora- en faunawet, wel blijft de zorgplicht van kracht;
 - In het plangebied zijn de blauwe zeedistel en zandhagedis waargenomen. Het voorkomen van rugstreeppad is waarschijnlijk. Aangezien de voorgenomen werkzaamheden vallen onder de noemer 'ruimtelijke ontwikkeling' dient voor deze soorten een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd;
 - Ter plaatse van het plangebied zijn diverse vogelsoorten waargenomen. Eén van de waargenomen vogelsoorten, de ekster, komt voor op de aangepaste lijst met jaarrond beschermde nesten en valt onder categorie 5. In verband met het aantreffen van de ekster, die voorkomt op de aangepaste lijst met jaarrond beschermde nesten, dient in principe aanvullend onderzoek in de vorm van een omgevingscheck door een deskundige te worden uitgevoerd. Echter, een omgevingscheck is niet noodzakelijk aangezien in de (directe) omgeving van het plangebied voldoende alternatieve broedgelegenheden voor de ekster voorhanden zijn en de dieren niet nestelen in het gebied waar feitelijke werkzaamheden gaan plaatsvinden;
 - Een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet ten behoeve van vogels hoeft niet te worden aangevraagd;

- Vervolg conclusies :
- Het is de verwachting dat in het plangebied geen ontheffingplichtige zomerverblijfplaatsen, kraamkolonies, foerageergebieden of vliegroutes van vleermuizen voorkomen.
 - Wel is het de verwachting dat in het plangebied (bunkercomplex) winterverblijfplaatsen, een zwermlocatie en paarverblijfplaatsen van vleermuizen voorkomen. Dit betekent dat het gebied in de nazomer, het najaar en winter wordt gebruikt door vleermuizen.
 - Tot slot is de verwachting dat de rugstreeppad, incidenteel, gebruik van het plangebied zal maken;
 - In verband met het aantreffen van de zandhagedis dient een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd;
 - In het plangebied zijn diverse Rode Lijstsoorten waargenomen. De waargenomen Rode Lijstsoorten zijn: zandhagedis, kleine parelmoervlinder, heivlinder, graspieper, nachtegaal en kneu;
 - Gezien het feit dat de provincie Zuid-Holland het compensatiebeginsel niet meer uitvoert, hoeven er geen maatregelen met betrekking tot de Rode Lijstsoorten te worden uitgevoerd.

- Aanbevelingen :
- Geadviseerd wordt om:
- Voorafgaand aan de aanvraag 'Vergunning Natuurbeschermingswet 1998' in overleg te treden met het bevoegd gezag om zo duidelijk te krijgen wat voor specifieke of aanvullende wensen c.q. eisen het bevoegd gezag heeft om tot vergunningverlening over te gaan;
 - In overleg te treden met het bevoegd gezag over toestemming vanwege het uitvoeren van werkzaamheden in een onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur;
 - Een ontheffing Flora- en faunawet aan te vragen i.v.m. het mogelijk aantasten van blauwe zeedistel, zandhagedis en rugstreeppad;
 - In verband met het niet kunnen uitsluiten van het voorkomen van vleermuizen in het bunkercomplex, in de maanden september tot en met april geen werkzaamheden uit te (laten) voeren;
 - Indien struiken en graspollen op de te vergraven locaties, diens directe omgeving en de locaties waar aanvoer van materialen plaatsvinden, voorafgaand aan het broedseizoen worden verwijderd, worden broedgevallen van vogelsoorten voorkomen. In dat geval kan ook tijdens het broedseizoen met de werkzaamheden worden begonnen. Verwijdering van struiken en graspollen kan ook als op de te vergraven locatie zelf, en in de naaste omgeving, geen broedgevallen aanwezig zijn tijdens het broedseizoen. Indien tijdens het broedseizoen of vlak hierna wordt gewerkt, dient voorafgaand aan de werkzaamheden, door een deskundige te worden onderzocht of er geen broedgevallen aanwezig zijn. Indien dat wel het geval is dienen de werkzaamheden op die locatie te worden stilgelegd tot na het uitvliegen van de jongen;
 - De werkzaamheden tussen zonsondergang en zonopkomst plaats te laten vinden;
 - Het gebruik van licht op het bouwterrein na zonsondergang zo veel mogelijk te beperken en tijdens het vogelbroedseizoen (tot 1 juli) in het geheel niet toe te passen i.v.m. verstoring door lichtuitstralingseffecten buiten het bouwterrein;
 - Als het gebruik van licht na zonsondergang buiten het broedseizoen niet te voorkomen is, gebruik te maken van gerichte lichtbronnen (afschermen aan boven- en achterzijde);
 - Tijdens de werkzaamheden alert te zijn op het voorkomen van (beschermde) dieren op en rond het bouwterrein;
 - Bij het voorkomen van (beschermde) dieren, deze de tijd te gunnen om te kunnen vluchten;
 - Waar noodzakelijk de hulp van een deskundige in te roepen;
 - Indien men (andere) beschermde soorten aantreft, altijd het advies van een deskundige in te winnen;

Geadviseerd wordt voor vleermuizen:

- De werkzaamheden uit te voeren tussen 1 mei en 1 september;
- De vergravingswerkzaamheden in augustus alleen overdag te verrichten tijdens het daglicht (gezien de aanwezigheid van paarverblijfplaatsen die juist in augustus tot en met oktober in gebruik zijn);
- Ten tijde van werkzaamheden 's nachts (in de zomerperiode) op 80 meter rondom paarplaatsen (luchtopeningen) afrastering van 2m hoog met dichtzwartdoek om lichtuitstraling te voorkomen;
- Het droogmaken van de S414 pas te beginnen als er een viertal klimaatdichte deuren zijn

geplaatst.

- In de winter (1 september tot 1 mei) geen werkzaamheden in het gangenstelsel uit te voeren i.v.m. overwinterende vleermuizen.

T.a.v. de werkperiode wordt geadviseerd:

I.v.m. de mogelijke aanwezigheid van vleermuizen de werkzaamheden uit te voeren tussen 1 mei en 1 september, onder de voorwaarde dat in de maand augustus (in verband met de paarverblijfplaatsen) alleen bij daglicht wordt gewerkt. Dit is in overleg met de Vleermuiswerkgroep (heer Bart Noort) afgesproken. Geadviseerd wordt voor de broedvogels de werkzaamheden uit te voeren in de periode juli tot en met oktober. Indien tijdig maatregelen worden genomen waarbij struiken en graspollen op de te vergraven locaties voorafgaand aan het broedseizoen worden verwijderd en feitelijk ook geen broedgevallen aanwezig zijn, kunnen ook in de periode 1 mei t/m 30 juni werkzaamheden worden verricht. In overleg met de Noordwijkse Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming (heer Jelle van Dijk) is afgesproken dat onder deze voorwaarden vanaf 15 juni kan worden gestart. Rekening houdend met zowel de vogels als de vleermuizen kunnen in de maand juli alle werkzaamheden worden uitgevoerd. Onder de voorwaarden van tijdige verwijdering van begroeiing en het werken bij daglicht in augustus wordt geadviseerd de **werkzaamheden in de periode van 15 juni tot en met 31 augustus uit te (laten) voeren.**

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Voor u ligt een natuurtoets. De aanleiding hiertoe betreft de voorgenomen werkzaamheden in de Noordduinen te Noordwijk zoals die in de brochure “Plannen voor de Toekomst” van de Stichting Atlantikwall Museum Noordwijk d.d. 5 mei 2009 zijn beschreven, bestaande uit het vrijgraven van een werkingang, het tijdelijk verwijderen van zand ten behoeve van herstelwerkzaamheden aan delen van het gangenstelsel en enkele aanliggende bunkers en het verwijderen van zand uit het noordelijke gedeelte van het bunkercomplex. Vanwege vragen vanuit het bevoegd gezag is een aanvulling op dit rapport geschreven, welke is bijgevoegd als bijlage 4.

Vanwege de mogelijk negatieve invloed van de voorgenomen werkzaamheden op de aanwezige natuur (beschermde habitats, natuurdoelen en flora en fauna) wordt de initiatiefnemer van het project gehouden aan de vigerende natuurbeschermingswetgeving (Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en faunawet) en natuurbeleid: de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De natuurbeschermingswet 1998 verplicht de initiatiefnemer om de natuurwaarden binnen het gebied in kaart te brengen. De Flora- en faunawet verplicht de initiatiefnemer om te onderzoeken of aanwezige beschermde planten- en diersoorten (flora en fauna) nadelig worden beïnvloed door de werkzaamheden. Binnen het ruimtelijk beleid, waarvoor de Wet ruimtelijke ordening het kader vormt, dient ook met de wezenlijke kenmerken en waarden van de Ecologische Hoofdstructuur rekening te worden gehouden en in het ruimtelijk besluitvormingsproces te worden afgewogen.

1.2 Doelstelling

Doelstelling van de beperkte natuurtoets onderzoek is meerledig, namelijk:

- Het inzichtelijk maken van de effecten van de (graaf)werkzaamheden op de eventueel aanwezige beschermde natuurgebieden (Beschermd Natuurmonument en/of Natura 2000-gebieden);
- Het inzichtelijk maken van de effecten van het gebruik en beheer van het bunkercomplex op de eventueel aanwezige beschermde natuurgebieden (Beschermd Natuurmonument en/of Natura 2000-gebieden);
- Het inzichtelijk maken van de effecten van de (graaf-)werkzaamheden op de Ecologische Hoofdstructuur (EHS);
- Het inzichtelijk maken van de effecten van het gebruik en beheer van het bunkercomplex op de Ecologische Hoofdstructuur (EHS);
- Vaststellen of beschermde flora en fauna in het plangebied voorkomen. Tevens is het doel vaststellen of geschikt habitat aanwezig is voor beschermde soorten. Hieruit kan worden vastgesteld of beschermde soorten in het plangebied verwacht worden en of deze schade zullen ondervinden van de werkzaamheden.

Op basis van de beperkte natuurtoets wordt tevens vastgesteld of er in overleg moet worden getreden met het bevoegd gezag, en of vergunningen dan wel ontheffingen noodzakelijk zijn, en of aanvullend ecologisch onderzoek eventueel nodig is.

1.3 Kwaliteitsborging

Weliswaar wordt naar een zo groot mogelijk representativiteit van het onderzoek gestreefd, maar men dient er rekening mee te houden dat het onderzoek een beperkte natuurtoets betreft naar de aanwezige flora en fauna. De periode en -frequentie van het onderzoek m.b.t. broedvogels, vaatplanten en vlinders was volledig.

1.4 Verantwoording

CoastInfo International is een onafhankelijk adviesbureau en verklaart hierbij geen financiële of juridische belangen te hebben bij de uitkomst van het gevoerde onderzoek.

1.5 Leeswijzer

Deze rapportage bestaat uit zeven hoofdstukken. In hoofdstuk 2 van de rapportage wordt het wettelijk en bestuurlijk kader natuurbeschermingswetgeving omschreven. Hoofdstuk 3 beschrijft het uitgevoerde onderzoek. In hoofdstuk 4 worden de voorgenomen ontwikkeling(en) besproken terwijl in hoofdstuk 5 de mogelijke effecten van de voorgenomen werkzaamheden op de natuurwaarden worden beschreven. De aanbevelingen en conclusies van het onderzoek worden weergegeven in hoofdstuk 6. Dit wordt gevolgd door de bronvermelding en de bijlagen.

2. Wettelijke en bestuurlijke kaders natuurbescherming

2.1 Wetgeving en kaders algemeen

De wettelijke en bestuurlijke kaders die op deze beperkte natuurtoets van toepassing kunnen zijn, liggen vooral op het vlak van ruimtelijke ordening en natuurbescherming. De wet- en regelgeving die in dit hoofdstuk (kort) worden behandeld zijn:

- Natuurbeschermingswet 1998;
- Ecologische Hoofdstructuur (EHS);
- Structuurvisie;
- Flora- en faunawet.
- Rode Lijsten.

In Nederland loopt de bescherming van natuur via twee sporen. Enerzijds is er bescherming van natuurgebieden. Anderzijds is er de bescherming van soorten planten (flora) en dieren (fauna). Beide beschermingsregimes worden hieronder toegelicht.

2.2 Gebiedsbescherming

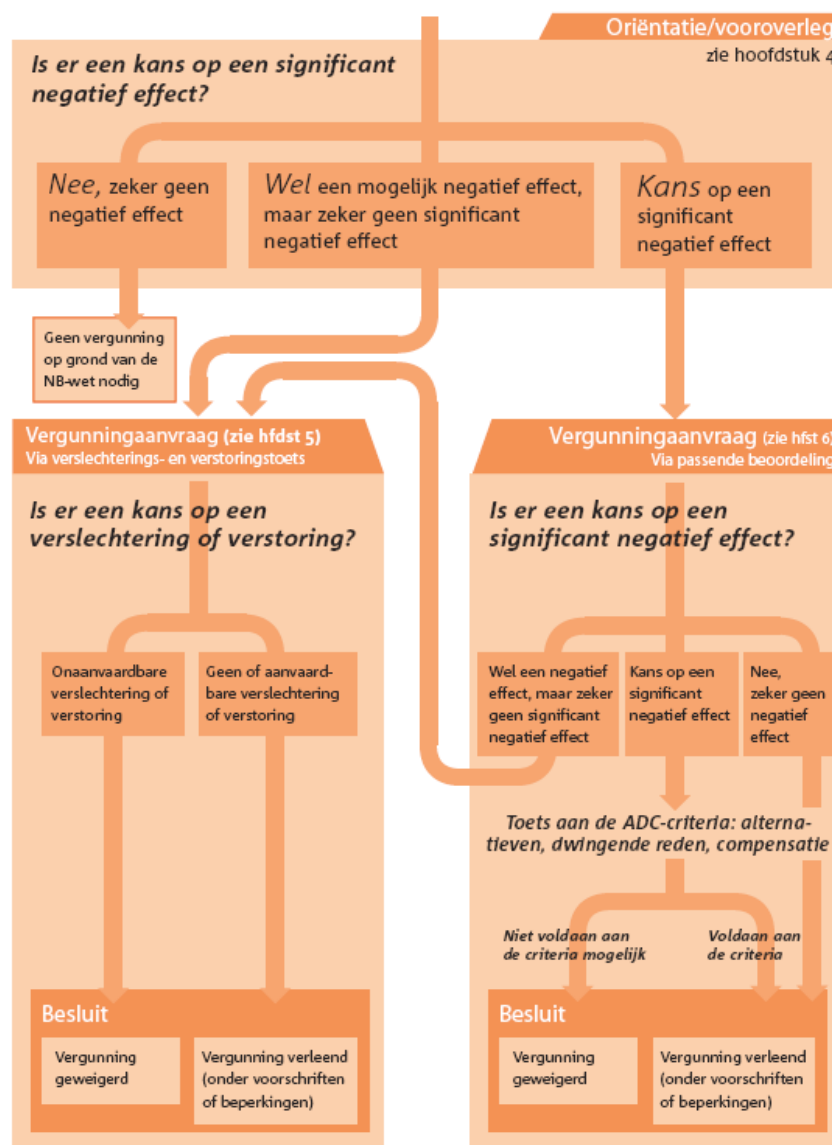
2.2.1 Natuurbeschermingswet 1998

De gebiedsbescherming is geregeld in de Natuurbeschermingswet 1998 en de Nota Ruimte. Onder deze bescherming vallen de volgende gebiedsoorten: Natura 2000-gebieden (dit zijn gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn). Beschermde Natuurmonumenten en gebieden ter uitvoering van verdragen en andere internationale verplichtingen (zoals wetlands), worden ook beschermd op basis van de Natuurbeschermingswet 1998.

De in dit rapport beschreven toetsing valt wat betreft de Natuurbeschermingswetgeving 1998, onder de fase van 'oriëntatie en vooroverleg met het bevoegd gezag'. Wat komt aan de orde in de oriëntatiefase? De oriëntatiefase is feitelijk een soort 'rangeerterrein' waarin wordt bepaald hoe de verdere procedure dient te worden doorlopen. Het is verstandig tijdens deze fase vooroverleg te organiseren tussen de initiatiefnemer en het bevoegd gezag. De hoofdvraag tijdens de oriëntatiefase is of er een kans op een significant negatief effect bestaat. Dat is het geval als op grond van objectieve gegevens niet valt uit te sluiten dat het initiatief of een andere handeling significante gevolgen heeft voor het gebied. Op deze vraag zijn drie antwoorden mogelijk:

1. Er is zeker geen negatief effect. Dit betekent dat er geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig is.
2. Er is mogelijk een negatief effect, maar dit is zeker geen significant negatief effect. Dit betekent dat vergunningverlening aan de orde is. Omdat het effect zeker niet significant is, volstaat daarvoor de zogenaamde verslechterings- en verstoringstoets.
3. Er is kans op een significant negatief effect. Dit betekent dat vergunningverlening aan de orde is. Omdat er een kans op een significant negatief effect bestaat, is een passende beoordeling vereist. Een overzicht van dit proces is weergegeven in figuur 1.

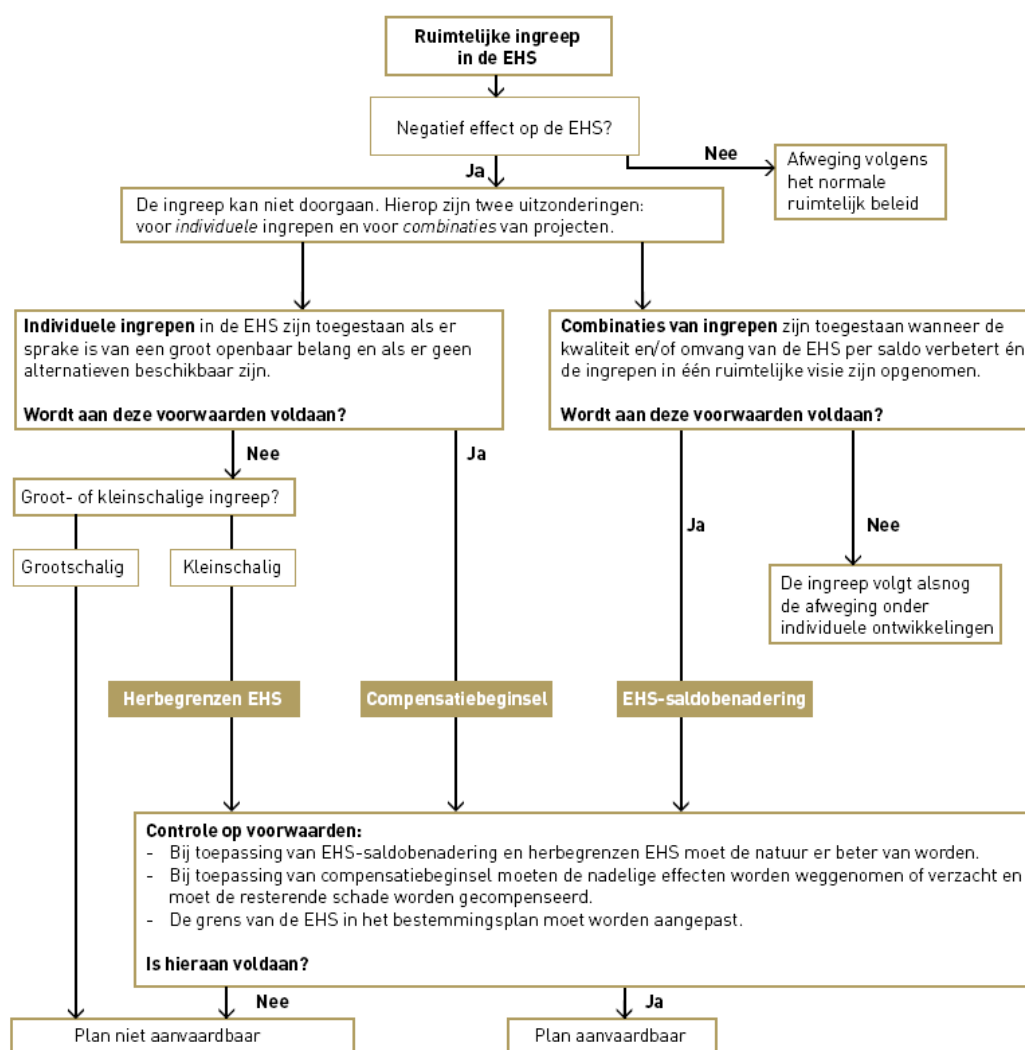
Project of handeling

Figuur1: Procesverloop van habitattoets (bron: Algemene handreiking Natuurbeschermingswet 1998, LNV)

2.2.2 Ecologische Hoofdstructuur

Het beschermingsregime voor gebieden die vallen onder de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) vloeit voort uit het Natuurbeleidsplan uit 1991 en de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. Het is in de Nota Ruimte op nationaal niveau, en vervolgens door de provincies op provinciaal niveau nader uitgewerkt. Bescherming van deze gebieden is op planologische basis en er wordt van uitgegaan van het 'Nee, tenzij'-regime en compensatiebeginsel. Het ruimtelijk beleid voor de EHS is gericht op behoud en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden. Daarom geldt in de EHS het 'nee, tenzij'-regime. Indien een voorgenomen ingreep de 'nee, tenzij'-afweging met positief gevolg doorloopt kan de ingreep plaatsvinden, mits de eventuele nadelige gevolgen worden gemitigeerd en resterende schade wordt gecompenseerd. Indien een voorgenomen ingreep niet voldoet aan de voorwaarden uit het 'nee, tenzij'-regime dan kan de ingreep niet plaatsvinden.

Figuur2: Het besluitvormingsproces volgens de spelregels van de Ecologische Hoofdstructuur (bron: Spelregels EHS, LNV)

Om te kunnen bepalen of de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied significant worden aangetast, moet het bevoegde gezag erop toezien dat hiernaar door de initiatiefnemer onderzoek wordt verricht. Om een zorgvuldige afweging te kunnen maken, zal de provincie de te beschermen en te behouden wezenlijke kenmerken en waarden per gebied specificeren. De te beschermen en te behouden wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS zijn in 2006 als streekplanuitwerking vastgesteld. In deze streekplanuitwerking zijn de ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische kenmerken weergegeven, die een rol spelen bij ruimtelijke afwegingen in het groenblauwe raamwerk en de waardevolle landschappen ter bepaling van mitigatie, compensatie, saldering en kwalitatieve verbetering.

Bestemmingsplanwijzigingen die leiden tot aantasting van de wezenlijke kenmerken of waarden van de EHS-natuur kunnen alleen worden goedgekeurd als - naast het ontbreken van reële alternatieven en de aanwezigheid van redenen van groot openbaar belang - aantoonbaar in hetzelfde bestemmingsplan voorzieningen worden getroffen waarmee de schade zoveel mogelijk wordt beperkt door mitigerende maatregelen. Compensatie van de resterende schade dient plaats te vinden in hetzelfde bestemmingsplan of in gekoppelde bestemmingsplannen. Per saldo zal op planniveau of op gebiedsniveau geen verlies mogen optreden van areaal, kwaliteit en samenhang.

Voor de verblijfs- en dagrecreatiesector betekent dit dat een toename van het ruimtebeslag niet is toegestaan in het groenblauwe raamwerk en daarmee dus ook binnen de hele EHS. Een toename in ruimtebeslag op een locatie zal tenminste op gebiedsniveau moeten worden gecompenseerd.

Het wijzigen van de EHS als gevolg van de compensatie is een wijzigingsbevoegdheid van de Provinciale Staten. Aan compensatie worden in het kader van de EHS de volgende voorwaarden gesteld:

- Geen netto waardenverlies (areaal, kwaliteit, samenhang)
- Compensatie aansluitend of nabij het gebied, mits een duurzame situatie ontstaat of, indien niet mogelijk:
 - realisering van kwalitatief gelijkwaardige waarden of fysieke compensatie verder weg van het aangetaste gebied.
- indien fysieke compensatie niet mogelijk is:
 - financiële compensatie conform de Richtlijn Compensatie Natuur en Bos die op 2 juli 1998 in het Provinciaal Blad is gepubliceerd. Hiertoe wordt niet eerder overgegaan dan nadat alle andere mogelijkheden, waaronder onteigening, maximaal zijn benut.
- Mitigatie en compensatie maken deel uit van het plan, de eventuele daarmee samenhangende meerkosten van de activiteit dienen in het plan te zijn verdisconteerd (veroorzakersbeginsel). Het besluit over compensatie is daarmee gekoppeld aan het te nemen besluit over de ingreep. Indien over de compensatie in een ander kader wordt besloten dan over de ingreep kan eerst met de uitvoering worden begonnen nadat ten minste het compensatiebesluit onherroepelijk is geworden.

In geval tevens de Habitat- en/of Vogelrichtlijn of de provinciale Richtlijn Compensatie Natuur en Bos van toepassing is, geldt het zwaarste compensatieregime. Bij compensatie zijn de onderdelen uit de provinciale Richtlijn Compensatie Natuur en Bos die op 2 juli 1998 in het provinciaal blad is gepubliceerd van toepassing. De richtlijn zal worden verwerkt in de provinciale verordening.

2.2.3 Structuurvisie

De structuurvisie is een schakel tussen rijks- en gemeentelijke plannen op het gebied van ruimtelijke ordening. Nationaal ruimtelijk beleid werkt grotendeels via de structuurvisie door naar gemeentelijk ruimtelijk beleid.

Op 15 maart 2005 is de Nota Ruimte gepubliceerd, als afronding en actualisering van de procedures die vorige kabinetten hebben gevoerd met betrekking tot de Vijfde nota Ruimtelijke ordening. Hiermee ontstaat een andere beleidscontext voor provinciaal ruimtelijk beleid. Het Rijk stelt zich alleen verantwoordelijk voor de selectie van gebieden en beleidsthema's die zijn getypeerd als 'van nationaal belang'. In de structuurvisie is geanticipeerd op de belangrijkste beleidslijnen uit de Nota Ruimte. Dit geldt voor de 'sturingsfilosofie' (decentraal wat kan, centraal wat moet), de gerichtheid op regio's, participatie van betrokkenen en de ontwikkelingsgerichte aanpak. Dit geldt ook voor de hoofddoelstellingen van beleid en voor beleidsstrategieën als 'duurzame ontwikkeling', 'meebewegen met water', investeren in natuurkwaliteit', 'landschapsontwikkeling' en de implementatie van economische en sociaal-culturele versterking in 'stedelijke netwerken' en 'vitaal platteland'.

2.3 Soortbescherming (Flora- en faunawet)

Bescherming van kwetsbare en zeldzame soorten planten (flora) en dieren (fauna) is geregeld in de Flora- en faunawet. De Flora- en faunawet geldt daar waar beschermde soorten voorkomen. Daarbij is het niet van belang of dat specifieke gebied ook wettelijk beschermd wordt. Binnen de Flora- en faunawet geldt een beschermingsregime dat uitgaat van drie klassen (ingedeeld in tabellen) en daarnaast vogels als aparte categorie. Afhankelijk van de status van een soort moet bij de aantasting van exemplaren bij plannen, projecten of activiteiten een ontheffing op de Flora- en faunawet worden aangevraagd. Belangrijk voor de toekenning hiervan is de status, maar ook of de duurzame instandhouding van de populatie wel of niet in het geding is. Bescherming van licht naar zwaar is als volgt:

2.3.1 Tabel 1-soorten

Voor meer algemene soorten geldt een vrijstelling (**zogenaamde tabel 1-soorten**). Dergelijke soorten mogen dan worden verstoord, verjaagd of verplaatst van plekken waar ruimtelijk wordt ingegrepen. Daarvoor is geen ontheffing vereist, maar geldt wel een algemene zorgplicht.

2.3.2 Tabel 2-soorten

Soorten die niet zijn opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en die niet ingevolge artikel 75, vijfde lid, bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, met uitzondering van inheemse vogels (**zogenaamde tabel 2-soorten**). Ontheffing kan worden verleend, indien geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding.

2.3.3 Vogels

Inheemse vogels. De hier bedoelde dwingende reden van groot openbaar belang kunnen geen grond zijn voor het verlenen van een ontheffing; de Europese Vogelrichtlijn staat dat niet toe.

2.3.4 Tabel 3-soorten

Soorten genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en ingevolge artikel 75, vijfde lid, bij algemene maatregel van bestuur aangewezen soorten (**zogenaamde tabel 3-soorten**). Ontheffing kan worden verleend, indien:

- er geen andere bevredigende oplossing bestaat, en
- sprake is van dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard,
- geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

2.3.4 Zorgplicht

Naast de regelingen omtrent (streng) beschermde soorten, is in de Flora- en faunawet ook een algehele zorgplicht opgenomen. De zorgplicht geldt te allen tijde en voor alle flora en fauna, ongeacht eventuele beschermingsstatus. En verkregen ontheffingen. De zorgplicht stelt dat 'iedereen, indien redelijkerwijs mogelijk, voldoende zorg in acht moet nemen voor alle planten en dieren en hun leefomgeving'.

2.4 Rode Lijsten

Op grond van het Besluit houdende vaststelling van Rode Lijsten flora en fauna (Minister van LNV, 2004) zijn verdwenen, ernstig bedreigde, bedreigde, kwetsbare en gevoelige dier- en plantensoorten opgenomen in een nationale Rode Lijst. Aan deze soorten moet volgens het besluit bijzondere aandacht worden besteed voor wat betreft de instandhouding. De Rode Lijst geeft de soorten van de lijst dus geen afzonderlijke juridische beschermingsstatus, maar geeft wel aan dat er in het (soorten)beleid rekening gehouden moet worden met de instandhouding van de betreffende soorten. Wanneer er op provinciaal niveau beleid ten aanzien van bepaalde Rode Lijstsoorten is vastgesteld, dan dient dit beleid als afwegingskader in de besluitvorming rond plannen die in gaan tegen dit beleid.

Op dit moment geldt in de provincie Zuid-Holland in principe het compensatiebeginsel en dient schade toegebracht aan Rode Lijstsoorten te worden gecompenseerd. Omdat dit beleid stamt uit 1997 en er toentertijd weinig Rode Lijstsoorten waren was het uitvoeren van dit beginsel geen bezwaar. In de loop der jaren is het aantal soorten die op de Rode Lijst is komen te staan, helaas, fors toegenomen waardoor het uitvoeren van het compensatiebeginsel nagenoeg onbegonnen werk is. Gevolg is dat in de praktijk er geen invulling wordt gegeven aan het compensatiebeleid. Uitzondering hierop vormen weidevogelgebieden. Om het beleid weer actueel te maken wordt het compensatiebeginsel momenteel herzien.

3. Voorgenomen ontwikkeling

3.1 Inleiding

Ten noorden en zuiden van de bebouwde kom van Noordwijk ligt een groot aantal bunkers die een onderdeel waren van de Atlantikwall. De vele tientallen bunkers in Noordwijk, die zijn gebouwd in de jaren 1941 - 1945, lagen jarenlang afgesloten achter prikkeldraad en waren bedolven onder het in de afgelopen decennia ingeschoven en opgestoven zand. Stichting Atlantikwall Museum Noordwijk is van plan om het gangstelsel in de Noordduinen verder toegankelijk te maken voor publiek.

Het plangebied, zijnde het gebied waarbinnen de beoogde werkzaamheden zullen plaatsvinden, is gelegen in de Noordduinen. Een groter gebied, zijnde het onderzoeksgebied, is op flora en fauna onderzocht. De grenzen van dit onderzoeksgebied zijn als volgt: In oost-westelijke richting vanaf het voetpad tot aan de kruin van de zeereep en in noord-zuidelijke richting begint het plangebied 250 meter ten noorden van de hoofdingang van het bunkercomplex om 150 meter ten zuiden van de hoofdingang te eindigen.

3.2 Huidige situatie

Het noordelijk deel van het in de Noordduinen gelegen bunkercomplex is momenteel niet toegankelijk voor het publiek aangezien er sprake is van enkele instortingen in deze gang. Daarnaast zijn de tunnels en de hieraan gelegen bunkers niet toegankelijk aangezien deze vol zitten met zand.

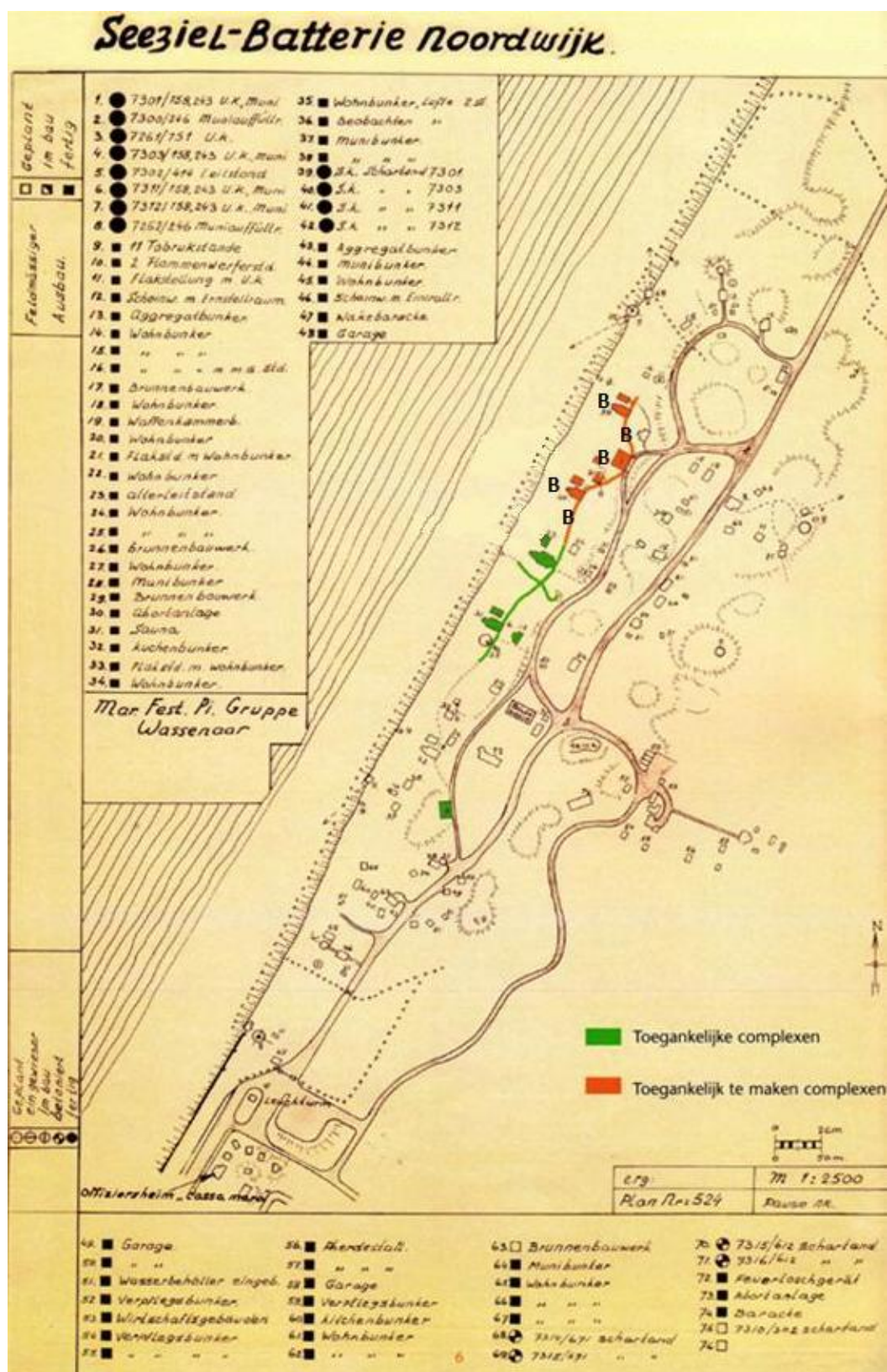
3.3 Toekomstige situatie

Het toegankelijk maken voor bezoekers en restaureren van het noordelijk deel van het in de Noordduinen gelegen bunkercomplex en de overige noodzakelijke werkzaamheden aan het huidige zuidelijke gedeelte van het complex zullen gefaseerd worden uitgevoerd waarbij het doel is om in 2015 het gehele bunkercomplex inclusief gangstelsels te hebben opengesteld voor publiek. De verwachting is dat de bezoekersaantallen dan (fors) zullen toenemen. Zo waren er in 2007 en 2008 2.821 respectievelijk 4.323 bezoekers waarbij het grootste deel het complex in de Noordduinen heeft bezocht. Ter illustratie, in Frankrijk is een gerestaureerd complex, zonder gangstelsel, opengesteld voor publiek dat jaarlijks 40.000 bezoekers trekt. Voor het bunkercomplex in Noordwijk is de verwachting echter dat jaarlijks tussen de 10.000 tot 15.000 bezoekers het complex zullen bezoeken.

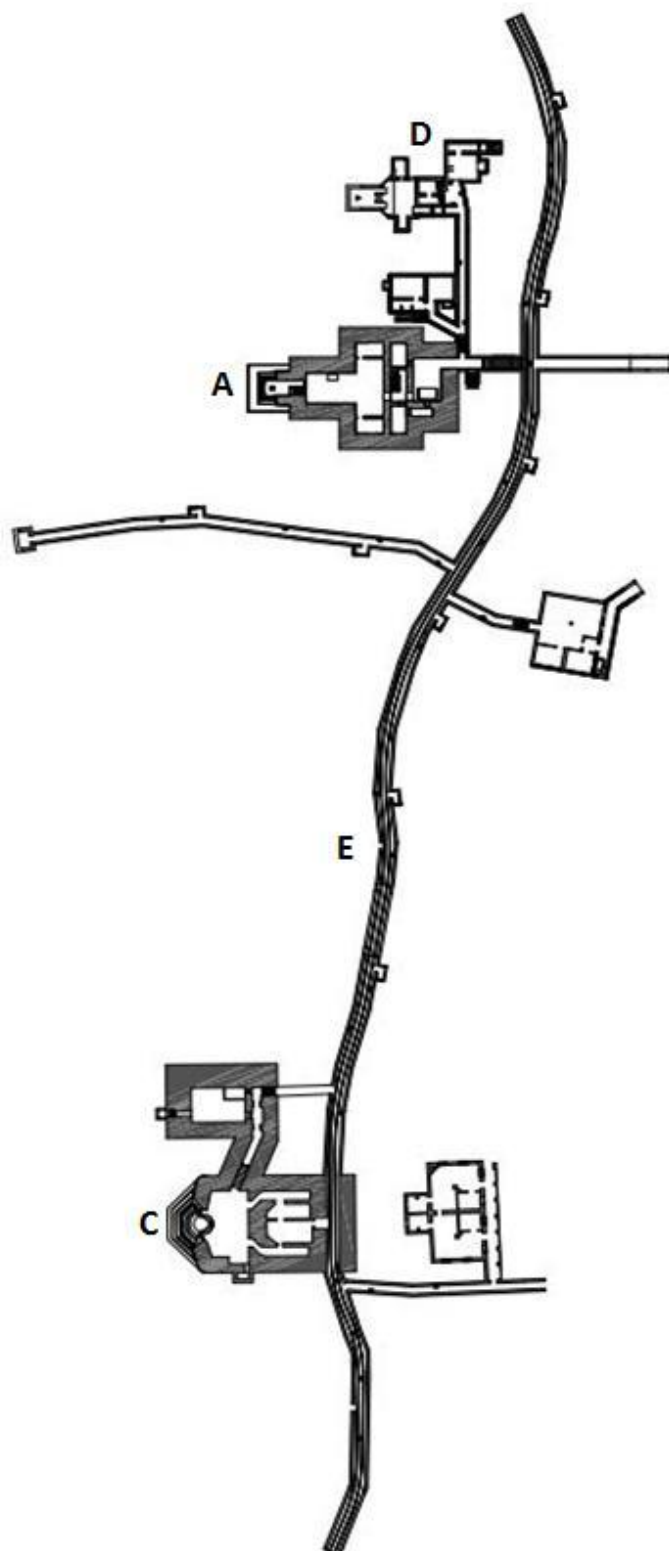
3.4 Werkzaamheden ten behoeve van toekomstige situatie

Om bovenstaande doelstelling te kunnen realiseren is het noodzakelijk dat er op een aantal plaatsen boven het bunkercomplex graafwerkzaamheden worden verricht ten behoeve van restauratie en herstel van de Atlantikwall. De werkzaamheden worden ook beschreven in het rapport: "Salman, V.S.J.M., 2009. *Atlantikwall Museum Noordwijk, Plannen voor de Toekomst*. Concreet betreft het de volgende werkzaamheden (Zie figuren 3.a en 3.b voor een overzicht van de te herstellen locaties):

- A. Verwijderen van zand van bovenzijde commandobunker S414, herstel dak S414, herstel/realiseren observatiepost en het gedeeltelijk terugbrengen van het verwijderde zand (Fase 2).
- B. Tijdelijk verwijderen (en later geheel terugbrengen) van zand op 3 tot 5 locaties in het kader van de restauratie van de noordelijke hoofdgang van 200 meter (ten behoeve van het herstel van de ingestorte gang op enkele locaties), het realiseren van een werkingang (later nooduitgang) aan de meest noordelijke zijde van het complex en het verwijderen van zand uit de noordelijke hoofdgang en de aanliggende bunkers (Fase 3).
- C. Tijdelijk verwijderen (en later geheel terugbrengen) van zand bij de meest zuidelijke geschutsbunker ten behoeve van het dichtmetselen van de geschutsopening (Fase 4).
- D. Tijdelijk verwijderen (en later geheel terugbrengen) van zand ten behoeve van de restauratie van de Oude Leitstand (Fase 6).
- E. Tijdelijk verwijderen (en later geheel terugbrengen) van zand ten behoeve van de restauratie van het rasterwerk in een gedeelte van de zuidelijke hoofdgang (Fase 7).

Figuur 3.a: Totaaloverzicht bunkercomplex & plangebied met restauratielocatie B (bron: originele kaart Wapen- en Legermuseum Delft)

Figuur 3.b: Overzicht van zuidelijk deel van het bunkercomplex & plangebied met restauratielocaties A en C t/m E

3.4.1 Werkzaamheden noordelijke gang en bunkers (inwendig)

Het aanwezige zand uit de noordelijke gang en de daaraan gelegen bunkers zal door vrijwilligers handmatig worden verwijderd waarbij het te verwijderen zand in kruitwagens zal worden geschept om daarna uit de tunnels te worden gekruidd. Het vrijkomende zand zal in de directe omgeving worden verspreid.

3.4.2 Werkzaamheden aan gangenstelsel en bunkers (uitwendig)

Ten behoeve van de noodzakelijke restauraties zal het aanwezige zand door een shovel worden verwijderd en in de directe omgeving tijdelijk worden opgeslagen. Na de herstelwerkzaamheden zal het zand worden teruggebracht. Om bij diverse te herstellen locaties van het complex te komen zal de shovel over een reeds bestaand en in gebruik zijnd werkpad van het Hoogheemraadschap rijden, zie figuur 3 voor een overzicht van de te restaureren onderdelen van het bunkercomplex.

Opgemerkt wordt dat op locaties waar vegetatie in de vorm van plaggen is verwijderd, deze later teruggeplaatst kunnen worden.

4. Onderzoek natuurwaarden

4.1 Methodiek

Ten einde inzicht te verkrijgen of het plangebied in of nabij een beschermd natuurgebied zoals bedoeld in de Natuurbeschermingswet 1998 ligt, is een bureaustudie uitgevoerd, waarbij verscheidene verspreidingsatlassen, verspreidingskaarten, internetbronnen enzovoort zijn geraadpleegd. Tevens is met behulp van de bureaustudie een inschatting gemaakt welke (beschermd) soorten ter plaatse van het plangebied te verwachten zijn.

4.1.1 Gebieden beschermd volgens Natuurbeschermingswet 1998

Voor de bureaustudie is onder ander gebruik gemaakt van de kaartenmachine van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

4.1.2 Ecologische Hoofdstructuur

Voor de bureaustudie is onder ander gebruik gemaakt van de kaartenmachine van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

4.1.3. Flora en fauna

4.1.3.1 Literatuur

De informatie uit deze atlassen is niet altijd actueel en veelal op uurhok (5 x 5 km) weergegeven. Hierdoor kunnen deze gegevens voor het plangebied enkel als richtlijn worden toegepast en tijdens het veldbezoek worden getoetst.

Er zijn geen relevante gegevens in (verspreiding)atlassen aangetroffen.

4.1.3.2 Landelijke database

Tot voor kort was het mogelijk om, gratis, via Het Natuurloket¹ gegevens van het betreffende kilometerhok op te vragen. De gegevens die Het Natuurloket levert, zijn afkomstig van de Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's), die verenigd zijn in de Vereniging Onderzoek Flora & Fauna (VOFF).

In verband met een veranderend beleid is het voor de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), de beheerder van Het Natuurloket, niet meer mogelijk om dergelijke gegevens voor niets te verstrekken. Om dergelijke gegevens te kunnen raadplegen dient men een abonnement af te sluiten. Ten tijde van het schrijven van dit rapport was de onderzoekende instantie CoastInfo International nog niet geabonneerd op de nieuwe versie van Het Natuurloket.

4.1.3.3 Waarneming.nl

Op de site www.waarneming.nl worden waarnemingen van natuurliefhebbers van Nederlandse flora en fauna verzameld. Voor Noordwijk worden (vaak) waarnemingen doorgegeven, die vooral meer en minder algemene vogelsoorten en algemene zoogdier- en vlindersoorten betreffen. Van het plangebied en de omgeving zijn enkele waarnemingen doorgegeven die betrekking hebben op algemeen voorkomende soorten. Strikt beschermde soorten zijn niet doorgegeven.

4.1.3.4 Veldinventarisaties

De veldinventarisaties zijn erop gericht te controleren in hoeverre de soorten, waarvan op voorhand wordt aangenomen dat deze aanwezig zijn, ook daadwerkelijk aanwezig zijn. Tevens wordt een algemene beoordeling gemaakt ten aanzien van de geschiktheid van het gebied en, indien van betekenis, de direct aanliggende terreinen als leefgebied voor de diverse beschermde soorten en soortengroepen. Voor de algemene beoordeling is gelet op biotoopkenmerken.

¹ www.natuurloket.nl

De veldinventarisaties zijn uitgevoerd door een deskundige² van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk. Het interpreteren van de veldresultaten en het opstellen van het rapport is door een deskundige van CoastInfo International gedaan.

De tabellen 1 en 2 bevatten respectievelijk de gegevens van de uitgevoerde veldbezoeken en de weersgesteldheid (een volledig overzicht van de veldgegevens staat in bijlage 3).

Tabel 1: uitgevoerde veldbezoeken

Datum	Activiteit	Soortgroep	Aanvang bezoek	Uitvoerende(n)
14 april 2010	Inventarisatie soortgroepen ¹	Alle soortgroepen	Onbekend	R. Sluijs J. van Dijk
29 april 2010	Inventarisatie soortgroepen ¹	Alle soortgroepen	Onbekend	R. Sluijs J. van Dijk
10 mei 2010	Inventarisatie soortgroepen ¹	Alle soortgroepen	Onbekend	R. Sluijs J. van Dijk
23 mei 2010	Inventarisatie soortgroepen ¹	Alle soortgroepen	Onbekend	R. Sluijs
2 juni 2010	Inventarisatie soortgroepen ¹	Alle soortgroepen	Onbekend	R. Sluijs
21 juni 2010	Inventarisatie soortgroepen ¹	Alle soortgroepen	Onbekend	R. Sluijs J. van Dijk
4 augustus 2010	Inventarisatie soortgroepen ¹	Alle soortgroepen	Onbekend	J. van Dijk
13 augustus 2010	Inventarisatie soortgroepen ¹	Alle soortgroepen	Onbekend	J. van Dijk
18 augustus 2010	Inventarisatie soortgroepen ¹	Alle soortgroepen	Onbekend	J. van Dijk

¹ De inventarisaties van de soortengroepen zijn uitgevoerd conform de in deze paragraaf vermelde werkwijze

Tabel 2: weersomstandigheden*

Datum	Temperatuur		Windrichting (overheersend)	Bewolking	Neerslag
	min.	max.			
14 april 2010	5°C	15°C	NNO 3	Half bewolkt	0,0 mm
29 april 2010	8°C	22°C	W 2	Half bewolkt	4,4 mm
10 mei 2010	1°C	11°C	N 3	Half bewolkt	0,0 mm
23 mei 2010	9°C	19°C	NW 2	Onbewolkt	0,0 mm
2 juni 2010	10°C	18°C	N 3	Licht bewolkt	0,0 mm
21 juni 2010	9°C	16°C	N 3	Half bewolkt	0,0 mm
4 augustus 2010	15°C	20°C	WZW 3	Geheel bewolkt	3,9 mm
13 augustus 2010	10°C	19°C	ZZW 2	Half tot zwaar bewolkt	6,9 mm
18 augustus 2010	15°C	18°C	W 4	Zwaar bewolkt	0,8 mm

* Weersomstandigheden ter plaatse van weerstation Valkenburg (bron: KNMI)

² Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of - bescherming.

Flora

Bij de inventarisatie van de flora is gelet op alle soorten, inclusief de aanwezigheid van beschermde soorten onder de Flora- en faunawet.

Amfibieën

Het voorkomen van (leefgebieden van) amfibieën wordt vooraf als niet waarschijnlijk ingeschat. Een amfibieënonderzoek³ zal derhalve niet worden uitgevoerd. Tijdens het veldbezoek is gelet op het voorkomen van individuen en (potentiële) overwinteringsplaatsen.

Reptielen

Het voorkomen van reptielen wordt waarschijnlijk geacht ter plaatse van het plangebied. Er is tijdens het onderzoek gelet op het voorkomen van geschikt biotoop, de aanwezigheid van sporen en van individuen en (potentiële) overwinteringsplaatsen.

Vissen

Het voorkomen van vissen wordt bij voorbaat uitgesloten, aangezien het plangebied enkel uit land bestaat. Er is derhalve geen onderzoek naar verricht.

Grondgebonden zoogdieren

Het voorkomen van beschermde kleine zoogdiersoorten, zoals egel, muizen en konijn, wordt waarschijnlijk geacht gezien het feit dat het plangebied een natuurlijk gebied (duinen) betreft. Tijdens het veldbezoek is gekeken naar sporen om het voorkomen van kleine zoogdieren te inventariseren.

Het voorkomen van beschermde (grote) zoogdieren wordt niet waarschijnlijk geacht. Er zal dan ook geen specifiek gericht onderzoek naar worden verricht, wel zullen gedurende de inventarisatie grote zoogdieren aan de hand van sporenonderzoek worden geïnventariseerd.

Vleermuizen

Het voorkomen van vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen ter plaatse van het plangebied wordt niet aannemelijk geacht aangezien het plangebied open duin betreft. Er is derhalve geen specifiek onderzoek naar verricht. In het zuidelijk gedeelte van het bunkercomplex zijn vleermuizen aanwezig. Daarom is niet uit te sluiten dat ook het bunkercomplex door vleermuizen als winterverblijfplaats in gebruik is. Het noordelijke deel van het gangenstelsel is vanwege instortingen en de aanwezigheid van zand in de gangen niet toegankelijk zodat hiernaar geen onderzoek kan plaatsvinden.

Overige fauna

Het voorkomen van beschermde of bedreigde vlinder- en libellensoorten wordt niet waarschijnlijk geacht. Er zal geen specifiek gericht onderzoek worden verricht. Tijdens de inventarisatie zijn eventueel aangetroffen soorten geïnventariseerd.

Vogels

Tijdens de veldinventarisaties zijn aanwezige vogels zowel visueel als auditief geïnventariseerd.

Soortenlijst

Van aangetroffen soorten, zowel beschermde als niet beschermde, is een soortenlijst gemaakt. In bijlage 3 is een compleet overzicht van de waargenomen soorten opgenomen.

Toetsing

Met de beschikbare informatie en het inzicht in de voorgenomen verandering kan naar onze mening een goede inschatting worden gemaakt van de huidige en toekomstige betekenis van het gebied voor de te beschermen natuurwaarden. De beoordeling richt zich op de te beschermen soorten.

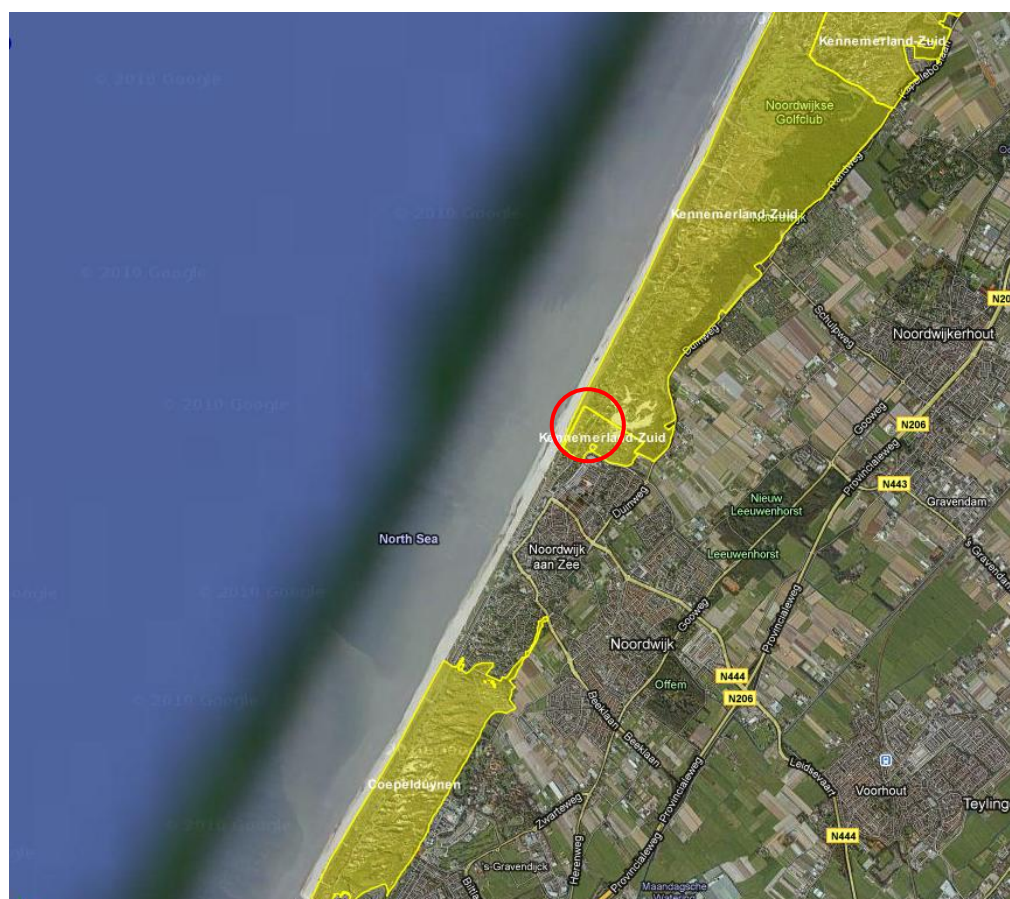
³ Handleiding voor het monitoren van amfibieën in Nederland. Opgesteld door RAVON, 2001.

4.2 Resultaten

4.2.1 Natuurgebieden met een beschermde status volgens Natuurbeschermingswet 1998

Uit het vooronderzoek blijkt dat het plangebied in het Natura 2000-gebied “Kennemerland-zuid” ligt, zie figuur 4, en tegen het Beschermd Natuurmonument “Noordrand Noordwijk” ligt, zie figuur 5.

4.2.1.1 Natura 2000-gebied

Globale ligging bunkercomplex/onderzoeksgebied

Figuur 4: Natura 2000-gebieden in de nabijheid van het plangebied

De aanwijzing als Natura 2000-gebied is voor dit gebied in procedure. Ongeacht het feit dat deze aanwijzing nog niet definitief is, dient conform het voorzorgbeginsel te worden gehandeld als ware dit wel definitief. De beschermingsstatus van dit gebied bestaat uit een aanwijzing als een Habitatrichtlijngebied.

Tevens omvat het Natura 2000-gebied (een deel van) een Beschermd natuurmonument. Natura 2000 is een netwerk van natuurgebieden in Europa, die een Europeesrechtelijke bescherming genieten. Het netwerk bestaat uit twee gebiedstypen: gebieden die conform de EU Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43) zijn aangemeld en gebieden die volgens de Vogelrichtlijn (Richtlijn 79/409) zijn aangemeld. Deze gebieden zijn streng beschermd. Conform artikel 6 van de Habitatrichtlijn dienen ook plannen en projecten die buiten deze gebieden gelegen zijn, en die significante effecten kunnen hebben op de instandhoudingdoelstellingen te worden getoetst. Indien significant negatieve effecten optreden, kan hiervoor door het bevoegd gezag niet zomaar toestemming voor worden gegeven.

De Europese beschermingseisen van Natura 2000-gebieden zijn opgenomen in de Nederlandse Natuurbeschermingswet 1998. Voor ingrepen nabij Natura 2000-gebieden is in bepaalde gevallen een vergunning (ex artikel 19d Nbw1998) noodzakelijk. Het bevoegde gezag hiervoor is in het geval van het onderhavige project de Provincie Zuid-Holland.

Kenschets en gebiedsbeschrijving

Kennemerland-Zuid is een uitgestrekt duingebied aan de zuidkant van het Noordzeekanaal. Het heeft een oppervlakte van 8.164 ha en valt onder twee provincies: Noord-Holland en Zuid-Holland. Het behoort tot het grondgebied van de volgende gemeenten: Bloemendaal, Haarlem, Heemstede, Noordwijk, Noordwijkerhout, Velsen, Zandvoort. Vanwege het grote oppervlak wordt het door een groot aantal instanties beheerd: Vereniging Natuurmonumenten; Waternet; Staatsbosbeheer; Gemeente Velsen; PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland; Landschap Noord-Holland; Zuid-Hollands Landschap en particulieren (Ministerie van EL&I, 01/05/2009). Het Natura2000-gebied Kennemerland-Zuid omvat zes Beschermde Natuurmonumenten, namelijk Duinen van Velsen, Duinen bij Vogelzang, Duinen tussen Zandvoort en Aerdenhout, Huis te Manpad, Noorderland Noordwijk en Zuid-Kennemerland-Zuid.

Verder omvat het Natura 2000-gebied drie (voormalige) staatsnatuurmonumenten, genaamd Duinen bij Overveen, Duinen van Velsen en Slingerduin (Ministerie van EL&I, 2007). Het is een reliëfrijk en landschappelijk afwisselend gebied, dat grotendeels bestaat uit kalkrijke duinen. De overgang tussen de kalkrijke jonge duinen en ontkalkte oude duinen ligt ter hoogte van Zandvoort. Dit levert een soortenrijke en kenmerkende begroeiing op, met duinroosvegetaties in het open duin, duingraslanden, vochtige en droge duinvalleien, plasjes, goed ontwikkelde struwelen en diverse vormen van duinbossen. Vegetaties van vochtige en natte duinvalleien komen met name voor ten zuiden van Zandvoort, waarvan het Houtglob het best ontwikkelde kalkrijke, natte duinvallei is. Het areaal kalkrijk duingrasland is vooral rondom Zandvoort groot. Hier komen voorbeelden van het zeedorpenlandschap voor. De oudere duinen van het zuidoostelijk gedeelte herbergen goed ontwikkeld kalkarm duingrasland. Ook zijn er in het zuidelijke puntje en ter hoogte van Zandvoort paraboolduincomplexen aanwezig.

Het Kennemerstrand is de enige locatie langs de Hollandse vastelandsduinen waar een jonge strandvlakte met embryonale duinen en een uitgestrekte oppervlakte met kalkrijke duinvalleien aanwezig is. Aan de binnenduinstrand zijn diverse landgoederen aanwezig. Hier zijn een aantal oude buitenplaatsen gelegen, die voor een aanzienlijk deel bebost zijn met naaldbos en loofbos, waaronder oude bossen met rijke stinze flora. (Ministerie van EL&I, 01/05/09)

De voor Kennemerland-Zuid gedefinieerde algemene doelen behelzen:

- Behoud van de bijdrage van het Natura2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie;
- Behoud van de bijdrage van het Natura2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitattypen en soorten;
- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd;
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.

Specifieke doelen voor habitattypen waarvoor het habitatrichtlijngebied is aangemeld zijn:

H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende soorten

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, zeevetmuur (subtype B).

Toelichting: Het habitatype zilte pionierbegroeiingen, zeevetmuur (subtype B) is in de Hollandse duinen uitzonderlijk zeldzaam en daarom is de vindplaats op het Kennemerstrand van belang om de huidige verspreiding te behouden. Voor duurzaam behoud is het van belang dat voldoende dynamiek van zee en wind in het gebied aanwezig is.

H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, buitendijs (subtype A).

Toelichting: Schorren en zilte graslanden, buitendijs (subtype A) zijn in de Hollandse duinen uitzonderlijk zeldzaam en daarom is de vindplaats op het Kennemerstrand van belang om de huidige verspreiding te behouden. Voor duurzaam behoud is het van belang dat voldoende dynamiek van zee en wind in het gebied aanwezig is.

H2110 Embryonale wandelende duinen

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting: Het habitatype embryonale duinen komt voor op het Kennemerstrand. Langs de Hollandse kust is het een betrekkelijk zeldzaam habitatype. Behoud van de oppervlakte geldt binnen natuurlijke fluctuaties.

H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")

Doel: Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting: Door de grote breedte van het duingebied is uitbreiding en kwaliteitsverbetering van het habitatype witte duinen mogelijk. Dit is vooral van belang voor uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit habitatype H2130 grijze duinen.

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")

Doel: Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, kalkrijk (subtype A) en grijze duinen, heischraal (subtype C), behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, kalkarm (subtype B).

Toelichting: Oppervlakte-uitbreiding en verbetering kwaliteit is nodig gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor dit habitatype in Europa. Bovendien betreft het hier één van de gebieden met een grote oppervlakte aan grijze duinen, kalkrijk (subtype A) waardoor het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor het habitatype levert. Het habitatype grijze duinen, heischraal (subtype C) is slechts lokaal aanwezig. Het habitatype grijze duinen, kalkarm (subtype B) kan in kwaliteit worden verbeterd.

H2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting: Het habitatype duinheiden met struikheide is momenteel in goede kwaliteit aanwezig op een gering oppervlakte. Er is geen landelijke doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte, gezien het geringe belang van ons land voor dit habitatype.

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen H1310 zilte pionierbegroeiingen, H1330 schorren en zilte graslanden, H2120 witte duinen, H2130 grijze duinen of H2190 vochtige duinvalleien is toegestaan.

Toelichting: Het habitatype duindoornstruwelen is over voldoende oppervlakte aanwezig en landelijk niet bedreigd. Uitbreiding van het habitatype kan een bedreiging vormen voor onder meer habitatype H2130 grijze duinen. Het type komt lokaal in goede kwaliteit (met veel struweelsoorten) voor op locaties die niet conflicteren met de doelstellingen voor habitattypen H2130 grijze duinen of H2190 vochtige duinvalleien. Op dergelijke locaties is behoud van belang. Om de kwaliteit te behouden moeten alle successiestadia in het gebied voorkomen, ook de jonge stadia die als matig ontwikkeld worden beoordeeld.

H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (Salicion arenariae)

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen H2190 vochtige duinvalleien is toegestaan.

Toelichting: Het habitattypen kruipwilgstruwelen komt in het gebied op kleine oppervlakte voor, in mozaïek met begroeiingen van habitattypen H2190 vochtige duinvalleien (binnen de kalkrijke duinen is het type uiterst schaars). Er is geen landelijke opgave voor uitbreiding oppervlakte of verbetering kwaliteit.

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, droog (subtype A) en duinbossen, binnenduinrand (subtype C) en behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit duinbossen, vochtig (subtype B).

Toelichting: De subtypen duinbossen, vochtig (subtype B) en duinbossen, binnenduinrand (subtype C) verkeren landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding. Habitattypen duinbossen, droog (subtype A) verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding.

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel: Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, open water (subtype A), vochtige duinvalleien, kalkrijk (subtype B) en vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten (subtype D).

Toelichting: De oppervlakte aan valleien in het gebied wordt momenteel sterk uitgebreid nu de waterwinning in deelgebieden is gestopt. Vochtige duinvalleien, open water (subtype A) en vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten (subtype D) komen verspreid in het gebied voor. De fraaiste voorbeelden van vochtige duinvalleien, kalkrijk (subtype B) langs de gehele Hollandse vastelandsduinen worden momenteel binnen het Natura2000-gebied aangetroffen op onder andere het Kennemerstrand en in recent herstelde duinvalleien in het noordelijk deel. In het zuidelijk deel zijn potenties voor uitbreiding aanwezig.

H1014 Nauwe korfslak

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Het gebied herbergt een aantal populaties van nauwe korfslak, waaronder locaties met hoge dichtheden.

H1903 Groenknolorchis

Doel Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor uitbreiding populatie.

Toelichting Het betreft één van de weinige vindplaatsen in de Hollandse duinen van de groenknolorchis, maar de populatie is momenteel zeer klein en weinig stabiel. Mogelijkheden voor een duurzamere populatie liggen echter op het Kennemerstrand, waar de soort zich recentelijk heeft weten te vestigen. Behoud van het habitattypen H2190 vochtige duinvalleien, kalkrijk (subtype B) is hiervoor een voorwaarde.

Het volgende complementair doel geldt:

H1042 Gevlekte witsnuitlibel

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor vestiging populatie.

Toelichting De soort heeft een zeer ongunstige staat van instandhouding door het tekort aan gebieden en de landelijk te geringe populatiegrootte. Vestiging van een populatie in het gebied is nodig voor het realiseren van een landelijk gunstige staat van instandhouding. De soort breidt zich momenteel uit in de duinen, zodat de verwachting is dat het doel op termijn gerealiseerd kan worden.

(Alle doelen afkomstig uit: Ministerie van EL&I, 2007).

Er is een knelpuntenanalyse van het Natura 2000-gebied gemaakt (KIWA, 2007), waaruit het volgende beeld naar voren komt:

In het gebied spelen grote knelpunten in de hydrologie en geomorfodynamiek die de doelen voor kwaliteitsverbetering en uitbreiding oppervlakte van habitattypen H2130C grijze duinen (heischraal),

duinsalomonszegel, bitterkruid, kleine steenthijm, grote wilde thijm, bitterkruidbremraap, bleek schildzaad, duinaveruit, kruipend stalkruid, fijne kervel, sikkelklaver en blauwe bremraap.

Het gebied is als broed- rust- en foerageergebied van betekenis voor een groot aantal vogelsoorten. Tevens is het gebied van belang voor trekvogels als frater en kneu en broedvogels als tapuit, roodborsttapuit, nachtegaal en veldleeuwerik.

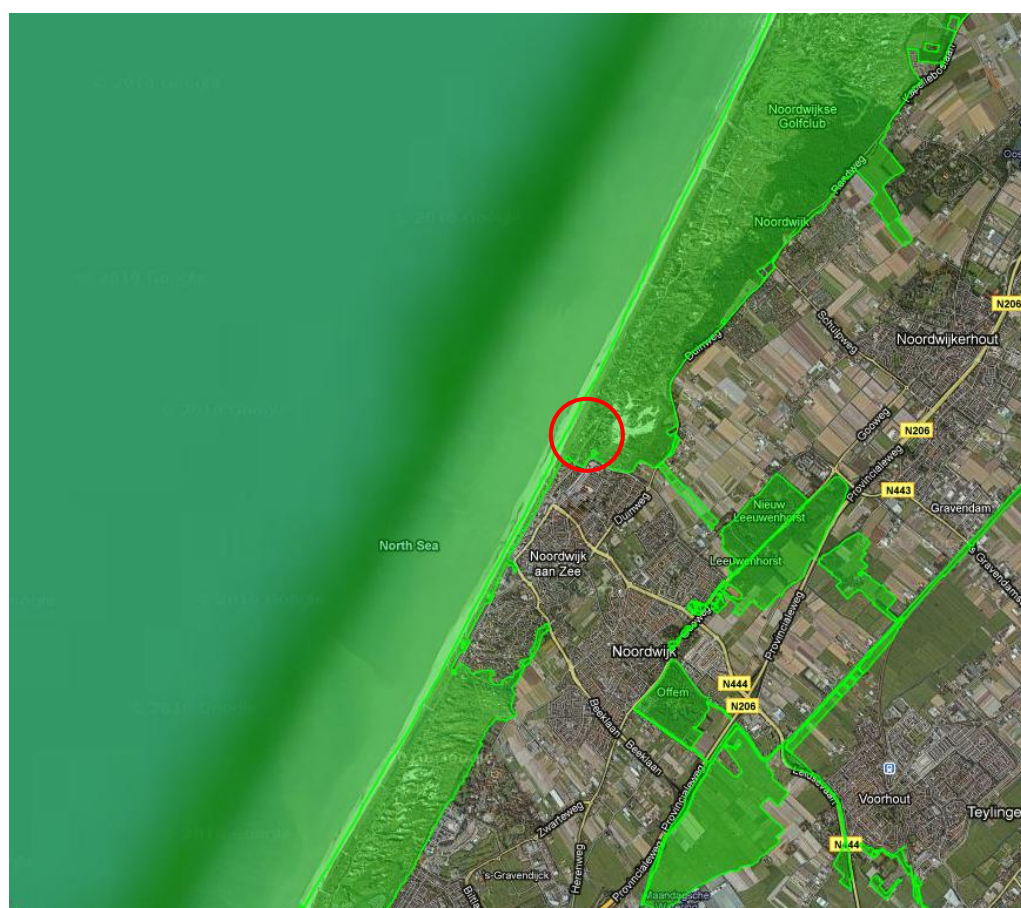
De in de zeereep gelegen bunkers zijn van belang als winterverblijf voor watervleermuis en grootoorvleermuis. Overige in het gebied voorkomende zoogdieren zijn onder meer konijn en wezel.

Daarnaast komen in het gebied de volgende amfibieën en reptielen voor: kleine watersalamander, gewone pad, rugstreeppad, groene kikker, bruine kikker en de zandhagedis. Ook komt in het gebied de duinparelmoervlinder voor.

Het karakter van het duin- en binnenduinschap, gekenmerkt door de afwisseling van duingraslanden en struwelen, verleent het natuurmonument in landschappelijk opzicht een aantrekkelijk aanzien. Het is daarom, mede vanwege de mater van reliëf en de sterke verscheidenheid aan milieuomstandigheden, van betekenis uit het oogpunt van natuurschoon.

4.2.2 Ecologische Hoofdstructuur

Uit het vooronderzoek blijkt dat het plangebied in de EHS ligt, zie figuur 6.

Ligging plangebied

Figuur 6: Ecologische Hoofdstructuur

4.2.3 Flora en fauna

4.2.3.1 Flora

Het plangebied bevat geschikt biotoop voor flora en betreft deels open duin. De aangetroffen vegetatie bestaat dan ook uit (typische) duinvegetatie. In tabel 3 is de waargenomen flora weergegeven.

Tabel 3: waargenomen flora

Soortnaam	Wetenschappelijke naam	Beschermde status Ffw	Rode lijst
Gewone esdoorn	<i>Acer pseudoplatanus</i>	-	-
Zomereik	<i>Quercus robur</i>	-	-
Oostenrijkse den	<i>Pinus nigra</i> sp. <i>nigra</i>	-	-
Witte abeel	<i>Populus alba</i>	-	-
Grauwe wilg	<i>Salix cinerea</i>	-	-
Gewone vlier	<i>Sambucus nigra</i>	-	-
Wilde liguster	<i>Ligustrum vulgare</i>	-	-
Tweestijlige meidoorn	<i>Crataegus laevigata</i>	-	-
Duindoorn	<i>Hippophae rhamnoides</i>	-	-
Helm	<i>Ammophila arenaria</i>	-	-
Zandhaver	<i>Leymus arenarius</i>	-	-
Rood zwenkgras	<i>Festuca rubra</i>	-	-
Kropaar	<i>Dactylis glomerata</i>	-	-
Kweek	<i>Elytrigia repens</i>	-	-
Duinriet	<i>Calamagrostis epigejos</i>	-	-
Glanshaver	<i>Arrhenatherum elatius</i>	-	-
Ruw beemdgras	<i>Poa trivialis</i>	-	-
Ruige zegge	<i>Carex hirta</i>	-	-
Zandzegge	<i>Carex arenaria</i>	-	-
Gewone veldbies	<i>Luzula campestris</i>	-	-
Welriekende salomonszegel	<i>Polygonatum odoratum</i>	-	-
Avondkoekoeksbloem	<i>Silene latifolia</i> ssp. <i>alba</i>	-	-
Ruw-vergeet-me-nietje	<i>Myosotis ramosissima</i>	-	-
Akker-vergeet-me-nietje	<i>Myosotis arvensis</i>	-	-
Dauwbraam	<i>Rubus caesius</i>	-	-
Strandbiet	<i>Beta vulgaris</i> ssp. <i>maritima</i>	-	-
Melganzevoet	<i>Chenopodium album</i>	-	-
Kromhals	<i>Anchusa arvensis</i>	-	-
Slangekruid	<i>Echium vulgare</i>	-	-
Veldhondstong	<i>Cynoglossum officinale</i>	-	-
Deens lepelblad	<i>Cochlearia danica</i>	-	-
Kleine veldkers	<i>Cardamine hirsuta</i>	-	-
Look zonder look	<i>Alliaria petiolata</i>	-	-
Grote zandkool	<i>Diplotaxis tenuifolia</i>	-	-
Veldsla	<i>Valerianella locusta</i>	-	-
Zeepruik	<i>Saponaria officinalis</i>	-	-
Duinviooltje	<i>Viola curtisii</i>	-	-
Gewone rolklaver	<i>Lotus corniculatus</i> spp. <i>corniculatus</i>	-	-
Kruipend stalkruid	<i>Ononis repens</i> spp. <i>repens</i>	-	-

- Niet beschermd volgens Flora- en faunawet en niet opgenomen op Rode Lijst

X Opgenomen op Rode Lijstsoort

Vervolg tabel 3: waargenomen flora

Soortnaam	Wetenschappelijke naam	Beschermde status Ffw	Rode lijst
Reigersbek	<i>Erodium cicutarium</i>	-	-
Zachte ooievaarsbek	<i>Geranium molle</i>	-	-
Robertskruid	<i>Geranium robertianum</i>	-	-
Akkerhoornbloem	<i>Cerastium arvense</i>	-	-
Vogelmuur	<i>Stellaria media</i>	-	-
Duinvogelmuur	<i>Stellaria pallida</i>	-	-
Klimopereprijs	<i>Veronica hederifolia</i>	-	-
Krulzuring	<i>Rumex crispus</i>	-	-
Grote klaproos	<i>Papaver rhoeas</i>	-	-
Kleine klaproos	<i>Papaver exspectatum</i>	-	-
Rood guichelheil	<i>Anagallis arvensis ssp. arvensis</i>	-	-
Middelste teunisbloem	<i>Oenothera biennis</i>	-	-
Grote teunisbloem	<i>Oenothera erythrosepala</i>	-	-
Heggenduizendknoop	<i>Fallopia dumetorum</i>	-	-
Vlasbekje	<i>Linaria vulgaris</i>	-	-
Smalle weegbree	<i>Plantago lanceolata</i>	-	-
Grote brandnetel	<i>Urtica dioica</i>	-	-
Paarse dovenetel	<i>Lamium purpureum</i>	-	-
Witte dovenetel	<i>Lamium album</i>	-	-
Grote tijm	<i>Thymus pulegioides</i>	-	-
Geel walstro	<i>Galium verum</i>	-	-
Glad walstro	<i>Galium mollugo</i>	-	-
Kleefkruid	<i>Galium aparine</i>	-	-
Geel nagelkruid	<i>Geum urbanum</i>	-	-
Vijfvingerkruid	<i>Potentilla reptans</i>	-	-
Akkerwinde	<i>Convolvulus arvensis</i>	-	-
Zeewinde	<i>Convolvulus soldanella</i>	-	-
Tuinasperge	<i>Asparagus officinalis ssp. officinalis</i>	-	-
Blauwe zeedistel	<i>Eryngium maritimum</i>	Tabel 2	-
Wilde peen	<i>Daucus carota</i>	-	-
Gewone berenklauw	<i>Heracleum sphondylium</i>	-	-
Heggenrank	<i>Bryonia dioica</i>	-	-
Zandambrosia	<i>Ambrosia psilostachya</i>	-	-
Duinaveruit	<i>Artemisia campestris spp. maritima</i>	-	-
Gewoon knoopkruid	<i>Centaurea jacea</i>	-	-
Gewoon biggenkruid	<i>Hypochaeris radicata</i>	-	-
Paardenbloem	<i>Taraxacum officinale</i>	-	-
Akkerdistel	<i>Cirsium arvense</i>	-	-
Schermhavikskruid	<i>Hieracium umbellatum</i>	-	-
Gekroesde melkdistel	<i>Sonchus asper</i>	-	-
Zeemelkdistel	<i>Sonchus arvensis spp. maritimus</i>	-	-
Duizendblad	<i>Achillea millefolium</i>	-	-
Gele morgenster	<i>Tragopogon pratensis ssp. pratensis</i>	-	-
Canadese fijnstraal	<i>Conyza canadensis</i>	-	-

- Niet beschermd volgens Flora- en faunawet en niet opgenomen op Rode Lijst

X Opgenomen op Rode Lijstsoort

Vervolg tabel 3: waargenomen flora

Soortnaam	Wetenschappelijke naam	Beschermde status Ffw	Rode lijst
Bitterkruid	<i>Picris hieracioides</i>	-	-
Jacobskruid	<i>Jacobaea vulgaris</i> spp. <i>vulgaris</i>	-	-
Bezemkruid	<i>Senecio inaequidens</i>	-	-
Kleine leeuwenbek	<i>Chaenorhinum minus</i>	-	-
Vertakte leeuwentand	<i>Leontodon autumnalis</i>	-	-
Duinstertje	<i>Syntrichia</i> spec.	-	-
Duinklauwtjesmos	<i>Hypnum cupressiforme</i> spp. <i>lacunosum</i>	-	-
Smaragdmoss	<i>Homalothecium lutescens</i>	-	-
Gewoon dikkopmos	<i>Brachythecium rutabulum</i>	-	-
Boomsnavelmos	<i>Rhynchostegium confertum</i>	-	-

- Niet beschermd volgens Flora- en faunawet en niet opgenomen op Rode Lijst

X Opgenomen op Rode Lijstsoort

In het plangebied komen vele plantensoorten voor waarvan één plantensoort beschermd is, namelijk de blauwe zeedistel. Deze soort behoort tot de tabel 2-soorten. De verwachting is dat geen andere beschermde soorten ter plaatse van het plangebied voorkomen.

4.2.3.2 Amfibieën

Het plangebied bevat beperkt geschikt biotoop voor amfibieën. Tijdens de veldbezoeken zijn geen amfibieën aangetroffen, ook zijn geen potentiële voortplantingsplaatsen aangetroffen. Wel is het bunkercomplex mogelijk geschikt als overwinteringsplaats.

De verwachting is dat bruine kikker en gewone pad (tabel 1-soort) incidenteel van het plangebied, en dan met name van het bunkercomplex, gebruik maken. Niet uit te sluiten is dat de rugstreeppad incidenteel van het plangebied gebruik maakt. De rugstreeppad wordt beschouwd als een extra te beschermen soort (tabel 3-soorten, bijlage IV HR/bijlage 1 AmvB).

4.2.3.3 Reptielen

Het plangebied bevat geschikt biotoop voor reptielen. Tijdens twee van de veldbezoeken is een reptielsoort aangetroffen. In tabel 4 is de waargenomen reptielsoort weergegeven.

Tabel 4: waargenomen reptielen

Soortnaam	Wetenschappelijke naam	Beschermde status Ffw	Rode lijst
Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i> ssp. <i>agilis</i>	Tabel 3 - bijlage IV HR	X

- Niet beschermd volgens Flora- en faunawet en niet opgenomen op Rode Lijst

X Opgenomen op Rode Lijstsoort

In het plangebied is een beschermde reptielsoort, de zandhagedis, waargenomen. De zandhagedis wordt beschouwd als een extra te beschermen soort (tabel 3-soorten, bijlage IV HR/bijlage 1 AmvB). Tevens komt de zandhagedis voor op de Rode Lijst. De verwachting is dat geen andere reptielsoorten voorkomen die een beschermde status hebben in de Flora- en faunawet.

4.2.3.4 Vissen

Het plangebied bevat geen geschikt biotoop voor vissen aangezien de onderzoekslocatie enkel uit land bestaat. Derhalve kan worden gesteld dat er geen vissoorten aanwezig zijn die een beschermde status hebben in de Flora- en faunawet.

4.2.3.5 Grondgebonden zoogdieren

Het plangebied bevat geschikt biotoop voor kleinere grondgebonden zoogdieren zoals bijvoorbeeld muizen, konijn, wezel en hermelijn. Grotere grondgebonden zoogdieren zoals ree en vos zullen, gezien de ligging van het gebied - nabij de stedelijke ligging van Noordwijk - incidenteel gebruik maken van het gebied. In tabel 5 zijn de waargenomen zoogdieren weergegeven.

Tabel 5: waargenomen grondgebonden zoogdieren

Soortnaam	Wetenschappelijke naam	Beschermde status Ffw	Rode lijst
Ree	<i>Capreolus capreolus</i>	Tabel 1	-
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	Tabel 1	-
Vos	<i>Vulpes vulpes</i>	Tabel 1	-

- Niet beschermd volgens Flora- en faunawet en niet opgenomen op Rode Lijst

X Opgenomen op Rode Lijstsoort

Tijdens het veldbezoek zijn geen sporen, uitwerpselen, behoudens konijnenkeutels, enzovoort van grondgebonden zoogdieren aangetroffen. Wel is aannemelijk dat, gezien het duinbiotop, zoogdiersoorten zoals bijvoorbeeld wezel (tabel 1-soort) gebruik zullen maken van het gebied.

In het plangebied zijn de zoogdiersoorten konijn, vos en ree waargenomen welke allen vallen onder de noemer 'Algemene soorten' van de Flora- en faunawet en derhalve geclassificeerd worden als tabel 1-soorten.

4.2.3.6 Vleermuizen

Het plangebied betreft een bunkercomplex in de duinen. De omgeving van het bunkercomplex is beperkt geschikt biotoop voor vleermuizen. Aangezien geen geschikte gebouwen of bomen in het plangebied aanwezig zijn worden geen zomerverblijfplaatsen, kraamkolonies of paarplaatsen verwacht. Alle luchtgaten van het bunkercomplex zelf, c.q. de ingangen van de winterverblijfplaatsen en de directe omgeving hiervan, kunnen echter wel worden gebruikt als zwermplek en daarmee als paarverblijfplaats. De verwachting is daarnaast dat vleermuizen een gedeelte van het noordelijke bunkercomplex in gebruik hebben als winterverblijfplaats. Dit wordt bevestigd door het feit dat in het andere, reeds toegankelijke zuidelijke en van zand ontdane deel, van het bunkercomplex overwinterende vleermuizen zijn aangetroffen. Dit blijkt uit jaarlijkse inventarisaties die door de Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland worden uitgevoerd. De Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland is toentertijd betrokken geweest bij de ondersteuning van Stichting Atlantikwall Museum Noordwijk en heeft afspraken met de Stichting gemaakt over hoe om te gaan met de vleermuizen. Volgens deze werkgroep (mededelingen van de heer B. Noort) is het volgende het geval: ingangen van winterverblijfplaatsen en de directe omgeving worden gebruikt als zwermplek en daarmee als paarverblijfplaats. Werkzaamheden aan het stelsel (vergroten van het nu in gebruik zijnde deel) heeft effect op het klimaat in de overige delen.

4.2.3.7 Overige fauna

Het plangebied bevat (zeer) geschikt biotoop voor vlinders en libellen maar geen geschikt biotoop voor watergebonden insecten. Tijdens de veldbezoeken zijn enkele soorten vlinders aangetroffen. In tabel 6 is de waargenomen overige fauna weergegeven.

Tabel 6: waargenomen vlinders

Soortnaam	Wetenschappelijke naam	Beschermde status Ffw	Rode lijst
Icarusblauwtje	<i>Polyommatus icarus</i>	-	-
Zwartsprietdikkopje	<i>Thymelicus lineola</i>	-	-
Bruin zandoogje	<i>Maniola jurtina</i>	-	-
Kleine vos	<i>Aglaia urticae</i>	-	-
Atalanta	<i>Vanessa atalanta</i>	-	-
Klein koolwitje	<i>Pieris rapae</i>	-	-
Groot koolwitje	<i>Pieris brassicae</i>	-	-
Kleine parelmoervlinder	<i>Issoria lathonia</i>	-	X
Heivlinder	<i>Hipparchia semele ssp. semele</i>	-	X
Hooibeestje	<i>Coenonympha pamphilus</i>	-	-

- Niet beschermd volgens Flora- en faunawet en niet opgenomen op Rode Lijst

X Opgenomen op Rode Lijstsoort

In het plangebied zijn geen beschermde vlindersoorten waargenomen. Wel zijn enkele soorten waargenomen die op de Rode Lijst voorkomen. De soorten die op deze lijst voorkomen zijn de kleine parelmoervlinder en de heivlinder. De verwachting is dat geen vlinders, libellen en/of andere insecten aanwezig zijn die een beschermde status hebben in de Flora- en faunawet.

4.2.3.8 Vogels

Het plangebied is geschikt als broedgebied voor vogels in verband met de aanwezigheid van hoge grassen en struwelen. Tevens is het plangebied geschikt als foerageergebied. De veldbezoeken waren erop gericht om broedgevallen te inventariseren. Derhalve zijn alleen de broedgevallen in kaart gebracht. In tabel 7 zijn de broedgevallen van vogels weergegeven.

Tabel 7: waargenomen vogels

Soortnaam	Wetenschappelijke naam	Beschermde status Ffw	Rode lijst
Grasmus	<i>Sylvia communis</i>	Vogels	
Graspieper	<i>Anthus pratensis ssp. pratensis</i>	Vogels	X
Houtduif	<i>Columba palumbus</i>	Vogels	
Heggenmus	<i>Prunella modularis</i>	Vogels	
Roodborsttapuit	<i>Saxicola torquatus</i>	Vogels	
Merel	<i>Turdus merula</i>	Vogels	
Nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos ssp. megarhynchos</i>	Vogels	X
Fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	Vogels	
Ekster	<i>Pica pica</i>	Vogels, categorie 5	
Kneu	<i>Carduelis cannabina ssp. cannabina</i>	Vogels	X

- Niet beschermd volgens Flora- en faunawet en niet opgenomen op Rode Lijst

X Opgenomen op Rode Lijstsoort

Alle (inheemse) vogels in Nederland zijn beschermd. Voor vogels geldt dat alleen een ontheffing wordt verleend voor een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Deze belangen zijn:

- bescherming van flora en fauna;
- veiligheid van het luchtverkeer en
- volksgezondheid of openbare veiligheid.

Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden. Tijdens de planning en gedurende de werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met het broedseizoen van vogels.

De Flora- en faunawet kent geen broedseizoenen. Het gaat erom of er een broedgeval is. Verblijfplaatsen (nesten) van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent, of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. De meeste vogels maken echter elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens het broedseizoen onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor deze soorten is buiten het broedseizoen geen ontheffing nodig.

Verstoring van broedende vogels dient te worden voorkomen. Voor de meeste vogelsoorten kan dit plaatsvinden door de werkzaamheden buiten de broedperiode van aanwezige soorten uit te voeren. Indien tijdens het broedseizoen werkzaamheden worden uitgevoerd, dient rekening te worden gehouden met eventueel aanwezige broedvogels. Deze broedvogels worden krachtens artikel 9, 10 en 11 van de Flora- en faunawet beschermd.

Als een jaarrond beschermd nest is aangetroffen en deze door de ingreep zal verdwijnen is altijd een omgevingscheck nodig. Een deskundige moet dan vaststellen of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. **Het is de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer om gemotiveerd en gedocumenteerd te bepalen of een ontheffing nodig is**

en dat dit is gebaseerd op de feitelijke ecologische omstandigheden van de betreffende soort. Als een ontheffing wordt verleend dan blijft gelden dat in de meeste gevallen buiten het broedseizoen moet worden gewerkt.

5. Effectenbeoordeling voorgenomen ontwikkeling

5.1 Inleiding effectbeoordeling

In onderhavig hoofdstuk worden de mogelijke effecten van de ruimtelijke ingreep beschreven op de (beschermde) habitats en flora en fauna in en rondom het plangebied. Om de ecologische betekenis van het plangebied inzichtelijk te maken, is gekeken naar de ecologische betekenis van het plangebied in relatie tot de (beschermde gebieden in de) omgeving en naar de te beschermen flora en fauna in het plangebied zelf. Aantasting van de Ecologische Hoofdstructuur is eveneens aan regels gebonden. De bescherming hiervan is strikt planologisch van karakter. Hetgeen betekent dat als een initiatiefnemer een ruimtelijk plan indient bij het bevoegd gezag, deze moet toetsen of het plan de doelstellingen van de Ecologische Hoofdstructuur niet schaadt. Daarna vindt een afweging plaats.

5.2 Mogelijke effecten op gebieden

5.2.1 Natuurbeschermingswet 1998

5.2.1.1 Natura 2000-gebied

Het plangebied ligt in het Natura 2000-gebied 'Kennemerland-Zuid'. Het Natura 2000-gebied 'Kennemerland-Zuid' is ten tijde van het opstellen van onderhavig rapport nog niet definitief aangewezen als Natura 2000-gebied. Zolang het gebied nog niet definitief is aangewezen moet er echter wel worden getoetst of de voorgenomen werkzaamheden een significant negatief effect hebben op beschermde habitats en soorten. Vanwege de kleinschaligheid van de activiteiten, die vooral intern in het gangenstelsel plaatsvinden en de relatief korte duur, zijn significant negatieve effecten op beschermde habitats uitgesloten. Gewijzigd gebruik van het complex, met max. 15.000 bezoekers per jaar extra, zal tevens niet tot significant negatieve effecten leiden. De bezoekers kunnen voor hun bezoek aan het complex, het gebied niet met gemotoriseerd verkeer binnentreden. Tevens zijn deze mensen het grootste deel van het bezoek ondergronds. Daarnaast zullen de meeste bezoekers het gebied tijdens vakanties en tijdens weekenden bezoeken. Dit zou, uitgaande van alleen bezoek per weekend, gemiddeld 288 bezoekers (144 per weekenddag) meer per weekend opleveren. Gelet op de grote aantallen bezoekers van het gebied per jaar is dit verwaarloosbaar. Zo trok alleen Nationaal Park Zuid-Kennemerland, dat een onderdeel is van Natura 2000-gebied Kennemerland Zuid, in 2008 alleen al 1.642.000 bezoekers (bron: website np-zuidkennemerland.nl).

5.2.2.2 Beschermd Natuurmonument

Het plangebied ligt in het Beschermd Natuurmonument 'Noordrand Noordwijk'. De voorgenomen plannen bestaan uit het verrichten van graafwerkzaamheden verspreid over het bunkercomplex in de Noordduinen. Deze werkzaamheden zullen de natuurwetenschappelijke waarden en natuurschoon tijdelijk verstoren. De voorgenomen plannen tasten de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied echter niet negatief aan. Wel dient, gezien de voorgenomen werkzaamheden, een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 te worden aangevraagd.

5.2.2 Ecologische Hoofdstructuur

Het plangebied ligt in de Ecologische Hoofdstructuur. De voorgenomen plannen tasten de wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS niet negatief aan.

5.3 Mogelijke effecten op flora en fauna

5.3.1 Flora

In het plangebied komen diverse plantensoorten voor. Eén van deze soorten, de blauwe zeedistel, wordt beschouwd als een te beschermen soort (tabel 2-soorten). Als schade aan de blauwe zeedistel wordt toegebracht, wordt geen vrijstelling voor de desbetreffende soort verleend. Er zijn geen andere beschermde plantensoorten in het gebied aangetroffen.

In verband met het voorkomen van de blauwe zeedistel dient een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet ten behoeve van flora te worden aangevraagd. Opgemerkt wordt dat niet te allen tijde een ontheffing hoeft te worden aangevraagd. Indien de werkzaamheden te kwalificeren zijn als 'bestendig beheer en onderhoud', 'bestendig gebruik' of 'ruimtelijke ontwikkeling' dan geldt een vrijstelling voor tabel 2-soorten voor de artikelen 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet indien gewerkt wordt met een door het Ministerie van EL&I goedgekeurde gedragscode. Een gedragscode moet door een sector of ondernemer zelf worden opgesteld en ingediend voor goedkeuring.

5.3.2 Amfibieën

Het plangebied bevat beperkt geschikt biotoop voor amfibieën. De verwachting is dat bruine kikker en gewone pad, allen tabel 1-soorten, incidenteel van het plangebied, en dan met name van het bunkercomplex, gebruik zullen maken. Voor tabel 1-soorten geldt een algehele vrijstelling voor het aanvragen van een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet.

De verwachting is dat de rugstreeppad incidenteel van het plangebied gebruik zal maken. De rugstreeppad wordt beschouwd als een extra te beschermen soort (tabel 3-soorten, bijlage IV HR/bijlage i AMvB). Indien schade aan de rugstreeppad wordt toegebracht, wordt geen vrijstelling voor de desbetreffende soort verleend.

Aangezien de voorgenomen werkzaamheden vallen onder 'ruimtelijke ontwikkeling' en het voorkomen van de rugstreeppad niet is bevestigd, hoeft een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet ten behoeve van amfibieën niet te worden aangevraagd.

5.3.3 Reptielen

Het plangebied bevat geschikt biotoop voor de zandhagedis. Deze is dan ook in het plangebied waargenomen. De zandhagedis wordt beschouwd als een extra te beschermen soort (tabel 3-soorten, bijlage IV HR/bijlage 1 AmvB). Indien schade aan de zandhagedis wordt toegebracht, wordt geen vrijstelling voor de desbetreffende soort verleend. De verwachting is dat geen andere beschermde reptielsoorten in het plangebied voorkomen.

In verband met het voorkomen van de zandhagedis dient een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet ten behoeve van reptielen te worden aangevraagd.

5.3.4 Vissen

Het plangebied bevat geen geschikt biotoop voor vissen omdat in het plangebied geen watergang(en) en dergelijke voorkomen. Een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet ten behoeve van vissen hoeft niet te worden aangevraagd.

5.3.5 Grondgebonden zoogdieren

Het plangebied bevat geschikt biotoop voor grondgebonden zoogdieren. In het plangebied zijn konijn, vos en ree waargenomen. Voornoemde zoogdieren zijn allen zogenaamde tabel 1-soorten. Tevens is de verwachting dat in het plangebied de wezel incidenteel voorkomt. De wezel is eveneens een tabel 1-soort.

Voor tabel 1-soorten geldt een algehele vrijstelling voor het aanvragen van een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Aangezien de voorgenomen werkzaamheden vallen onder 'ruimtelijke ontwikkeling' hoeft een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet ten behoeve van zoogdieren niet te worden aangevraagd.

5.3.6 Vleermuizen

Het plangebied bevat geschikt biotoop voor vleermuizen waarbij onderscheid gemaakt dient te worden tussen het gebied rondom het bunkercomplex en het bunkercomplex zelf. Het gebied rondom het bunkercomplex bevat geen geschikt biotoop voor verblijfplaatsen van vleermuizen. Ook bevat het geen geschikt biotoop voor een belangrijk foeragegebied. Het bunkercomplex vormt echter een

geschikt biotoop als winterverblijfplaats en luchtgaten als zwermplaatsen en paarverblijfplaatsen. Geadviseerd wordt daarom om:

1. De werkzaamheden uit te voeren tussen 1 mei en 1 september;
2. De vergravingswerkzaamheden in augustus alleen overdag te verrichten tijdens daglicht, gezien de aanwezigheid van paarverblijfplaatsen die juist in augustus tot en met oktober in gebruik zijn);
3. Ten tijde van werkzaamheden 's nachts (in de zomerperiode) op 80 meter rondom paarplaatsen (luchtopeningen) afrastering van 2m hoog met dichtzwartdoek te plaatsen om lichtuitstraling te voorkomen;

Het droogmaken van de S414 pas te beginnen als er een viertal klimaatdichte deuren zijn geplaatst omdat de houten deuren zoals nu aangebracht niet voldoen. Alle vleermuissoorten worden beschouwd als extra te beschermen soorten (tabel 3-soorten, bijlage IV HR/bijlage i AMvB). Als schade aan vleermuizen wordt toegebracht, wordt geen vrijstelling voor de desbetreffende soorten verleend.

Op basis van de informatie dat in het andere deel van het bunkercomplex vleermuizen in de wintermaanden voorkomen, is zonder specifiek onderzoek naar vleermuizen in het plangebied, niet uit te sluiten dat ook vleermuizen voorkomen in het vrij te graven deel van het bunkercomplex.

Een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet ten behoeven van vleermuizen kan vooralsnog niet worden aangevraagd bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu zonder aanvullend onderzoek. Gekozen is daarom voor het verrichten van de benodigde werkzaamheden buiten het overwinteringseizoen van vleermuizen. Ter info. Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie is per 1 oktober 2010 opgegaan in het nieuwe Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

5.3.7 Overige fauna

In het plangebied komen diverse vlindersoorten voor die echter niet beschermd zijn volgens de Flora- en faunawet. Wel komen een tweetal vlindersoorten voor, te weten kleine parelmoervlinder en heivlinder, die op de Rode Lijst voorkomen.

Een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet ten behoeve van vlinders, libellen of andere insecten, hoeft niet te worden aangevraagd.

5.3.8 Vogels

Het plangebied wordt door diverse vogelsoorten als broedgebied gebruikt. In het plangebied is één vogelsoort, namelijk ekster, aangetroffen die valt onder het regime van jaarrond beschermd nest ('vaste rust- en verblijfplaatsen'). Daarnaast zijn de volgende vogelsoorten waargenomen die op de Rode Lijst voorkomen, namelijk: graspieper, nachtegaal en kneu.

Door de voorgenomen werkzaamheden worden mogelijk vaste rust- en verblijfplaatsen vernietigd. De ekster valt volgens de 'Aangepaste lijst jaarrond beschermde nesten' in categorie 5. Hoewel de nesten van vogels in categorie 5 niet jaarrond beschermd zijn, adviseert het Ministerie van EL&I wel om deze vogelsoorten door een deskundige te laten onderzoeken.

Omdat geschikt broedbiotoop verloren gaat en de ekster in het plangebied is aangetroffen dient in principe een omgevingscheck te worden uitgevoerd voordat de voorgenomen werkzaamheden worden uitgevoerd. Na het uitvoeren van een omgevingscheck kan worden vastgesteld of een ontheffing op de Flora- en faunawet ten behoeve van de ekster dient te worden aangevraagd of niet.

Aangezien er in de omgeving van het plangebied voldoende alternatieve broedgelegenheden voorhanden zijn hoeft een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet ten behoeven van vogels niet te worden aangevraagd.

5.4 Meest geschikte perioden voor werkzaamheden

Geadviseerd wordt voor de vleermuizen de werkzaamheden uit te voeren tussen 1 mei en 1 september, onder de voorwaarde dat in de maand augustus (in verband met de paarverblijfplaatsen) alleen bij daglicht wordt gewerkt. Dit is in overleg met de Vleermuiswerkgroep (heer Bart Noort) afgesproken. Geadviseerd wordt voor de vogels de werkzaamheden uit te voeren in de periode juli tot en met oktober. Indien tijdig maatregelen worden genomen waarbij struiken en graspollen op de te vergraven locaties voorafgaand aan het broedseizoen worden verwijderd en feitelijk ook geen broedgevallen aanwezig zijn kunnen ook in de periode 1 mei t/m 30 juni werkzaamheden worden verricht. In overleg met de Noordwijkse Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming (heer Jelle van Dijk) is afgesproken dat onder deze voorwaarden vanaf 15 juni kan worden gestart.

Rekening houdend met zowel de vogels als de vleermuizen kunnen in de maand juli alle werkzaamheden worden uitgevoerd. Onder de voorwaarden van tijdige verwijdering van begroeiing en werken bij daglicht in augustus wordt geadviseerd de werkzaamheden in de periode van 15 juni tot en met 31 augustus te laten uitvoeren.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

6.1.1 Natuurbeschermingswet 1998

Het plangebied ligt in het Natura 2000-gebied 'Kennemerland-Zuid'. De voorgenomen plannen hebben geen significant negatief effect op het gebied. Aangezien de werkzaamheden in een Natura 2000-gebied gaan plaatsvinden dient voorafgaand aan de activiteiten een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 te worden aangevraagd.

6.1.2 Ecologische Hoofdstructuur

Het plangebied ligt in de Ecologische Hoofdstructuur. De voorgenomen plannen tasten de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied niet aan. Derhalve zijn er voor wat betreft de EHS geen belemmeringen, maar is wel overleg met het bevoegde gezag noodzakelijk over toestemming.

6.1.3 Flora en fauna

Het voorgenomen plan valt onder de noemer 'ruimtelijke ontwikkeling'. Voor de voorgenomen werkzaamheden geldt daarom een algehele vrijstelling voor het aanvragen van een ontheffing op de verboden uit de Flora- en faunawet voor tabel 1-soorten. Voor tabel 2-, tabel 3- en vogelsoorten geldt geen algehele vrijstelling voor het aanvragen van een ontheffing. Opgemerkt dient te worden dat licht graafwerk van positieve invloed kan zijn op diverse soorten, zoals: zandhagedis, rugstreeppad, heivlinder en blauwe zeedistel.

6.1.3.1 Tabel 1-soorten

Tijdens onderhavig onderzoek zijn ter plaatse van het plangebied konijn, vos en ree waargenomen. Daarnaast worden soorten zoals bruine kikker en gewone pad ter plaatse van het plangebied verwacht, met name in het bunkercomplex. Omdat het voorgenomen plan valt onder de noemer 'ruimtelijke ontwikkeling' geldt voor tabel 1-soorten een algehele vrijstelling voor het aanvragen van een ontheffing op de verboden uit de Flora- en faunawet, wel blijft de zorgplicht van kracht.

6.1.3.2 Tabel 2-soorten

In het plangebied is de blauwe zeedistel waargenomen. Andere tabel 2-soorten worden niet in het plangebied verwacht.

Aangezien de voorgenomen werkzaamheden vallen onder de noemer 'ruimtelijke ontwikkeling' dient voor de blauwe zeedistel een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd.

6.1.3.3 Vogels

Ter plaatse van het plangebied zijn diverse vogelsoorten waargenomen. Eén van de waargenomen vogelsoorten, de ekster, komt voor op de aangepaste lijst met jaarrond beschermde nesten en valt onder categorie 5.

De Flora- en faunawet kent geen broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval is. Verstoring van broedende vogels dient te worden voorkomen. Voor de meeste vogelsoorten kan dit plaatsvinden door de werkzaamheden buiten de broedperiode van aanwezige soorten uit te voeren. Indien tijdens het broedseizoen werkzaamheden worden uitgevoerd, dient rekening te worden gehouden met eventueel aanwezige broedvogels. Deze broedvogels worden krachtens artikel 91 10 en 11 van de Flora- en faunawet beschermd. Als een ontheffing wordt verleend dan blijft gelden dat in de meeste gevallen buiten het broedseizoen moet worden gewerkt.

In verband met het aantreffen van de ekster, die voorkomt, op de aangepaste lijst met jaarrond beschermde nesten, dient in principe aanvullend onderzoek in de vorm van een omgevingscheck door een deskundige te worden uitgevoerd.

Een deskundige stelt dan vast of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Het is de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer om gemotiveerd en gedocumenteerd te bepalen of een ontheffing nodig is en dat dit is gebaseerd op de feitelijke ecologische omstandigheden van de betreffende soort.

Een omgevingscheck is niet noodzakelijk aangezien in de (directe) omgeving van het plangebied voldoende alternatieve broedgelegenheden voor de ekster voorhanden zijn. Een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet ten behoeve van vogels hoeft niet te worden aangevraagd.

6.1.3.4 Tabel 3-soorten

In het plangebied is de zandhagedis waargenomen. Daarnaast is de verwachting dat in het plangebied geen ontheffingsplichtige zomerverblijfplaatsen, kraamkolonies, foerageergebieden of vliegroutes van vleermuizen voorkomen. Wel is het de verwachting dat in het plangebied (bunkercomplex) winterverblijfplaatsen, zwermplaatsen en paarverblijfplaatsen van vleermuizen voorkomen. Tot slot is de verwachting dat de rugstreeppad, incidenteel, gebruik van het plangebied zal maken. Bescheiden graafwerkzaamheden kunnen een positieve invloed hebben op deze soort.

In verband met het aantreffen van de zandhagedis dient een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet ten behoeven van de zandhagedis te worden aangevraagd.

6.1.3.5 Rode Lijst

In het plangebied zijn diverse Rode Lijstsoorten waargenomen. De waargenomen Rode Lijstsoorten zijn: zandhagedis, kleine parelmoervlinder, heivlinder, graspieper, nachtegaal en kneu. Gezien het feit dat de provincie Zuid-Holland het compensatiebeginsel niet meer uitvoert, hoeven er geen maatregelen met betrekking tot de Rode Lijstsoorten te worden uitgevoerd.

6.2 Aanbevelingen

6.2.1 Natuurbeschermingswet 1998

Het plangebied is gelegen in het Natura 2000-gebied 'Kennemerland Zuid' en het Beschermde Natuurmonument 'Noordrand Noordwijk'. Omdat er geen significant negatief effect optreedt door de voorgenomen werkzaamheden zijn geen mitigerende of compenserende maatregelen noodzakelijk.

Geadviseerd wordt om voorafgaand aan de aanvraag 'Vergunning Natuurbeschermingswet 1998' in overleg te treden met het bevoegd gezag om zo duidelijk te krijgen wat voor specifieke of aanvullende wensen c.q. eisen het bevoegd gezag heeft om tot vergunningverlening over te gaan.

6.2.2 Ecologische Hoofdstructuur

Het plangebied is gelegen in een Ecologische Hoofdstructuur. Omdat de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied door de voorgenomen werkzaamheden niet worden aangetast zijn geen mitigerende of compenserende maatregelen noodzakelijk. Wel is overleg met het bevoegd gezag nodig over toestemming van de werkzaamheden.

6.2.3 Flora en fauna

In verband met het niet kunnen uitsluiten van het voorkomen van vleermuizen in het bunkercomplex zou een aanvullend onderzoek naar winterverblijfplaatsen van vleermuizen in het noordelijke gedeelte van het bunkercomplex wenselijk zijn. Dit gedeelte is vanwege diverse instortingen echter niet toegankelijk. Er wordt daarom gekozen voor het uitvoeren van de werkzaamheden na 1 mei en voor 1 september.

Voor de start van de werkzaamheden het plangebied, inclusief bomen en bosschages direct grenzend aan het plangebied, te controleren op broedvogels. Indien broedende vogels aanwezig zijn, is het aan de deskundige om te bepalen of met de werkzaamheden kan worden aangevangen.

Aan de hand van bovenstaande conclusies wordt geadviseerd om zo veel mogelijk schade te voorkomen en te beperken aan te beschermen natuurwaarden, waardoor de noodzaak tot het nemen van (ingrijpende) mitigerende en compenserende maatregelen zoveel mogelijk wordt verkleind.

Het navolgende wordt geadviseerd:

- Voorafgaand aan de aanvraag 'Vergunning Natuurbeschermingswet 1998' in overleg te treden met het bevoegd gezag om zo duidelijk te krijgen wat voor specifieke of aanvullende wensen c.q. eisen het bevoegd gezag heeft om tot vergunningverlening over te gaan;
- In overleg te treden met het bevoegd gezag over het uitvoeren van werkzaamheden in een onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur;
- Een ontheffing Flora- en faunawet aan te vragen i.v.m. het mogelijk aantasten van blauwe zeedistel, zandhagedis en rugstreeppad;
- In verband met het niet kunnen uitsluiten van het voorkomen van vleermuizen in het bunkercomplex, in de maanden september tot en met april geen werkzaamheden uit te (laten) voeren;
- Indien struiken en graspollen op de te vergraven locaties, diens directe omgeving en de locaties waar aanvoer van materialen plaatsvinden, voorafgaand aan het broedseizoen worden verwijderd, worden broedgevallen van vogelsoorten voorkomen. In dat geval kan ook tijdens het broedseizoen met de werkzaamheden worden begonnen. Verwijdering van struiken en graspollen kan ook als op de te vergraven locatie zelf, en in de naaste omgeving, geen broedgevallen aanwezig zijn. Indien reeds broedgevallen aanwezig zijn, kan pas na het broedseizoen, in ca. juli met de werkzaamheden worden begonnen;
- Indien tijdens het broedseizoen of vlak hierna wordt gewerkt, dient voorafgaand aan de werkzaamheden, door een deskundige te worden onderzocht of er geen broedgevallen aanwezig zijn. Indien dat wel het geval is dienen de werkzaamheden op die locatie te worden stilgelegd tot na het uitvliegen van de jongen;
- De werkzaamheden tussen zonsondergang en zonsopkomst plaats te laten vinden;
- Het gebruik van licht op het bouwterrein na zonsondergang zo veel mogelijk te beperken en tijdens het vogelbroedseizoen (tot 1 juli) in het geheel niet toe te passen i.v.m. verstoring door lichtuitstralingseffecten buiten het bouwterrein;
- Als het gebruik van licht na zonsondergang buiten het broedseizoen niet te voorkomen is, gebruik te maken van gerichte lichtbronnen (afschermen aan boven- en achterzijde);
- Tijdens de werkzaamheden alert te zijn op het voorkomen van (beschermde) dieren op en rond het bouwterrein;
- Bij het voorkomen van (beschermde) dieren, deze de tijd te gunnen om te kunnen vluchten;
- Waar noodzakelijk de hulp van een deskundige in te roepen;
- Indien men (andere) beschermde soorten aantreft, altijd het advies van een deskundige in te winnen;

Geadviseerd wordt voor vleermuizen:

- De werkzaamheden uit te voeren tussen 1 mei en 1 september;
- De vergravingswerkzaamheden in augustus alleen overdag te verrichten tijdens het daglicht (gezien de aanwezigheid van- paarverblijfplaatsen die juist in augustus tot en met oktober in gebruik zijn);
- Ten tijde van werkzaamheden 's nachts (in de zomerperiode) op 80 meter rondom paarplaatsen (luchtopeningen) afrastering van 2m hoog met dichtzwartdoek om lichtuitstraling te voorkomen;
- Het droogmaken van de S414 pas te beginnen als er een viertal klimaatdichte deuren zijn geplaatst.
- In de winter (1 september tot 1 mei) geen werkzaamheden in het gangenstelsel uit te voeren i.v.m. overwinterende vleermuizen.

Werkperiode:

Voor de werkperiode wordt geadviseerd i.v.m. de mogelijke aanwezigheid van vleermuizen de werkzaamheden uit te voeren tussen 1 mei en 1 september, onder de voorwaarde dat in de maand augustus (in verband met de paarverblijfplaatsen) alleen bij daglicht wordt gewerkt. Dit is in overleg met de Vleermuiswerkgroep (heer Bart Noort) afgesproken. Geadviseerd wordt voor de broedvogels de werkzaamheden uit te voeren in de periode juli tot en met oktober. Indien tijdig maatregelen

worden genomen waarbij struiken en graspollen op de te vergraven locaties voorafgaand aan het broedseizoen worden verwijderd en feitelijk ook geen broedgevallen aanwezig zijn, kunnen ook in de periode 1 mei t/m 30 juni werkzaamheden worden verricht. In overleg met de Noordwijkse Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming (heer Jelle van Dijk) is afgesproken dat onder deze voorwaarden vanaf 15 juni kan worden gestart. Rekening houdend met zowel de vogels als de vleermuizen kunnen in de maand juli alle werkzaamheden worden uitgevoerd. Onder de voorwaarden van tijdige verwijdering van begroeiing en het werken bij daglicht in augustus wordt geadviseerd de **werkzaamheden in de periode van 15 juni tot en met 31 augustus uit te (laten) voeren.**

Bronvermeldingen

Literatuur

- Broekhuizen, S. (red.), 1992. *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*. Uitgeverij KNNV
- Diepenbeek, A. van, 1999. *Veldgids Diersporen. Sporen van gewervelde landdieren*. Uitgeverij KNNV.
- Dijkstra, V., 1997. *Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland*. Mededeling 37 van de Vereniging voor Zoogdierkunde en zoogdierbescherming.
- Europese Habitat Richtlijn, 1992. 92/43/EEG
- Glas, G.H., 1986. *Atlas van de Nederlandse Vleermuizen 1970-1984, alsmede een vergelijking met vroegere gegevens*. Zoölogische bijdragen no. 34. Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden
- Helmer, W, H.J.G.A. Limpens en W. Bongers, 1988. *Handleiding voor het inventariseren en determineren van Nederlandse vleermuissoorten met behulp van bat detectors*. Stichting Vleermuisonderzoek
- Het Noordhollands Landschap. Schuyt & Co, Provincie Noord-Holland, 1995. *Vleermuizen in het landschap, over hun ecologie, gedrag en verspreiding*. Provincie Noord-Holland, Noordhollandse Zoogdierstudiegroep
- Kiwa Water Research & EGG (2007). *Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000-gebieden: Kennemerland-Zuid*. Kiwa Water Research, Nieuwegein/ EGG, Groningen.
- KNNV, 2006, *Atlas van de Nederlandse dagvlinders*
- Krieken, W en M. Mannaart, 2009. *Ecologisch inpassingsplan Recreatiepark Noordwijkse Duinen*. CoastInfo International, Leiden.
- Lange, R., P. Twisk, A. van Winden en A. van Diepenbeek, VZZ, 2003 (2^e druk). *Zoogdieren van West-Europa*. Uitgeverij KNNV.
- Lenders, H.J.R., C.C.H. Marijnissen en R.P.W.H. Felix, 1993. *Waarnemen en herkennen van Amfibieën en Reptielen in het veld*. RAVON, 4^e geheel herziene druk
- Limpens, H., K. Mostert en W. Bongers, 1997. *Atlas van de Nederlandse vleermuizen, onderzoek naar verspreiding en ecologie*. KNNV Uitgeverij
- Limpens, H. en H. Hollander, 2001. *Herkenning van Nederlandse Vleermuissoorten aan hun Geluid, handleiding bij CD*. Vereniging van Zoogdieren.
- Meijden, R. van der, 1990 (21^e druk). *Heukels' Flora van Nederland*. Uitgeverij Wolters-Noordhoff
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, 2009. *Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet*.
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, 2009. *Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep*.
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, (2007). *Ontwerpaanwijzingsbesluit Kennemerland-Zuid*. Den Haag.
- Mullarney K., L. Svensson, D. Zetterström en P. J. Grant, 2005. *ANWB Vogelgids van Europa*. Tirion
- Nederlandse vereniging voor libellenstudie, 2002. *Atlas van de Nederlandse libellen*.
- Nie, H.W. de, 1996. *Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen*.
- Pot, R., 2003. *Veldgids Water- en oeverplanten*. KNNV Uitgeverij & Stowa,
- Provincie Zuid-Holland (2006). *Beleidsplan Groen, Water en Milieu 2006 - 2010, Groendeel*. Den Haag.
- Salman, V.S.J.M. drs., 2009. *Plannen voor de Toekomst*. Stichting Atlantikwall Museum Noordwijk, Noordwijk.
- Schober, W. en E. Grimmberger, 2001. *Gids van de Vleermuizen van Europa*. Tirion Natuur, vertaling en bewerking P.H.C. Lina,
- SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. *Atlas van de Nederlandse broedvogels*.
- Staat der Nederlanden. *Wet van 25 mei 1998, houdende nieuwe regelen ter bescherming van natuur en landschap (Natuurbeschermingswet 1998)*. Den Haag.
- Staat der Nederlanden. *Wet van 25 mei 1998, houdende regels ter bescherming van in het wild levende planten- en diersoorten*. Den Haag.
- Staat der Nederlanden, 1998. *Flora- en Faunawet (Wet van 25 mei 1998, houdende regels ter bescherming van in het wild levende planten- en diersoorten)*. Staatsblad, nr. 402.
- Staat der Nederlanden 2004. *Besluit van 10 september 2004 houdende wijzigingen van een aantal, algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*. Staatsblad, nr. 501.

Staat der Nederlanden, 2005 *Besluit houdende wijzigingen van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en Faunawet en enkele andere wijzigingen*. Vrijstellingsregeling, AMvB “artikel 75”.

Staat der Nederlanden, 2001. *Bekendmaking lijsten beschermde soorten*. Staatscourant nr. 220.

Staat der Nederlanden, 2002. *Regeling aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet*. Staatscourant nr. 51.

Staat der Nederlanden, 2005. *Tabellen soorten Flora- en faunawet*.

Vogelrichtlijn, 1979. 79/409/EEG

Websites

Ministerie van EL&I. *Gebiedendatabase: Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid* (geraadpleegd op: 05/10/2010)

Ministerie van EL&I: *Soortendatabase. Wettelijke bescherming, beleid en signalering. Rode Lijsten*. (geraadpleegd op 05/10/2010)

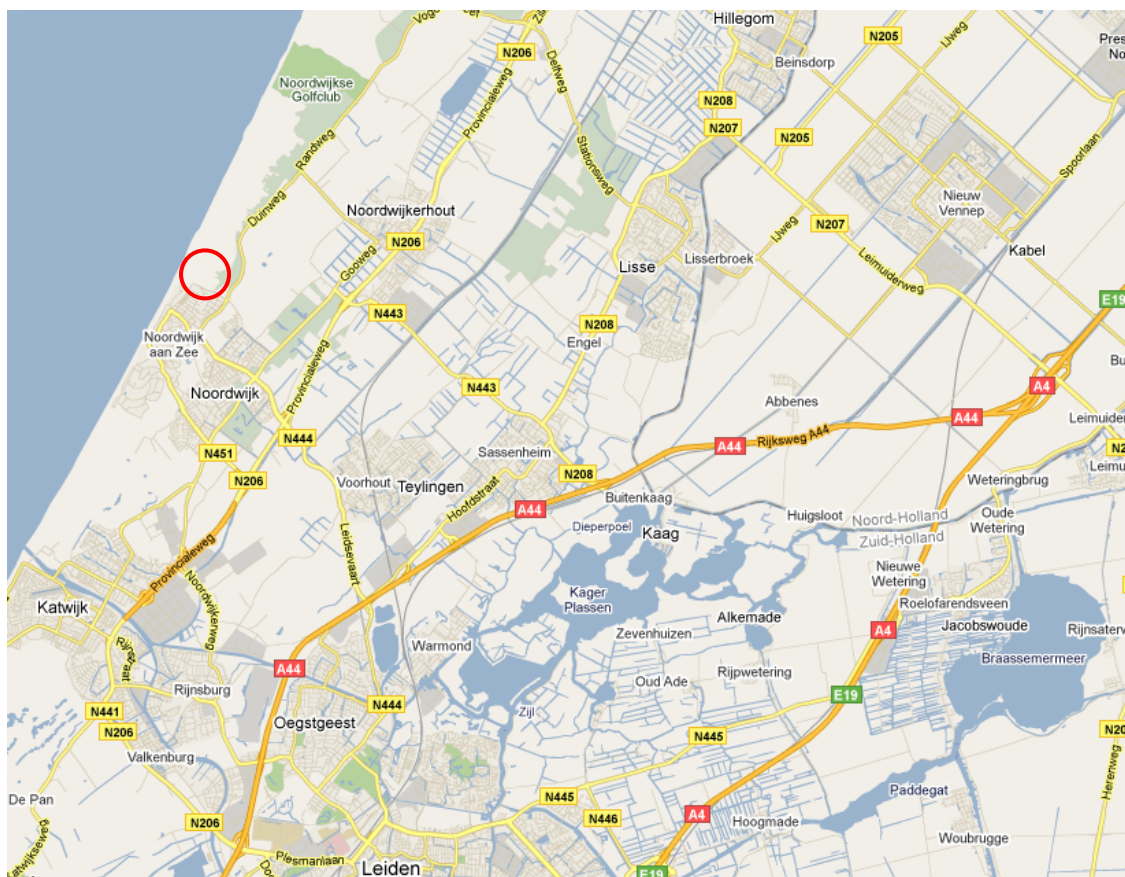
Bijlagen

Bijlage

1 Overzichtskaarten

Bijlage

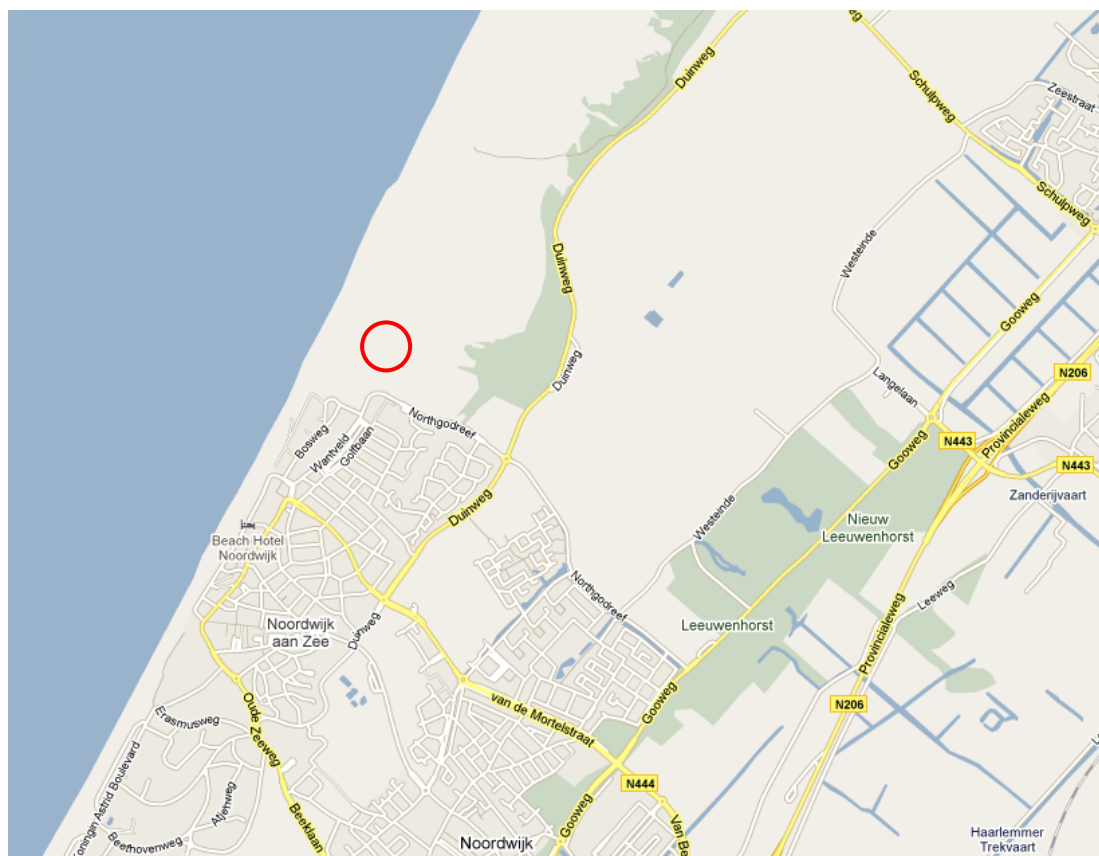
1.1 Regionale situatie plangebied

Regionale ligging plangebied (bron: Google maps)

Bijlage

1.2 Lokale ligging plangebied

 Lokale ligging plangebied (bron: Google maps)

Bijlage

2 Wetgeving

Bijlage

2.1 Gebiedsbescherming internationaal

Habitatrichtlijn

De Habitatrichtlijn (1992) heeft tot doel een duurzame instandhouding van de wilde soorten flora en fauna en natuurlijke habitats in Europa om zodoende de diversiteit te behouden. Dat wil zeggen dat soorten en habitats voldoende groot in populatie/omvang moeten zijn om zich te kunnen voortplanten/behouden en daarmee ook niet te versnipperd mogen zijn.

De richtlijn heeft dus zowel een soortbeschermend als een gebiedsbeschermend doel. In de richtlijn wordt gesproken over “het vormen van een coherent netwerk van speciale beschermingszones, Natura 2000”. Daartoe moet ieder land Habitatrichtlijngebieden (speciale beschermingszones) aanwijzen op basis van het voorkomen van te beschermen soorten en/of gebieden. De speciale beschermingszones (SBZ's) vormen tezamen het Natura 2000 netwerk.

Artikel 6 van de Habitatrichtlijn regelt de bescherming van de aangewezen speciale beschermingszones; de Habitatrichtlijngebieden. Artikel 6, tweede lid van de Habitatrichtlijn bepaalt dat passende maatregelen genomen moeten worden om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van de soorten niet verslechtert en geen storende factoren optreden voor de soorten of habitats waarvoor de gebieden zijn aangewezen. Artikel 6, derde en vierde lid, zien toe op de beoordeling van plannen en projecten, afzonderlijk of in combinatie, op de kans op een “significant effect” voor deze natuurwaarden. Hiervoor moet de zogenaamde habitattoets worden uitgevoerd. Ook activiteiten buiten een habitatrichtlijngebied die wel effect zouden kunnen hebben binnen het gebied, moeten middels deze habitattoets worden getoetst.

Het bevoegd gezag verleent alleen toestemming voor de ruimtelijk ingreep als uit de beoordeling blijkt dat de ingreep de natuurlijke kenmerken van het gebied niet aantast. Bij een negatieve beoordeling kunnen alleen die activiteiten doorgang vinden waarvoor geen alternatieve oplossingen zijn maar wel dwingende reden voor groot openbaar belang, onder de voorwaarde dat volledige en tijdige compensatie zal plaatsvinden.

Naast gebiedsbescherming wordt in de Habitatrichtlijn ook soortbescherming nagestreefd. De soortbescherming is opgenomen in de Flora- en faunawet.

Vogelrichtlijn

De Vogelrichtlijn (1979) is een Europese richtlijn met als doelstelling het instandhouden van alle natuurlijke in het wild levende vogelsoorten in Europa. Uit deze richtlijn blijkt dat alle van nature in Nederland voorkomende vogelsoorten beschermd zijn. Deze soortenlijst is in Nederland opgenomen in de Flora- en faunawet. In het kader van deze richtlijn zijn ook per lidstaat een aantal gebieden aangewezen als Vogelrichtlijngebied (speciale beschermingszone).

Bijlage

2.2 Gebiedsbescherming nationaal

Nationale wetgeving voor gebiedsbescherming

De Nederlandse natuur zal uiteindelijk onderdeel uit moeten maken van een groot netwerk van natuurgebieden; de Ecologische Hoofdstructuur. Tot op heden is nog niet duidelijk hoe met de verschillende beschermingsregimes en statussen die de gebieden nu hebben, moet worden omgegaan. Voorlopig blijft de diverse wet- en regelgeving naast elkaar voortbestaan.

Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet (1998) heeft tot doel het veiligstellen van belangrijke natuurgebieden. Dit uit zich in het voorkomen van 'significante' negatieve gevolgen van een ingreep voor soorten en habitats op basis waarvan het gebied is aangewezen. De volgende te beschermen gebiedscategorieën vallen onder de natuurbeschermingswet: speciale beschermingszones uit de Vogelrichtlijn, speciale beschermingszones uit de Habitatrichtlijn en beschermde natuurmonumenten.

De Natuurbeschermingswet is in principe de implementatie van de gebiedsbescherming die volgt uit de Vogelrichtlijn, de Habitatrichtlijn en de Conventie met betrekking tot Ramsar-wetlands in de huidige Nederlandse wetgeving.

Indien de ruimtelijke ingreep 'significante' negatieve gevolgen kan hebben voor het beschermde gebied, dan is voor deze handeling een vergunning vereist van Gedeputeerde Staten of de minister van LNV.

Wet op de ruimtelijke ordening

In het Natuurbeleidsplan (1990) is de basis gelegd voor de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Dit is een aaneengesloten of met elkaar in verbinding staand stelsel van belangrijke Nederlandse natuurgebieden. Het moet uiteindelijk deel gaan uitmaken van het Europees netwerk van natuurgebieden, Natura 2000. De EHS is veel groter dan de voorgestelde Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijngebieden. Op dit moment is het niet geheel duidelijk aan welke voorwaarden een ruimtelijk plan moet voldoen indien het ruimtelijk plan in een EHS-gebied gerealiseerd zal worden. Indien een plan in of zeer nabij een EHS-gebied ligt, is afstemming met de Provincie noodzakelijk.

Bijlage

2.3 Soortenbescherming

Flora en faunawet

De nationale regelgeving met betrekking tot de bescherming van dier- en plantensoorten is sinds 1 april 2002 in de Flora- en faunawet geregeld. De Flora- en faunawet vervangt daarmee de Vogelwet (1936), de Jachtwet en hoofdstuk V van de Natuurbeschermingswet. In de Flora- en faunawet is tevens de soortenbescherming uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn geïmplementeerd.

De Flora- en faunawet beoogt de bescherming van alle in het wild levende inheemse planten en dieren, alsmede hun directe leefomgeving.

Op grond van de Flora- en faunawet (artikelen 8 tot en met 12) is het verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort op welke wijze dan ook te beschadigen, te plukken, te verwijderen, te steken of te vernielen. Beschermde inheemse dieren mogen niet worden gedood, verstoord, verwond, gevangen en bemachtigd. Tevens is het verboden om nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren. Als sprake is van aantasting van bepaalde soorten, is het uitvoeren van een dergelijke ruimtelijke ingreep alleen toegestaan met een ontheffing van de minister van LNV (artikel 75).

Sinds februari 2005 zijn voor de Flora- en faunawet Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB) in werking getreden. Met de aangepaste regelgeving is niet meer altijd een ontheffing nodig voor het uitvoeren van werkzaamheden in de openbare ruimte. Voor reguliere voorkomende werkzaamheden en ruimtelijke ontwikkelingen geldt nu een vrijstellingsregeling. Er zijn twee soorten vrijstellingen:

- een algemene vrijstelling (voor algemene soorten; tabel 1-soorten)
- een vrijstelling indien gehandeld wordt conform een goedgekeurde gedragscode (voor zeldzamere soorten; tabel 2-soorten).

Onder reguliere werkzaamheden vallen:

- bestendig beheer en onderhoud
- bestendig gebruik
- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Activiteiten die binnen deze werkzaamheden vallen, kunnen zonder ontheffing worden uitgevoerd, ook als dit schadelijk effecten heeft voor bepaalde beschermde soorten. De zorgplicht (artikel 2) blijft wel gelden. De zorgplicht houdt in dat iedereen ‘voldoende zorg’ in acht moet nemen voor alle in het wilde levende planten en dieren (en dus niet alleen de beschermde soorten) en hun leefomgeving.

Indien de werkzaamheden niet vallen onder de reguliere werkzaamheden of er is geen goedgekeurde gedragscode voorhanden, dan moet vooraf een ontheffing worden aangevraagd. De vrijstelling geldt ook niet voor soorten van tabel 3 (bijlage IV van de Habitatrichtlijn en van bijlage 1 AMvB art. 75 van de Flora- en faunawet). Een aanvraag voor een ontheffing wordt, afhankelijk van de soorten die op het projectgebied voorkomen, onderworpen aan een lichte toets of een uitgebreide toets.

Voor tabel 3-soorten oftewel de soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn en van bijlage 1 AMvB art. 75 van de Flora- en faunawet en/of vogelsoorten kan alleen ontheffing worden verleend indien aan de volgende criteria wordt voldaan (uitgebreide toets):

- De werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar brengen.
- Er geen alternatief is (zowel qua ruimtelijke ingreep als qua locatie) voor de activiteit.
- Er sprake is van de belangen vermeld in art. 75, lid 4, sub a of genoemd in art. 2 van Vrijstellingsbesluit. Ontheffing kan worden verleend indien sprake is van ‘dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale en economische aard en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten’.

Voor tabel 1- en/of tabel 2-soorten, de algemene en zogenoemde overige soorten, exclusief alle vogelsoorten, geldt de lichte toets; alleen de eerste criteria. Voor vogels geldt sinds 2009 een aangepaste toetsing, zie paragraaf ‘Vogels’.

Voor het uitvoeren van werkzaamheden kan een ontheffing bij tabel 3-soorten worden aangevraagd, mits onderzoek heeft aangetoond dat de ingreep geen afbreuk doet aan de duurzame staat van instandhouding van de getroffen soorten, er een dwingende reden van groot openbaar belang is en compenserende en/of mitigerende maatregelen worden getroffen.

Indien de gunstige staat van bedreigde soorten of beschermde soorten in het geding is, moeten maatregelen worden genomen om de instandhouding te garanderen. Dit kan aan de hand van mitigerende (verzachtende) of compenserende maatregelen. Of en welke maatregelen nodig zijn, kan de minister van LNV aangeven in de voorschriften bij de ontheffing.

Vogels

Voor vogels geldt dat alleen een ontheffing wordt verleend voor een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Deze belangen zijn a) bescherming van flora en fauna, b) veiligheid van het luchtverkeer en c) volksgezondheid of openbare veiligheid.

De Flora- en faunawet kent geen broedseizoenen. Het gaat erom of er een broedgeval is. Verblijfplaatsen (nesten) van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent, of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. De meeste vogels maken echter elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens het broedseizoen onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor deze soorten is buiten het broedseizoen geen ontheffing nodig.

Voor de volgende categorie nesten gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet jaarrond:

- Categorie 1: Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als net, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
- Categorie 2: Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing en biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
- Categorie 3: Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
- Categorie 4: Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of in staat zijn om een nest te bouwen.

De navolgende categorie nesten wordt gevormd door categorie 5. Dit zijn nesten die buiten het broedseizoen niet zijn beschermd maar wel extra onderzoek vragen. Categorie 5 soorten zijn namelijk wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

- Categorie 5: Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Als een jaarrond beschermd nest is aangetroffen en deze door de ingreep zal verdwijnen is altijd een omgevingscheck nodig. Een deskundig moet dan vaststellen of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Kan dit niet? Dan moet een alternatief nest worden aangeboden. Is dan niet mogelijk? Dan moet u een ontheffing aanvragen. **Het is de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer om gemotiveerd en gedocumenteerd te bepalen of een ontheffing nodig is en dat dit is gebaseerd op de feitelijke ecologische omstandigheden van de betreffende soort.** Als een ontheffing wordt verleend dan blijft gelden dat in de meeste gevallen buiten het broedseizoen moet worden gewerkt.

Bijlage

3 Overzicht waargenomen flora en fauna

Samenvattende tabel waargenomen flora en fauna ter plaatse van het plangebied.

Soortnaam	Wetenschappelijke naam	Beschermde status Ffw	Rode lijst
Flora			
Gewone esdoorn	<i>Acer pseudoplatanus</i>	-	-
Zomereik	<i>Quercus robur</i>	-	-
Oostenrijkse den	<i>Pinus nigra</i> sp. <i>nigra</i>	-	-
Witte abeel	<i>Populus alba</i>	-	-
Grauwe wilg	<i>Salix cinerea</i>	-	-
Gewone vlier	<i>Sambucus nigra</i>	-	-
Wilde liguster	<i>Ligustrum vulgare</i>	-	-
Tweestijlige meidoorn	<i>Crataegus laevigata</i>	-	-
Duindoorn	<i>Hippophae rhamnoides</i>	-	-
Helm	<i>Ammophila arenaria</i>	-	-
Zandhaver	<i>Leymus arenarius</i>	-	-
Rood zwenkgras	<i>Festuca rubra</i>	-	-
Kropaar	<i>Dactylis glomerata</i>	-	-
Kweek	<i>Elytrigia repens</i>	-	-
Duinriet	<i>Calamagrostis epigejos</i>	-	-
Glanshaver	<i>Arrhenatherum elatius</i>	-	-
Ruw beemdgras	<i>Poa trivialis</i>	-	-
Ruige zegge	<i>Carex hirta</i>	-	-
Zandzegge	<i>Carex arenaria</i>	-	-
Gewone veldbies	<i>Luzula campestris</i>	-	-
Welriekende salomonszegel	<i>Polygonatum odoratum</i>	-	-
Avondkoekoeksbloem	<i>Silene latifolia</i> ssp. <i>alba</i>	-	-
Ruw-vergeet-me-nietje	<i>Myosotis ramosissima</i>	-	-
Akker-vergeet-me-nietje	<i>Myosotis arvensis</i>	-	-
Dauwbraam	<i>Rubus caesius</i>	-	-
Strandbiet	<i>Beta vulgaris</i> ssp. <i>maritima</i>	-	-
Melganzevoet	<i>Chenopodium album</i>	-	-
Kromhals	<i>Anchusa arvensis</i>	-	-
Slangekruid	<i>Echium vulgare</i>	-	-
Veldhondstong	<i>Cynoglossum officinale</i>	-	-
Deens lepelblad	<i>Cochlearia danica</i>	-	-
Kleine veldkers	<i>Cardamine hirsuta</i>	-	-
Look zonder look	<i>Alliaria petiolata</i>	-	-
Grote zandkool	<i>Diplotaxis tenuifolia</i>	-	-
Veldsla	<i>Valerianella locusta</i>	-	-
Zeepkruid	<i>Saponaria officinalis</i>	-	-
Duinviooltje	<i>Viola curtisii</i>	-	-
Gewone rolklaver	<i>Lotus corniculatus</i> spp. <i>corniculatus</i>	-	-
Kruipend stalkruid	<i>Ononis repens</i> spp. <i>repens</i>	-	-
Reigersbek	<i>Erodium cicutarium</i>	-	-
Zachte ooievaarsbek	<i>Geranium molle</i>	-	-
Robertskruid	<i>Geranium robertianum</i>	-	-

- Niet beschermd volgens Flora- en faunawet en niet opgenomen op Rode Lijst

X Opgenomen op Rode Lijstsoort

Vervolg samenvattende tabel waargenomen flora en fauna ter plaatse van het plangebied.

Soortnaam	Wetenschappelijke naam	Beschermde status Ffw	Rode lijst
Flora			
Akkerhoornbloem	<i>Cerastium arvense</i>	-	-
Vogelmuur	<i>Stellaria media</i>	-	-
Duinvogelmuur	<i>Stellaria pallida</i>	-	-
Klimopereprijs	<i>Veronica hederifolia</i>	-	-
Krulzuring	<i>Rumex crispus</i>	-	-
Grote klapproos	<i>Papaver rhoeas</i>	-	-
Kleine klapproos	<i>Papaver exspectatum</i>	-	-
Rood guichelheil	<i>Anagallis arvensis ssp. arvensis</i>	-	-
Middelste teunisbloem	<i>Oenothera biennis</i>	-	-
Grote teunisbloem	<i>Oenothera erythrosepala</i>	-	-
Heggenduizendknoop	<i>Fallopia dumetorum</i>	-	-
Vlasbekje	<i>Linaria vulgaris</i>	-	-
Smalle weegbree	<i>Plantago lanceolata</i>	-	-
Grote brandnetel	<i>Urtica dioica</i>	-	-
Paarse dovenetel	<i>Lamium purpureum</i>	-	-
Witte dovenetel	<i>Lamium album</i>	-	-
Grote tijm	<i>Thymus pulegioides</i>	-	-
Geel walstro	<i>Galium verum</i>	-	-
Glad walstro	<i>Galium mollugo</i>	-	-
Kleefkruid	<i>Galium aparine</i>	-	-
Geel nagelkruid	<i>Geum urbanum</i>	-	-
Vijfvingerkruid	<i>Potentilla reptans</i>	-	-
Akkerwinde	<i>Convolvulus arvensis</i>	-	-
Zeewinde	<i>Convolvulus soldanella</i>	-	-
Tuinasperge	<i>Asparagus officinalis ssp. officinalis</i>	-	-
Blaauwe zeedistel	<i>Eryngium maritimum</i>	Tabel 2	-
Wilde peen	<i>Daucus carota</i>	-	-
Gewone berenklauw	<i>Heracleum sphondylium</i>	-	-
Heggenrank	<i>Bryonia dioica</i>	-	-
Zandambrosia	<i>Ambrosia psilostachya</i>	-	-
Duinaveruit	<i>Artemisia campestris spp. maritima</i>	-	-
Gewoon knoopkruid	<i>Centaurea jacea</i>	-	-
Gewoon biggenkruid	<i>Hypochaeris radicata</i>	-	-
Paardenbloem	<i>Taraxacum officinale</i>	-	-
Akkerdistel	<i>Cirsium arvense</i>	-	-
Schermhavikskruid	<i>Hieracium umbellatum)</i>	-	-
Gekroesde melkdistel	<i>Sonchus asper</i>	-	-
Zeemelkdistel	<i>Sonchus arvensis spp. maritimus</i>	-	-
Duizendblad	<i>Achillea millefolium</i>	-	-
Gele morgenster	<i>Tragopogon pratensis ssp. pratensis</i>	-	-
Canadese fijnstraal	<i>Conyza canadensis</i>	-	-
Bitterkruid	<i>Picris hieracioides</i>	-	-

- Niet beschermd volgens Flora- en faunawet en niet opgenomen op Rode Lijst

X Opgenomen op Rode Lijstsoort

Vervolg samenvattende tabel waargenomen flora en fauna ter plaatse van het plangebied.

Soortnaam	Wetenschappelijke naam	Beschermde status Ffw	Rode lijst
Flora			
Jacobskruiskruid	<i>Jacobaea vulgaris</i> spp. <i>vulgaris</i>	-	-
Bezemkruiskruid	<i>Senecio inaequidens</i>	-	-
Kleine leeuwenbek	<i>Chaenorhinum minus</i>	-	-
Vertakte leeuwentand	<i>Leontodon autumnalis</i>	-	-
Duinsterretje	<i>Syntrichia</i> spec.	-	-
Duinklauwtjesmos	<i>Hypnum cupressiforme</i> spp. <i>lacunosum</i>	-	-
Smaragdmoss	<i>Homalothecium lutescens</i>	-	-
Gewoon dikkopmos	<i>Brachythecium rutabulum</i>	-	-
Boomsnavelmos	<i>Rhynchostegium confertum</i>	-	-
Reptielen			
Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i> ssp. <i>agilis</i>	Tabel 3 - bijlage IV HR	X
Grondgebonden zoogdieren			
Ree	<i>Capreolus capreolus</i>	Tabel 1	-
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	Tabel 1	-
Vos	<i>Vulpes vulpes</i>	Tabel 1	-
Overige fauna			
Icarusblauwtje	<i>Polyommatus icarus</i>	-	-
Zwartsprietdikkopje	<i>Thymelicus lineola</i>	-	-
Bruin zandoogje	<i>Maniola jurtina</i>	-	-
Kleine vos	<i>Aglais urticae</i>	-	-
Atalanta	<i>Vanessa atalanta</i>	-	-
Klein koolwitje	<i>Pieris rapae</i>	-	-
Groot koolwitje	<i>Pieris brassicae</i>	-	-
Kleine parelmoervlinder	<i>Issoria lathonia</i>	-	X
Heivlinder	<i>Hipparchia semele</i> ssp. <i>semele</i>	-	X
Hooibeestje	<i>Coenonympha pamphilus</i>	-	-
Vogels			
Grasmus	<i>Sylvia communis</i>	Vogels	
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i> ssp. <i>pratensis</i>	Vogels	X
Houtduif	<i>Columba palumbus</i>	Vogels	
Heggenmus	<i>Prunella modularis</i>	Vogels	
Roodborsttapuit	<i>Saxicola torquatus</i>	Vogels	
Merel	<i>Turdus merula</i>	Vogels	
Nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i> ssp. <i>megarhynchos</i>	Vogels	X
Fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	Vogels	
Ekster	<i>Pica pica</i>	Vogels, categorie 5	
Kneu	<i>Carduelis cannabina</i> ssp. <i>cannabina</i>	Vogels	X

- Niet beschermd volgens Flora- en faunawet en niet opgenomen op Rode Lijst

X Opgenomen op Rode Lijstsoort

Bijlage

**Aanvulling natuurtoets Atlantikwall-
museum m.b.t. instandhoudings-
doelstellingen Natura 2000 en
wezenlijke waarden Beschermd
Natuurmonument(18/10/2011)**

Aanvulling natuurtoets Atlantikwall-museum m.b.t. instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000 en wezenlijke waarden Beschermd Natuurmonument

Mike Mannaart (18/10/2011)

1. Samenvatting

De Stichting Atlantikwall Museum Noordwijk is voornemens om enkele onderdelen van het tunnelcomplex van de Atlantikwall ten noorden van Noordwijk te herstellen en het complex verder toegankelijk te maken. De deelprojecten A, B1 t/m B6 en D worden daartoe uitgevoerd. Het plangebied ligt deels in een aangemeld Natura 2000-gebied (Kennemerland-Zuid), een Beschermd Natuurmonument (Noordrand Noordwijk) en een onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur. Deze notitie richt zich op de status van Natura 2000-gebied en Beschermd Natuurmonument, en dient ter aanvulling van de rapportage: Verkade, M.P.M. & M. Mannaart 2011. *Ecologisch onderzoek Noordduinen te Noordwijk. Een natuurtoets ter plaatse van het bunkercomplex van het Atlantikwall Museum Noordwijk*. CoastInfo International, Leiden.

De invloed op instandhoudingsdoelstelling van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid betreffen:

Algemene doelstellingen: de invloed van het project op deze algemene instandhoudingsdoelstellingen is minimaal en zeker niet significant. De biologische diversiteit komt niet in het gedrang en de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten van het gebied zelf en binnen de Europese Unie wordt niet aangetast. Ook de ruimtelijke samenhang ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitattypen en soorten wordt niet negatief beïnvloed noch worden instandhoudingsdoelstellingen aangetast. Significante effecten zijn uitgesloten.

Vastgelegde kustduinen (grijze duinen, H2130 subtype A): Het terrein van het Atlantikwall Museum is gelegen in de Grijze Duinen, subtype A. Op de plaatsen waar gegraven zal worden bestaat de vegetatie met vooral Helm, afgewisseld met stukjes meer open terrein met soorten als Hondstong, Middelste teunisbloem, Dauwbraam en Groot duinsterretje. Gelet op de geringe omvang van de plekken waar de werkzaamheden zullen worden uitgevoerd (per deelproject enkele tientallen vierkante meters) en de in de praktijk gebleken zekerheid dat natuurlijk herstel plaatsvindt binnen twee jaar, is hier geen sprake van een significante verslechtering van de Grijze Duinen, subtype A.

Duinen met *Hippophaë rhamnoides* (Duindoorn, H2160): Dit terreintype is aanwezig ten noorden en ten zuiden van het Atlantikwall Museum. Hier bevinden zich dichte duindoornstruwelen. Op de plaatsen waar gewerkt zal worden, bevindt zich echter geen duindoornstruweel. Hierdoor zijn directe effecten niet mogelijk. Ook worden indirecte externe effecten uitgesloten. Significante negatieve effecten worden uitgesloten.

Nauwe korfslak (H1014): naar het voorkomen van deze soort is onderzoek uitgevoerd, waarbij het dier niet is aangetroffen. Significante negatieve effecten zijn uitgesloten.

De effecten van het projectvoornemen op deze wezenlijke waarden en kenmerken van het Beschermd Natuurmonument betreffen het volgende:

1. De schakel die het gebied vormt in het Nederlandse kustduingebied; deze functie blijft geheel behouden.
2. Het een in ecologisch en landschappelijk opzicht integrerend onderdeel vormen van het duingebied tussen Noordwijk en Zandvoort blijft eveneens geheel behouden en wordt niet bedreigd.
3. De functie van een karakteristiek voorbeeld van het Nederlandse duinlandschap is zoals het in de loop der eeuwen is ontstaan als gevolg van een samenhang van natuurlijke factoren en menselijk handelen. Dit wordt weer in ere hersteld, het bunkercomplex maakt namelijk deel uit van de rijke historie van het gebied en wordt nu weer beter toegankelijk gemaakt.
4. Het samenhangend geheel door ten oosten van het strand gelegen duinen en duinvalleien, graslanden, bosjes, struwelen en ruigten welke onderdelen in biologisch, geomorfologisch en hydrologisch opzicht een samenhangend geheel vormen. Dit wordt niet door het project aangetast. De deelprojecten behelzen maar ingrepen van enige tientallen vierkante meters, die later weer grotendeels zullen begroeien.
5. Het gebied wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan milieuomstandigheden die worden bepaald door geologische, geomorfologische en klimatologische omstandigheden. Hier wordt door het

- project niets negatiefs aan veranderd en zelfs iets toegevoegd: vrije, ontgraven ondergrondse gangenstelsels.
6. In samenhang met deze verscheidenheid in milieuomstandigheden heeft zich een aantal levensgemeenschappen ontwikkeld. Ook dit wordt niet negatief aangetast, de verscheidenheid aan het habitat “ondergrondse gangenstelsels” wordt alleen maar vergroot. Dit gaat niet ten koste van andere habitattypen.
 7. In het gebied komen minder algemene plantengemeenschappen voor, waarvan verscheidene in ons land zeldzame plantensoorten deel uitmaken. Het project tast geen populaties aan noch de wezenlijke waarden en kenmerken van het gebied.
 8. Het gebied is van belang als broed-, rust-, foerageer- en doortrekgebied voor vogels, waaronder in ons land minder algemene en zeldzame soorten. Het plan zal geen significant negatieve invloed hebben op broedende, rustende, foeragerende of doortrekkende vogels. Het grootste deel van de werkzaamheden zal buiten de broedtijd worden uitgevoerd en veel van de werkzaamheden worden ondergronds gedaan. Vanwege broedvogels en vleermuizen worden de werkzaamheden uitgevoerd in de periode juli tot en met augustus. Indien tijdig maatregelen worden genomen, waarbij struiken en graspollen op de te vergraven locaties voorafgaand aan het broedseizoen worden verwijderd en feitelijk ook geen broedgevallen aanwezig zijn, kunnen ook in de periode 1 mei t/m 30 juni kleinschalige werkzaamheden (zoals beschreven in het Projectvoorstel) worden verricht.
 9. Het gebied is van belang als biotoop voor amfibieën, reptielen, insecten en zoogdieren, waaronder in ons land minder algemene en zeldzame soorten. Deze biotopen worden niet aangetast en de duurzame instandhouding van genoemde soortgroepen komt niet in gevaar.
 10. Het gebied is door zijn relatieve ongereptheid van betekenis uit het oogpunt van natuurschoon. Het project doet niets af aan deze waarde. Het gebied blijft even ongerept als het was.
 11. Het gebied is niet alleen ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen de geomorfologische, biologische en hydrologische kenmerken en processen en het natuurschoon maar ook de bodemkundige gesteldheid, alsmede de voor de fauna noodzakelijke rust. De rust zal verwaarloosbaar veranderen door de ingebruikname, omdat het merendeel van de bezoekers ondergronds verblijft en slechts kort bovengronds terug zal lopen naar de ingang van het museum worden de effecten als verwaarloosbaar ingeschat.

De uit te voeren werkzaamheden zullen op slechts een zeer klein deel van de genoemde beschermde gebieden enige invloed uitoefenen. Het gaat daarbij slechts om een tijdelijke en zeer plaatselijke fysieke verslechtering in het landschap en van de vegetatie. Ook de ten opzichte van het totale bezoekersaantal van het gebied Kennemerland Zuid zeer beperkte toename van het aantal bezoekers zal geen extra verstoring voor de natuur ter plaatse opleveren. Deze mensen lopen vanaf een reeds druk fiets- en wandelpad over een met prikkeldraad afgezet paadje van circa 25 meter naar de ingang van een bunker en verdwijnen dan onder de grond.

Wezenlijke aantasting van waarden en kenmerken van het Beschermd Natuurmonument is niet aan de orde en ook worden significante negatieve effecten op beschermde habitats en soorten van het Habitatrictlijngebied uitgesloten.

2. Inleiding

De Stichting Atlantikwall Museum Noordwijk is voornemens om enkele onderdelen van de Atlantikwall ten noorden van Noordwijk te restaureren en deze weer toegankelijk te maken. De voorgenomen werkzaamheden van het Atlantikwall Museum te Noordwijk, zullen deels worden uitgevoerd in Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid en Beschermd Natuurmonument Noordrand Noordwijk. Deze gebieden worden verderop in dit document beschreven. De beschrijving van de werkzaamheden, de basisbeschrijving van de impact op Natura 2000 en Ecologische Hoofdstructuur, en de invloed op beschermde organismen staat vermeld in het rapport: Verkade, M.P.M. & M. Mannaart 2011. *Ecologisch onderzoek Noordduinen te Noordwijk. Een natuurtoets ter plaatse van het bunkercomplex van het Atlantikwall Museum Noordwijk*. CoastInfo International, Leiden. Deze notitie is een aanvulling op dit rapport op het vlak van gebiedsbescherming n.a.v. vragen van het bevoegd

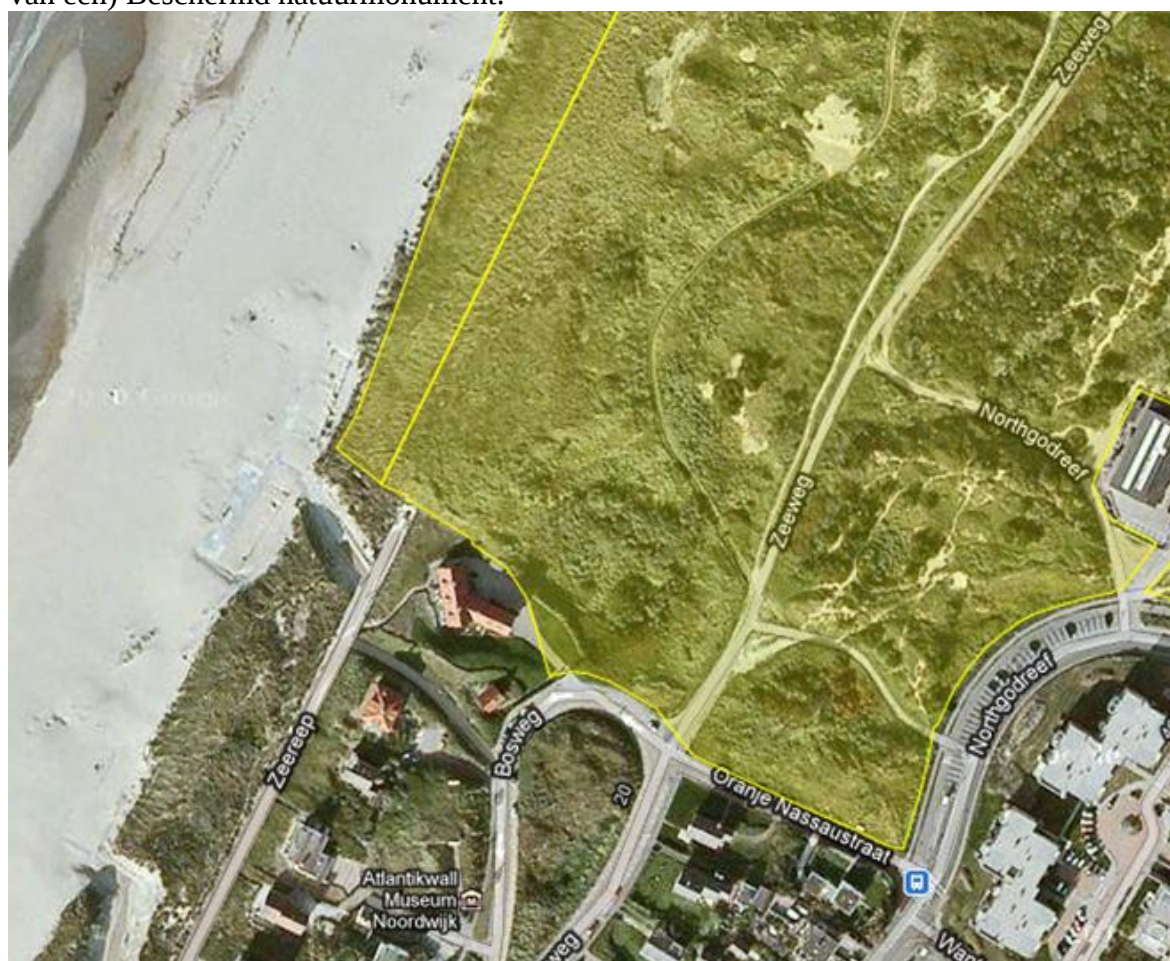
gezag. De hiervoor noodzakelijke veldinventarisaties zijn uitgevoerd door de heren W.J. Kuijper en J. van Dijk.

Natuurbescherming middels een twee sporenbenadering

In Nederland loopt de bescherming van de natuur via twee sporen. Enerzijds is er de bescherming van natuurgebieden. Anderzijds is er de bescherming van soorten planten en dieren. Het beschermingsregime van gebiedsbescherming wordt hieronder toegelicht. De gebiedsbescherming is geregeld in de Natuurbeschermingswet 1998 en de Nota Ruimte. Onder deze bescherming vallen de volgende gebiedsoorten: Natura 2000-gebieden (dit zijn gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn). Beschermde Natuurmonumenten en gebieden ter uitvoering van verdragen en andere internationale verplichtingen (zoals wetlands), worden ook beschermd op basis van de Natuurbeschermingswet 1998

2.1 Natura 2000-gebied 'Kennemerland-Zuid' (gebiedsnummer 088)

Het plangebied ligt geheel in Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid (zie figuur 1 en foto 1). De aanwijzing als Natura 2000-gebied is voor dit gebied in procedure. Ongeacht het feit dat deze aanwijzing nog niet definitief is, dient conform het voorzorgbeginsel te worden gehandeld als ware dit wel definitief. De beschermingsstatus van dit gebied bestaat uit een aanwijzing als een Habitatrichtlijngebied. Tevens omvat het Natura 2000-gebied een (deel van een) Beschermde natuurmonument.

Figuur 1. Overzicht van Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid nabij het Atlantikwall Museum te Noordwijk.

Natura 2000 is een netwerk van natuurgebieden in Europa, die een Europeesrechtelijke bescherming genieten. Het netwerk bestaat uit twee gebiedstypen: gebieden die conform de EU Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43) zijn aangemeld en gebieden die volgens de Vogelrichtlijn (Richtlijn 79/409) zijn aangemeld. Deze gebieden zijn streng beschermd. Conform artikel 6 van de Habitatrichtlijn dienen ook plannen en projecten die buiten deze gebieden gelegen zijn, en die significante effecten kunnen hebben op de instandhouding-doelstellingen te worden getoetst. Indien significant negatieve effecten optreden, kan hiervoor door het bevoegd gezag niet zomaar toestemming voor worden gegeven. De Europese beschermingseisen van Natura 2000-gebieden zijn opgenomen in de Nederlandse Natuurbeschermingswet 1998. Voor ingrepen nabij Natura 2000-gebieden is in bepaalde gevallen een vergunning (ex artikel 19d Nbw1998) noodzakelijk. Het bevoegde gezag hiervoor is in dit geval, Provincie Zuid-Holland.

Kenschets en gebiedsbeschrijving

Kennemerland-Zuid is een uitgestrekt duingebied aan de zuidkant van het Noordzeekanaal. Het heeft een oppervlakte van 8.164 ha en valt onder twee provincies: Noord-Holland en Zuid-Holland. Het behoort tot het grondgebied van de volgende gemeenten: Bloemendaal, Haarlem, Heemstede, Noordwijk, Noordwijkerhout, Velsen, Zandvoort.

Foto 1. Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid (foto: CoastInfo International)

Vanwege het grote oppervlak wordt het door een groot aantal instanties beheerd: Vereniging Natuurmonumenten; Waternet; Staatsbosbeheer; Gemeente Velsen; PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland; Landschap Noord-Holland; Zuid-Hollands Landschap en particulieren. (Ministerie van LNV, 01/05/09) Het Natura2000-gebied Kennemerland-Zuid omvat zes beschermde natuurmonumenten, namelijk Duinen van Velsen, Duinen bij Vogelzang, Duinen

tussen Zandvoort en Aerdenhout, Huis te Manpad, Noordrand Noordwijk en Zuid-Kennemerland-Zuid. Verder omvat het Natura2000-gebied drie (voormalige) Staatsnaturomumenten, genaamd Duinen bij Overveen, Duinen van Velsen en Slingerduin (Ministerie van LNV, 2007). Het is een reliëfrijk en landschappelijk afwisselend gebied, dat grotendeels bestaat uit kalkrijke duinen. De overgang tussen de kalkrijke jonge duinen en ontkalkte oude duinen ligt ter hoogte van Zandvoort. Dit levert een soortenrijke en kenmerkende begroeiing op, met duinroosvegetaties in het open duin, duingraslanden, vochtige en droge duinvalleien, plasjes, goed ontwikkelde struwelen en diverse vormen van duinbossen. Vegetaties van vochtige en natte duinvalleien komen met name voor ten zuiden van Zandvoort, waarvan het Houtgloos het best ontwikkelde kalkrijke, natte duinvallei is. Het areaal kalkrijk duingrasland is vooral rondom Zandvoort groot. Hier komen voorbeelden van het zeedorpenlandschap voor. De oudere duinen van het zuidoostelijk gedeelte herbergen goed ontwikkeld kalkarm duingrasland. Ook zijn er in het zuidelijke puntje en ter hoogte van Zandvoort paraboolduincomplexen aanwezig. Het Kennemerstrand is de enige locatie langs de Hollandse vastelandsduinen waar een jonge strandvlakte met embryonale duinen en een uitgestrekte oppervlakte met kalkrijke duinvalleien aanwezig is. Aan de binnenduinstrand zijn diverse landgoederen aanwezig. Hier zijn een aantal oude buitenplaatsen gelegen, die voor een aanzienlijk deel bebost zijn met naaldbos en loofbos, waaronder oude bossen met rijke stinze flora. (Ontwerp Aanwijzingsbesluit, Ministerie van LNV, 01/05/09)

De voor Kennemerland-Zuid gedefinieerde algemene doelen behelzen:

- Behoud van de bijdrage van het Natura2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.
- Behoud van de bijdrage van het Natura2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitattypen en soorten.
- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd. (Ministerie van LNV, 2007)

De invloed van het project op deze algemene instandhoudingsdoelstellingen wordt uitgesloten. De biologische diversiteit komt niet in het gedrang en de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten van het gebied zelf en binnen de Europese Unie wordt niet aangetast. Ook de ruimtelijke samenhang ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitattypen en soorten wordt niet negatief beïnvloed noch worden instandhoudingsdoelstellingen aangetast.

Habitattypen

Het gebied is aangemeld voor de volgende habitattypen en doelsoorten, welke hieronder staan vermeld met de mogelijke invloed van het project hierop aangegeven.

-
- H1310** *Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden*
 Deze vegetaties komen op grote afstand van het plangebied voor en zijn hierdoor niet van toepassing. Dit type komt namelijk alleen voor op het Kennemerstrand bij IJmuiden. Directe effecten kunnen hierdoor niet optreden en externe werking door bijvoorbeeld lichteffecten, geluidsoverlast of stikstof door verkeersbewegingen zijn niet aan de orde. Significante effecten zijn uitgesloten.
- H1330** *Atlantische schorren*
 Ook dit vegetatietype is hier niet van toepassing, ook dit is alleen op het Kennemerstrand te vinden. Directe effecten kunnen hierdoor niet optreden en externe werking door bijvoorbeeld lichteffecten, geluidsoverlast of stikstof door verkeersbewegingen zijn niet aan de orde. Significante effecten zijn uitgesloten.
- H2110** *Embryonale wandelende duinen*
 Dit habitattype is hier niet van toepassing. Het komt vooral voor op en nabij het Kennemerstrand en na jaren zonder zware stormen hier en daar ook langs het Noordwijkse strand. Door de zandsuppleties van de laatste jaren is te verwachten dat zich in de nabije toekomst vaker embryonale duintjes zullen vormen, maar deze liggen op het droge strand en niet nabij het plangebied. Directe effecten kunnen hierdoor niet optreden en externe werking door bijvoorbeeld lichteffecten, geluidsoverlast of stikstof door verkeersbewegingen zijn niet aan de orde. Significante effecten zijn uitgesloten.
- H2120** *Wandelende duinen op de strandwal (Witte duinen)*
 Dat is hier niet van toepassing. De zeereep is decennia lang beheerd als een zeewering waar elk begin van stuiven direct bestreden werd door helmaanplant. In het gedeelte van de zeereep waar het museum gehuisvest is, komt geen stuivend zand voor. Significante effecten zijn uitgesloten.
- H2130** *Vastgelegde kustduinen (grijze duinen)*
 Het terrein van het Atlantikwall Museum is gelegen in de Grijze Duinen. Het gaat hier om alleen subtype A (kalkrijk). De conclusie is dat de graaflocaties op locatie B4 na, niet behoren tot de Grijze Duinen; een aantal van de locaties voor tijdelijke zanddepots wel. Het gaat om de zanddepots bij de locaties B1 ad 40 m², B2 ad 64 m², B3 ad 38 m² en B4 (inclusief graaflocatie) ad 135 m². In totaal betreft het dus 277 m². Deze locaties zullen zich snel herstellen na afronding van de werkzaamheden. Uitvoering van de activiteiten betreft bovendien slechts een tijdelijke verstoring en is op het totaal aantal ha volstrekt verwaarloosbaar. Gelet op de geringe omvang van de plekken waar de werkzaamheden zullen worden uitgevoerd (per deelproject enkele tientallen vierkante meters) en de zekerheid dat herstel plaatsvindt binnen twee jaar is er geen sprake van verslechtering van de Grijze Duinen subtype A.
- H2150** *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen*
 Niet van toepassing. Het terrein is kalkrijk en ligt in de zeereep van de jonge duinen. Significante effecten zijn uitgesloten.

H2160 *Duinen met Hippophaë rhamnoides (Duindoorn)*

Dit terreintype is aanwezig ten noorden en ten zuiden van het Atlantikwall Museum. Hier bevinden zich dichte duindoornstruwelen. Op de plaatsen waar gewerkt zal worden (deelprojecten A, B1 t/m B6 en D), bevindt zich echter geen duindoornstruweel. Hierdoor zijn directe effecten niet mogelijk. Ook worden indirecte externe effecten uitgesloten. Hierdoor treden significante effecten niet op.

H2170 *Duinen met Salix repens*

Niet van toepassing. In dit gedeelte van de zeereep komt geen Kruipwilgvegetatie voor. Hierdoor zijn directe effecten niet mogelijk. Ook worden indirecte externe effecten niet verwacht. Significante effecten zijn uitgesloten.

H2180 *Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied*

Niet van toepassing. In het duingedeelte waar de werkzaamheden zullen worden uitgevoerd is geen bos aanwezig. Op enkele tientallen meters van de plaatsen waar gewerkt zal worden, staan alleen enkele kromgegroeide Oostenrijkse dennen. Ook groeien daar wat Gewone esdoorns en Zomereiken in struweelvorm vanwege de zeewind. Significante effecten zijn uitgesloten.

H2190 *Vochtige duinvalleien*

Niet van toepassing. Het terrein ligt geheel in de zeereep zonder duinvalleien in de dichte nabijheid. Hierdoor zijn directe effecten niet mogelijk. Ook worden indirecte, externe effecten niet verwacht. Significante effecten zijn uitgesloten.

H1014 *Nauwe korfslak*

Naar het voorkomen van deze soort op de planlocatie is onderzoek uitgevoerd. Locaties waar werkzaamheden zijn voorzien zijn alle geïnventariseerd. Zie voor details bijlage A en voor een impressie van de vondsten foto 2.

Foto 2. Een overzicht van de gevonden slakken (foto: W.J. Kuijper).

De conclusies van dit onderzoek zijn volgende: het blijkt dat de Nauwe korfslak op de onderzochte plekken niet voorkomt. Door het type vegetatie zal naar verwachting ook in de directe omgeving deze kleine landslak niet leven. Enkele kleine plekken buiten de onderzoekslocaties, maar wel in de nabijheid, zijn hiervoor nog getest op de aanwezigheid van de Nauwe korfslak. Deze plekken zijn speciaal uitgekozen omdat daar de grootste kans bestond op het voorkomen van dit slakje. Dit waren plekken onder en langs struiken (abeel, vlier, liguster, meidoorn). De Nauwe korfslak was ook hier niet aanwezig. Significante effecten op de populatie zijn dan ook uitgesloten.

De vondsten zijn in 3 categorieën geplaatst. Naast de levende dieren (l) zijn de vondsten van lege schelpen verdeeld in vers uitziende huisjes (bruin en doorschijnend: d1) en oud uitziende huisjes (wit: d2). De levende dieren en de verse huisjes geven de aanwezige fauna aan. Bij de lege, witte huisjes kunnen we met ouder materiaal te maken hebben. In ons geval kunnen deze schelpen jaren of vele tientallen jaren oud zijn en dan geen beeld geven van de huidige fauna. Hoewel het duinterrein bij een eerste kennismaking niet de indruk wekt dat het geschikt is als leefplek voor veel slakkensoorten, bleek dit door het hier gepresenteerde onderzoek erg mee te vallen. In totaal werden er 19 soorten levend aangetroffen. Lege huisjes waren van dezelfde soorten aanwezig plus nog een extra soort.

De fauna van de diverse locaties komt overeen (zie de tabel in bijlage I). Wel zijn er soms grote verschillen in aantallen. Opvallend is het vrij algemeen voorkomen van de Kleine korfslak. Dit dier leeft meestal in meer beboste terreinen met een dikkere strooisellaag. Mogelijk veroorzaakt de ligging vlak bij zee (150 m) voor meer gematigde temperaturen en een hogere vochtigheid waardoor de soort hier goed buiten beschutte bosgebieden kan leven. Ook de regelmatige aanwezigheid van de Vale clausilia was onverwacht. De meeste andere gevonden soorten zijn meer of minder algemeen in Nederland.

H1903	<i>Groenknolorchis</i> Niet van toepassing. Het terrein is volkomen ongeschikt voor deze soort, die uitermate zeldzaam is in het gebied. Enkele jaren geleden heeft deze orchidee zich op het Kennemerstrand gevestigd, op grote afstand van het plangebied. Hierdoor zullen directe effecten niet en externe effecten ook niet optreden. Significante effecten zijn uitgesloten.
H1042	Gevlekte witsnuitlibel (complementair doel) Niet van toepassing. Er is geen open water in het terrein of de naaste omgeving. Significante effecten zijn uitgesloten.

2.2 Beschermd Natuurmonument Noordrand Noordwijk

Het Beschermd Natuurmonument Noordrand Noordwijk is gelegen tussen de bebouwing van Noordwijk aan Zee, de buitenste duinvoet en de Staatsboswachterij Hollands Duin. De oppervlakte is circa 30 ha. Het terrein is grotendeels in eigendom van de gemeente Noordwijk. Het natuurmonument bestaat uit een, in tegenstelling tot het merendeel van de

duinen van de kuststrook, smalle strook jonge duinen gelegen op oude duin- en strandzanden op veen. Sinds circa 1850 heeft enige duinvorming richting zee plaatsgevonden. Op de duintoppen en duinhellingen in het gebied zijn stuifkuilen aanwezig. Tevens is het gebied kalkrijk.

Figuur 3. Overzicht van Beschermde Natuurmonument Noorderstrand Noordwijk (bron: <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapsgebied.aspx?id=sn115&groep=9>)

Het karakter van het duin- en binnenduinlandschap, gekenmerkt door de afwisseling van duingraslanden en struwelen, verleent het natuurmonument in landschappelijk opzicht een aantrekkelijk aanzien. Het is daarom, mede vanwege de mate van reliëf en de sterke verscheidenheid aan milieuomstandigheden, van betekenis uit het oogpunt van natuurschoon.

Beschermde Natuurmonument Noorderstrand Noordwijk is in 1990 aangewezen voor de volgende wezenlijke waarden en kenmerken, omdat het natuurmonument (Aanwijzingsbesluit Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij d.d. 3 december 1990):

1. een schakel vormt in het Nederlandse kustduingebied;
2. een in ecologisch en landschappelijk opzicht integrerend onderdeel vormt van het duingebied tussen Noordwijk en Zandvoort;
3. een karakteristiek voorbeeld van het Nederlandse duinlandschap is zoals het in de loop der eeuwen is ontstaan als gevolg van een samenhang van natuurlijke factoren en menselijk handelen;
4. wordt gevormd door ten oosten van het strand gelegen duinen en duinvalleien,, graslanden, bosjes, struwelen en ruigten welke onderdelen in biologisch, geomorfologisch en hydrologisch opzicht een samenhangend geheel vormen;
5. wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan milieu-omstandigheden die worden bepaald door geologische, geomorfologische en klimatologische omstandigheden;
6. in samenhang met deze verscheidenheid in milieuomstandigheden zich een aantal levensgemeenschappen heeft ontwikkeld;

7. daarin minder algemene plantengemeenschappen voorkomen, waarvan verscheidene in ons land zeldzame plantensoorten deel uitmaken;
8. van belang is als broed-, rust-, fourageer- en doortrekgebied voor vogels, waaronder in ons land minder algemene en zeldzame soorten;
9. van belang is als biotoop voor amfibieën, reptielen, insecten en zoogdieren, waaronder in ons land minder algemene en zeldzame soorten;
10. door zijn relatieve ongereptheid van betekenis is uit het oogpunt van natuurschoon;
11. niet alleen ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen de geomorfologische, biologische en hydrologische kenmerken en processen en het natuurschoon maar ook de bodemkundige gesteldheid, alsmede de voor de fauna noodzakelijke rust.

De vegetatie van het gebied is van natuurwetenschappelijk belang. Minder algemene tot zeldzame plantensoorten die in het gebied voorkomen zijn onder andere: nachtsilene, kegelsilene, duinsalomonszegel, bitterkruid, kleine steentijm, grote wilde tijm, bitterkruidbremraap, bleek schildzaad, duinaveruit, kruipend stalkruid, fijne kervel, sikkkelklaver en blauwe bremraap.

Het gebied is als broed- rust- en foerageergebied van betekenis voor een groot aantal vogelsoorten. Tevens is het gebied van belang voor trekvogels als frater en kneu en broedvogels als tapuit, roodborsttapuit, nachtegaal en veldleeuwerik. De in de zeereep gelegen bunkers zijn van belang als winterverblijf voor watervleermuis en grootoorvleermuis. Overige in het gebied voorkomende zoogdieren zijn onder meer konijn en wezel. Daarnaast komen in het gebied de volgende amfibieën en reptielen voor: kleine watersalamander, gewone pad, rugstreeppad, groene kikker, bruine kikker en de zandhagedis. Ook komt in het gebied de duinparelmoervlinder voor. (Aanwijzingsbesluit Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij d.d. 3 december 1990)

De effecten van het projectvoornemen op deze wezenlijke waarden en kenmerken betreffen het volgende:

1. De schakel die het gebied vormt in het Nederlandse kustduingebied vormt; deze functie blijft geheel behouden.
2. Het een in ecologisch en landschappelijk opzicht integrerend onderdeel vormen van het duingebied tussen Noordwijk en Zandvoort blijft eveneens geheel behouden en wordt niet bedreigd.
3. De functie van een karakteristiek voorbeeld van het Nederlandse duinlandschap is zoals het in de loop der eeuwen is ontstaan als gevolg van een samenhang van natuurlijke factoren en menselijk handelen. Dit wordt weer in ere hersteld, het bunkercomplex maakt namelijk deel uit van de rijke historie van het gebied en wordt nu weer beter toegankelijk gemaakt.
4. Het samenhangend geheel door ten oosten van het strand gelegen duinen en duinvalleien,, graslanden, bosjes, struwelen en ruigten welke onderdelen in biologisch, geomorfologisch en hydrologisch opzicht een samenhangend geheel vormen. Dit wordt niet door het project aangetast. Het project behelst maar ingrepen van enige tientallen vierkante meters, die later weer grotendeels zullen begroeien.
5. Het gebied wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan milieu-omstandigheden die worden bepaald door geologische, geomorfologische en klimatologische

- omstandigheden. Hier wordt door het project niets negatiefs aan veranderd en zelfs iets toegevoegd: vrije, ontgraven ondergrondse gangenstelsels.
6. De in samenhang met deze verscheidenheid in milieu-omstandigheden heeft zich een aantal levensgemeenschappen ontwikkeld. Ook dit wordt niet negatief aangetast, de verscheidenheid aan het habitat “ondergrondse gangenstelsels” wordt alleen maar vergroot. Dit gaat niet ten koste van andere habitattypen.
 7. In het gebied komen minder algemene plantengemeenschappen voor, waarvan verscheidene in ons land zeldzame plantensoorten deel uitmaken. Het project tast vanwege de zeer beperkte schaal geen populaties noch de wezenlijke waarden en kenmerken van het gebied aan.
 8. Het gebied is van belang als broed-, rust-, fourageer- en doortrekgebied voor vogels, waaronder in ons land minder algemene en zeldzame soorten. Het plan zal geen significant negatieve invloed hebben op broedende, rustende, fouragerende of doortrekkende vogels, waardoor de wezenlijke waarden en kenmerken niet in gevaar komen. Het grootste deel van de werkzaamheden zal buiten de broedtijd worden uitgevoerd en veel van de werkzaamheden worden ondergronds gedaan. Vanwege broedvogels en vleermuizen worden de werkzaamheden uitgevoerd in de periode juli tot en met augustus. Indien tijdig maatregelen worden genomen, waarbij struiken en graspollen op de te vergraven locaties voorafgaand aan het broedseizoen worden verwijderd en feitelijk ook geen broedgevallen aanwezig zijn, kunnen ook in de periode 1 mei t/m 30 juni kleinschalige werkzaamheden (zoals beschreven in het Projectvoorstel) worden verricht.
 9. Het gebied is van belang als biotoop voor amfibieën, reptielen, insecten en zoogdieren, waaronder in ons land minder algemene en zeldzame soorten. Deze biotopen worden niet aangetast en de duurzame instandhouding van genoemde soortgroepen komt niet in gevaar.
 10. Het gebied is door zijn relatieve ongereptheid van betekenis uit het oogpunt van natuurschoon. Het project doet niets af aan deze waarde. Het gebied blijft even ongerept als het was.
 11. Het gebied is niet alleen ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen de geomorfologische, biologische en hydrologische kenmerken en processen en het natuurschoon maar ook de bodemkundige gesteldheid, alsmede de voor de fauna noodzakelijke rust. De rust zal iets veranderen door de ingebruikname, maar omdat het merendeel van de bezoekers ondergronds verblijft en kort bovengronds terug zal lopen naar de ingang van het museum worden de effecten als verwaarloosbaar ingeschat en worden de wezenlijke waarden en kenmerken van het gebied niet aangetast.

Bijlage A. LANDSLAKKENONDERZOEK VAN HET DUINTERREIN OP EN NAAST HET ATLANTIKWALL MUSEUM TE NOORDWIJK. MET SPECIALE AANDACHT VOOR HET MOGELIJK VOORKOMEN VAN DE NAUWE KORFSLAK.

*W.J. Kuijper
met medewerking van
J. van Dijk*

Inleiding

Direct ten noorden van de noordrand van Noordwijk aan Zee ligt een duinterrein waarin zich diverse bunkers bevinden. In een deel hiervan huist het Atlantikwall Museum. In verband met werkzaamheden voor dit museum moet er op enkele plaatsen enig grondverzet van geringe omvang plaats vinden (zie oppervlak bij de behandelde plekken). Daar er een kans bestaat dat zich hier populaties van de beschermde Nauwe korfslak bevinden was het noodzakelijk om het gebied te inventariseren op zijn landslakkenfauna. Het betreffende duinterrein bevindt zich in een Natura 2000 gebied. Het onderzochte deel ligt enkele honderden meters ten noorden van de noordrand van Noordwijk aan Zee. De afstand tot het strand is ca. 150 meter.

Voor alle onderzochte graaflocaties geldt dat het om plaatsen gaat waar in het verleden zand is verplaatst om bunkers aan het zicht te onttrekken of waar juist zand verwijderd is om toegang tot de bunkers te krijgen. Dit uit zich in het veelvuldig voorkomen van storingssoorten als Grote brandnetel en Akkerdistel. Ook het voorkomen van Witte dovenetel, Middelst vergeetmijnietje, Uitstaande melde, Smalle weegbree, Grote zandkool en Zandambrosia wijst op verstoring in het verleden.

Onderzoek

Op 21 augustus 2011 is het gebied bezocht en zijn op de plaatsen waar grondverzet zal plaatsvinden strooiselmonsters genomen. De locaties zijn aangegeven op een plankaart van de werkzaamheden, de nummering van de monsters volgt die zoals aangegeven op de plankaart. We hebben een volgorde van noord naar zuid aangehouden. Daar de oppervlakte van alle locaties gering is en er in de begroeiing geen grote verschillen waren, kon per locatie volstaan worden met een monster van circa 1 liter strooisel dat afkomstig was van enige m². In het algemeen was de strooisellaag dun (maximaal enkele mm) tot afwezig, vooral op de plekken met wat dichtere begroeiing kon materiaal verzameld worden. Dit was het geval tussen brandnetels, gras, braam, mos, dovenetel e.d. Kale plekjes zand waren aanwezig, struiken of bomen ontbraken. Het strooisel (diverse plantenresten, zand, dieren) is gezeefd in diverse fracties om het uitzoeken te vergemakkelijken. Het materiaal is met behulp van een microscoop uitgezocht daar veel soorten slechts enkele mm groot zijn. De jonge dieren zijn nog veel kleiner. Na determineren is een tabel samengesteld met alle waarnemingen. Een analyse van een monster duurt enkele uren. Over het algemeen zijn de richtlijnen voor dit onderzoek gevolgd zoals o.a. vermeld in Gmelig Meyling & de Bruyne (2006) en Boesveld (2011). In dit laatste rapport is via de literatuurlijst onze huidige kennis over de Nauwe korfslak te lezen.

Het onderzoek is uitgevoerd door W.J. Kuijper (monsternamen, analyse en rapportage) en J. van Dijk (beschrijving locaties en vegetatie).

Resultaat

Het resultaat van de analyses is vastgelegd in de tabel die is weergegeven aan het einde van dit document. Het blijkt dat de Nauwe korfslak op de onderzochte plekken niet voorkomt. Door het type vegetatie zal naar verwachting ook in de directe omgeving deze kleine landslak niet leven. Enkele kleine plekken buiten de onderzoekslocaties, maar wel in de nabijheid, zijn hiervoor nog getest op de aanwezigheid van de Nauwe korfslak. Deze plekken zijn speciaal uitgekozen omdat daar de grootste kans bestond op het voorkomen van dit slakje. Dit waren plekken onder en langs struiken (abeel, vlier, liguster, meidoorn). Onder het kopje 'struiken' zijn in de tabel de vondsten genoteerd. De Nauwe korfslak was ook hier niet aanwezig.

De vondsten zijn in 3 categorieën geplaatst. Naast de levende dieren (**I**) zijn de vondsten van lege schelpen verdeeld in vers uitziende huisjes (bruin en doorschijnend: **d1**) en oud uitziende huisjes (wit: **d2**). De levende dieren en de verse huisjes geven de aanwezige fauna aan. Bij de lege, witte huisjes kunnen we met ouder materiaal te maken hebben. In ons geval kunnen deze schelpen jaren of vele tientallen jaren oud zijn en dan geen beeld geven van de huidige fauna. Hoewel het duinterrein bij een eerste kennismaking niet de indruk wekt dat het geschikt is als leefplek voor veel slakkensoorten, bleek dit door het hier gepresenteerde onderzoek erg mee te vallen. In totaal werden er 19 soorten levend aangetroffen. Lege huisjes waren van dezelfde soorten aanwezig plus nog een extra soort. De fauna van de diverse locaties komt overeen (zie de tabel). Wel zijn er soms grote verschillen in aantallen. Opvallend is het vrij algemeen voorkomen van de Kleine korfslak. Dit dier leeft meestal in meer beboste terreinen met een dikkere strooisellaag. Mogelijk veroorzaakt de ligging vlak bij zee (150 m) voor meer gematigde temperaturen en een hogere vochtigheid waardoor de soort hier goed buiten beschutte bosgebieden kan leven. Ook de regelmatige aanwezigheid van de Vale clausilia was onverwacht. De meeste andere gevonden soorten zijn meer of minder algemeen in Nederland.

Onderzochte locaties

locatie B3

graaflocatie: 5 x 10 m, oppervlakte 50 m²

Een klein, vlak stukje met daarin twee zandhopen van ongeveer 50 cm hoog. Ongeveer de helft bestaat uit kaal zand met enkele helmpollen. Aan de westrand van de zandhoopjes groeit veel Grote brandnetel. Verder aangetroffen: Dauwbraam, Akkerdistel, Hondstong, Bitterkruid, Kromhals.

tijdelijke zandopslag: diameter 7 m, oppervlakte 38 m²

Een vlak terreintje waarvan ongeveer 40% onbegroeid is. Rond het kale zand een lage begroeiing met Zandzegge, Duinviooltje, Dauwbraam. Langs de rand Jakobskruid, Bezemkruid en Akkerdistel.

Alleen de tijdelijke zandopslag kan getypeerd worden als *Grijze Duinen, subtype A*.

locatie B2

graaflocatie: 15 x 6 m, oppervlakte 90 m²

Deze locatie ligt grotendeels op een steile helling (expositie ZO) en is ruig begroeid met veel Grote brandnetel. In deze helling veel konijnenholen. Ook aangetroffen: Akkerdistel, Welriekende salomonszegel, Duinriet, Helm, Hondstong, Glad walstro, Zandambrosia, Vlasbekje.

tijdelijke zandopslag: diameter 9 m, oppervlakte 64 m²

Vlak terreindeel dat voor 90% bestaat uit kaal zand. Hierin enkele planten van Zandzegge, Reigersbek en Rode aardbeispinazie.

Alleen de zandopslaglocatie heeft kenmerken van habitatype *Grijze Duinen, subtype A*.

locatie B1

graaflocatie: driehoekig model, oppervlakte 60 m²

Het gaat hier om een vrij steile helling (ZO gericht) op de plaats waar zo'n 15 jaar geleden een ingang tot het complex met zand werd dichtgeschoven. Deze helling is ruig begroeid met veel Akkerdistel. Ook Grote brandnetel, Hondstong, Heggeduizendknoop, Dauwbraam, Duinriet, Smalle weegbree, Zandambrosia.

tijdelijke zandopslag: ongeveer 40 m²

Vlak terreintje. Langs de randen iets oplopend. Bodem geheel begroeid met vrij veel Dauwbraam. Hier en daar Duinriet, Bitterkruid, Jakobskruid, Hondstong, Akkerdistel. Alleen het opslaggedeelte is te typeren met *Grijze Duinen, subtype A*.

Een beeld van de uitgezochte schelpen van monster B1 geeft de foto.

locatie Definitieve Stortplek

diameter 12 m, oppervlakte 113 m²

Het gaat hier om een vlak terrein, aan de randen iets oplopend. Het terrein is kort begroeid met opvallend veel Smalle weegbree. Verspreid over het terrein ook: Muizenoor, Gewone rolklaver, Geel walstro, Kleine leeuwentand, Jakobskruid, Reigersbek, Dauwbraam, Glad walstro. Als hier niet zoveel Smalle weegbree zou staan, zou dit stuk getypeerd kunnen worden als *Grijze Duinen, subtype A*.

locatie B4

graaflocatie: 16 x 5 m, oppervlakte 80 m²

Dit deel bestaat uit een bultig deel (boven oude luchtkokers) en een vlak deel verder westwaarts. Op het bultige deel (5 x 5 m) veel Grote brandnetel. Verder Hondstong, Zandzegge, Dauwbraam.

Op het vlakke deel een lage vegetatie, aan de noordkant overgaand in een strook met Duinsterretje en Reigersbek. Het zuidelijke deel van dit vlakke deel is vooral begroeid met Dauwbraam, Hondstong, Klein kruiskruid, Middelst vergeetmijnietje.

tijdelijke zandopslag: 16 x 5 m, oppervlakte 80 m²

Een vlak terreindeel dat voor ruim de helft onbegroeid is (open zand). Hierin enkele planten van Zandzegge, Dauwbraam, Reigersbek en Rode aardbeispinazie. Langs de zuidrand een strook met Duinsterretje waarin enkele planten van Reigersbek (zie graaflocatie).

Afgezien van de bult met brandnetels komt de rest van deze locatie (zowel graaf- als opslaglocatie) in de buurt van het habitatype: *Grijze Duinen, subtype A*.

locatie B5

graaflocatie: 12 x 4 m, oppervlakte 48 m²

Deze locatie bevindt zich grotendeels tegen een vrij steile helling (ZO gericht), waarin veel konijnenholen zitten. De ruige begroeiing kenmerkt zich hier door de massale groei van Witte dovenetel. In mindere mate aangetroffen: Welriekende salomonszegel, Middelst

vergeetmijnietje, Heggeduizendknoop, Bitterkruid, Hondstong, Duinriet, Dauwbraam, Ruige zegge.

tijdelijke zandopslag: 12 x 4 m, oppervlakte 48 m²

Het gaat hier om een vlak deel direct naast de graaflocatie. De vegetatie wordt hier gedomineerd door Glad walstro. Verder aangetroffen: Dauwbraam, Hondstong, Kruipend stalkruid, Witte dovenetel, Uitstaande melde, Paardenbloem, Helm.

De graaflocatie kan vanwege de duidelijke storingsvegetatie niet tot de *Grijze Duinen* gerekend worden. Het vlakke opslaggedeelte lijkt hier meer op, maar ook hier storingssoorten als Witte dovenetel en Uitstaande melde.

locaties A en D

graaflocatie A: 18 x 10 m, oppervlakte 180 m²

In het verleden is het bovenste deel van de commandobunker afgedekt met een laag zand om de bunker aan het gezicht te onttrekken. De vegetatie valt op door veel Helm met aan de noordzijde een paar vierkante meter met Welriekende salomonszegel. Verder Akkerdistel, Glad walstro, Duinriet, Bitterkruid, Grote zandkool, Zandzegge.

tijdelijke zandopslag D: diameter 12 m, oppervlakte 113 m²

Een vlak terrein dat aan de westzijde voor een derde uit kaal zand bestaat. In dit deel enkele planten van Zandzegge, Reigersbek en Dauwbraam. Ook plekken met Duinsterretje.

In het begroeide deel valt vooral geel walstro op. Verder hier: Bitterkruid, Dauwbraam en Akkerdistel.

Zowel de graaf- als de opslaglocatie vertonen nu nog te veel storingsinvloeden om deze locaties tot de *Grijze Duinen* te kunnen rekenen.

Literatuur

Boesveld, A., 2011. Voorkomen van de Nauwe korfslak *Vertigo angustior* op het terrein van de Noordwijkse Golfclub in het kader van een geplande baanuitbreiding. Rapport Metridum / Stichting ANEMOON. 38 blz.

Gmelig Meyling A.W. & R.H. de Bruyne, 2006. "Inhaalslag Verspreidingsonderzoek van de Europese habitatrichtlijn" Inventarisatieperiode 2004-2005. Nauwe korfslak *Vertigo angustior*. Rapport 2006-01 ANEMOON. 47 blz.

W.J. Kuijper
Westerbaan 20
2201 EV Noordwijk

w.j.kuijper@gmail.com

NOORDWIJK, NOORDDUINEN (duinterrein op en naast Atlantikwall Museum) - MALACOLOGISCH ONDERZOEK (landslakken)

datum: 21 augustus 2011

locatie = monsternummer

x coördinaten ca.

y coördinaten ca.

terrein

vegetatie

strootjes (gras)

mos

soort - nederlandse naam latijnse naam

		B 3	B 2	B 1	definitieve stortplek	B 4	B 5	A / D	struiken
		90.332	90.320	90.313	90.323	90.283	90.254	90.222	90
		474.634	474.592	474.549	474.512	474.526	474.490	474.460	474
		duinhelling	duinhelling	duinhelling	duinhelling lage kruiden, veel	duinhelling	duinhelling	duinhelling	vlak duin
		lage kruiden	lage kruiden	lage kruiden	mos	lage kruiden	lage kruiden	lage kruiden	struiken
	à 1 liter strooisel	veel	veel	veel	weinig	veel	veel	veel	takjes, blad
	à 1 liter strooisel	-	-	veel	veel	iets	iets	-	veel
soort - nederlandse naam	latijnse naam								
Bruine blinkslak	Aegopinella nitidula	-	-	d2: 1	-	l: 2 / d1: 8 / d2: 9	l: 1 / d1: 1 / d2: 3	-	-
Heesterslak	Arianta arbustorum	l: 1 / d1: 1	l: 5 / d1: 3	-	-	-	-	-	l: 1 / d1: 1
			l: 20 / d1: 11 / d2:	l: 18 / d1: 21 / d2:					
Grofgeribde grasslak	Candidula intersecta	l: 9 / d1: 2 / d2: 2	2	19	l: 4 / d1: 3 / d2: 13	l: 2 / d1: 1 / d2: 5	l: 1 / d2: 1	l: 9 / d1: 8 / d2: 4	l: 4 / d1: 1 / d2: 1
Gewone tuinslak	Cepaea nemoralis	l: 3 / d1: 7	d1: 4 / d2: 1	d1: 7 / d2: 2	-	l: 3 / d1: 3 / d2: 2	l: 1 / d1: 1 / d2: 1	l: 2 / d1: 2	d1: 1
Vale clausilia	Clausilia bidentata	l: 5 / d1: 1	l: 5	l: 3	-	l: 3 / d1: 1 / d2: 2	l: 1	l: 5 / d1: 2	l: 2
			l: 11 / d2: 5 / d2:						
Glanzende agaathoren	Cochlicopa lubrica	l: 4 / d2: 6 / d2: 5	10	l: 3 / d1: 10 / d2: 15	d1: 3	l: 10 / d1: 7 / d2: 6	l: 4 / d1: 11 / d2: 1	l: 5 / d1: 6 / d2: 7	l: 2 / d1: 2 / d2: 1
Slanke agaathoren	Cochlicopa lubricella	-	-	-	-	-	-	-	l: 1
Gladde tolslak	Euconulus fulvus	-	d1: 1	-	-	-	-	-	-
Grote karthuizerslak	Monacha catiana	-	-	d1: 2	-	-	-	l: 1	-
	Nesovitrea								
Ammonshorentje	hammonis	d2: 1	-	-	-	-	-	-	-
Lookglansslak	Oxychilus alliarius	-	l: 1 / d1: 1 / d2: 3	-	-	-	l: 2 / d1: 2	l: 1 / d2: 1	-
Kelderglansslak	Oxychilus cellarius	-	-	-	d1: 8	-	-	-	-
Dwergpuntje	Punctum pygmaeum	d1: 1 / d2: 2	d2: 2	l: 2 / d1: 2 / d2: 3	l: 1	l: 1 / d1: 2 / d2: 5	d2: 3	d2: 2	-
Mostonnetje	Pupilla muscorum	l: 4 / d1: 2 / d2: 21	l: 5 / d1: 5 / d2: 21	l: 4 / d1: 2 / d2: 33	l: 2 / d2: 1	d2: 2	l: 6 / d1: 2 / d2: 19	l: 4 / d1: 2 / d2: 15	d2: 1
			l: 6 / d1: 39 / d2:					l: 17 / d1: 28 / d2:	
Langwerpige barnsteenslak	Succinella oblonga	l: 1 / d1: 1 / d2: 2	34	l: 7 / d1: 28 / d2: 36	l: 1 / d1: 12 / d2: 1	l: 9 / d1: 6 / d2: 5	l: 9 / d1: 15 / d2: 15	11	l: 1
			l: 9 / d1: 20 / d2:			l: 4 / d1: 17 / d2:	l: 12 / d1: 14 / d2:		l: 6 / d1: 1 / d2:
Haarslak	Trichia hispida	l: 8 / d1: 13 / d2: 35	64	l: 6 / d1: 14 / d2: 86	l: 1 / d1: 18 / d2: 18	37	27	l: 4 / d1: 13 / d2: 14	10
		l: 10 / d1: 10 / d2:	l: 17 / d1: 9 / d2:				l: 16 / d1: 10 / d2:		
Geribde jachthorenslak	Vallonia costata	14	44	l: 7 / d1: 10 / d2: 23	l: 4 / d1: 3	l: 5 / d1: 2 / d2: 7	16	l: 18 / d1: 8 / d2: 12	l: 8 / d1: 2
			l: 6 / d1: 17 / d2:						
Scheve jachthorenslak	Vallonia excentrica	l: 5 / d1: 12 / d2: 18	17	l: 2 / d1: 11 / d2: 21	l: 2 / d1: 6	d2: 5	l: 8 / d1: 6 / d2: 8	l: 4 / d1: 2 / d2: 8	l: 3
Kleine korfslak	Vertigo pusilla	l: 5 / d1: 15 / d2: 5	l: 3 / d1: 4 / d2: 17	l: 1 / d1: 2 / d2: 12	l: 2	l: 2 / d1: 6 / d2: 5	l: 3 / d1: 10 / d2: 14	l: 7 / d1: 4 / d2: 13	l: 1
									l: 11 / d1: 1 / d2:
Doorschijnende glasslak	Vitrina pellucida	l: 9 / d1: 10 / d2: 3	l: 9 / d1: 10 / d2: 5	l: 1 / d1: 13 / d2: 1	d1: 2	l: 1 / d1: 12	l: 21 / d1: 20 / d2: 4	l: 69 / d1: 33 / d2: 9	2

legenda: l = levend, d1 = dood (leeg huisje, vers), d2 = dood (oud huisje)

locatie = monsternummer		B 3	B 2	B 1	definitieve stortplek	B 4	B 5	A / D	struiken
x coördinaten ca.		90.332	90.320	90.313	90.323	90.283	90.254	90.222	90
y coördinaten ca.		474.634	474.592	474.549	474.512	474.526	474.490	474.460	474
terrein		duinhelling	duinhelling	duinhelling	duinhelling	duinhelling	duinhelling	duinhelling	vlak duin
vegetatie		lage kruiden	lage kruiden	lage kruiden	lage kruiden, veel	lage kruiden	lage kruiden	lage kruiden	struiken
strootjes (gras)	à 1 liter strooisel	veel	veel	veel	mos	veel	veel	veel	takjes, blad
mos	à 1 liter strooisel	-	-	veel	weinig	iets	iets	-	veel
soort - nederlandse naam	latijnse naam								

andere dieren in de monsters

springstaart		veel	veel	veel	zeer veel	veel	veel	veel	veel
mijt		veel	veel	veel	zeer veel	veel	veel	veel	veel
wit wormpje		veel	veel	x	veel	veel	veel	veel	veel
pissebed		xx	xxx	xx	11	xx	xx	xx	xx
miljoenpoot		xxx	17	4	-	18	xx	21	9
kokerjufferlarf	Enoicyla pusilla	8	6	1	2	10	10	10	-
spin (klein)		3	4	x	2	-	1	1	4
kever (klein)		2	2	2	1	2	5	2	1
larf (div.sp.)		xx	6	x	1	4	7	xx	2
emelt		-	-	2	1	-	1	-	-
wants		-	1	2	1	1	1	3	1
mier		-	2	-	1	-	-	-	-
pseudoschorpioen		1	-	-	1	-	-	3	1
regenworm		-	-	-	-	-	3	-	-
konijn - keutel		x	xx	xx	6	1	x	-	-
ree - keutel		1	5	-	-	-	-	-	-

legenda: x = enkele, xx = enkele tientallen, xxx = vele tientallen

analyse: W.J. Kuijper, aug. 2011